অসমীয়া [redacted]ভাৰত

অশ্বমেধ পৰ্ব্ব[redacted]গত

বভ্রুবাহ পৰ্ব্ব।

শ্ৰীশিবনাথ ভট্টাচাৰ্য্য দ্বাৰা

প্ৰকাশিত।

ডিব্ৰুগড়।

মূল্য আধলী এটী মাথোন।

অসমীয়া মহাভাৰত

অশ্বমেধ পৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত

বব্ৰুবাহ পৰ্ব্ব।

DISTRICT LIBRARY
(HEM BARUA COLLECTION)
TEZPUR.

শ্ৰীশিবনাথ ভট্টাচাৰ্য্য দ্বাৰা

প্ৰকাশিত।

ডিব্রুগড়।

GOVERNMENT OF ASSAM
Call No...............
DISTRICT LIBRARY.

কলিকতা,
১২২ নং আমহাৰ্ষ্ট ষ্ট্ৰীট, "ৰাধাৰমণ যন্ত্ৰত"
শ্ৰীনৃত্যগোপাল চক্ৰবৰ্ত্তী দ্বাৰা মুদ্ৰিত।

মূল্য আধলী এটী মাথোন।

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY

শ্রীশ্রীকৃষ্ণায় নমঃ।

বভ্রুবাহ পৰ্ব্ব।

নাৰায়ণং নমস্কৃত্য নৰঞ্চৈব নৰোত্তমং
দেবীং সৰস্বতীং ব্যাসং ততো জয়মুদীৰয়েৎ।

পদ।

জয় জয় কৃষ্ণ প্রভু দেৱকী নন্দন।
ব্রহ্মা হৰে চিন্তে যাৰ অৰুণ চৰণ॥
জয়ন্তি পাণ্ডৱগণ হৰিৰ সেৱক।
অশ্বমেধ যজ্ঞ কৰি তুষিলা দেৱক॥ ১॥
গোত্রহত্যা পাতকত তাৰণ কাৰণ।
অশ্বমেধ যজ্ঞ আৰম্ভিলা পাণ্ডুগণ॥
অনন্তৰে কুন্তী সুত বীৰ ধনঞ্জয়।
ঘোৰাৰ লগত সাজি সসৈন্যে চলয়॥ ২॥

DISTRICT LIBRARY
(HEM BARUA COLLECTION)
TEZPUR

মণিপুৰ নগৰত প্ৰবেশিলা পাছে।
তাত অধিপতি অৰ্জ্জুনৰ পুত্ৰ আছে॥
শুনিয়োক মনিপুৰ নগৰৰ জয়।
সচাঁ বাহিৰেকে প্ৰজা মিছা নোবোলয়। ৩॥
স্বামী সেৱা বিনে নাৰী নিচিন্তয় আন।
ব্ৰাহ্মণৰ আন নাই পঢ়ন পোঢ়ান॥
মনিপুৰ নগৰৰ যত নাৰী নৰ।
হৰি চৰণত সদা ভক্তিতত্ব পৰ॥ ৪॥
ৰাজাৰ প্ৰজাৰ সদা আন কথা নাই।
হৰি কথা চৰ্চ্চি থাকে হৰিক ধিয়াই॥
হৰিক স্মৰণে বভ্রুবাহ নৰেশ্বৰ।
জিনিলন্ত ৰজাগণ চাৰিও দিশৰ॥ ৫॥
হেন নাহি ৰাজা নাথাটয় মনিপুৰে।
আছোক নৃপতি কাজ মানে থাকে দূৰে॥
শুনিয়োক ৰাজা নাথাটয় কেন কৰি।
সহস্ৰ সংখ্যাত স্বৰ্ণক আনে ভৰি॥ ৬॥
আনোৰত ধনদেই লেখা নাই তাৰ।
বাৎসৰিক কৰ লয়ে সকল ৰাজাৰ॥
সুখেযেৰে লয়ে তাক দুখে নেই ধৰি।
সুবুদ্ধি নামত তাত আছে অধিকাৰী॥ ৭॥
ধন জন লৈয়া তাক কৰে লণ্ড ভণ্ড।
গজবাজী প্ৰজা সবে অপৰাধী দণ্ড॥

সেই ধনে জনে বভ্ৰুবাহ ভৈলা ৰজা
সুবৰ্ণৰ গড় তাৰ সৰ্ব্ব সুখী প্ৰজা ॥ ৮ ॥
দীঘল ডাঙৰ সুৰ্বনৰ গড় চয় ।
আছোক মনুষ্য দেৱতাৰো লাগে ভয় ॥
তাতে সাৰি গড় খাই সাগৰ সঙ্কাশ ।
আছোক লঙ্ঘিবে দেৱতাৰো লাগে ত্ৰাশ ॥ ৯ ॥
উছল পাছল জল মৎসাৰ প্ৰভাৱ ।
সৰ্ব্বদায়ে খলকে নখণ্ডে আন ভাৱ ॥
গড়ৰ ভিতৰে আছে অসংখ্যাত ঘৰ ।
নাহি চিন্তা চৰ্চ্চা একো নাৰী পুৰুষৰ ॥ ১০ ॥
আন কিছু নাহি মাত্ৰ পিঙ্কনত বাজে ।
মহাসুখে বঞ্চে প্ৰজা মণিপুৰ মাজে ॥
সেহি নগৰত পাছে প্ৰবেশিলা হয় ।
হংসধ্বজ নৃপতিত পুছিলা বিনয় ॥ ১১ ॥
অৰ্জ্জুন বদতি হংসধ্বজ নৃপবৰ ।
সমস্তে সুবৰ্ণময় কাহাৰ নগৰ ॥
কিবা থান ৰজাৰ কহিয়ো কিবা নাম ।
কোথাত বা পাইলেক সুবৰ্ণ এত দাম ॥ ১২ ॥
বৈসানি কৰিলা ৰাজসূয় ধৰ্ম্মৰাজে ।
সিন্তুৰ ফুৰিলো দিগ বিজয়ৰ কাজে ॥
সিকালতো নেদেখিলোঁ এখান নগৰ ।
পৃথিৱীতে স্বৰ্গ সুখ ভুঞ্জে কোন নৰ ॥ ১৩ ॥

হংসধ্বজ বদতি শুনিয়ো পাণ্ডু সুত।
স্বৰপ কহওঁ কথা যেহেন বৃত্ত ॥
বভ্রুবাহ নামে ৰাজা জগততে সাৰ।
মনিপুৰ নগৰৰ প্ৰতাপ ডাঙ্গৰ ॥ ১৪ ॥
আছোক ৰাজাৰ কথা শুনা সুবুদ্ধিৰ।
গহীন গম্ভীৰ ধীৰ গুণৰ মন্দিৰ ॥
পৰম প্ৰতাপ কথা জগততে সহে।
যথাবৃত্ত কথাকয়ে নৃপতিত কহে ॥ ১৫ ॥
তাৰ যেবে কটকে তোমাৰ ধৰে হয়।
মেলাইবাক লাগি তেবে হৈবেক সংশয় ॥
দাৰুণ দুৰ্ব্বাৰ বীৰ গোট ভয়ঙ্কৰ।
আমি কেন মতে তাক কৰিবো সমৰ ॥ ১৬ ॥
হেন জানি আপুনি থাকিয়ো সাৱধানে।
চল ৰপে কটক থৈয়োক থানে থানে ॥
আপোনাক বাধিয়া দূতত পুছাকথা।
আৰু শুনা বিপৰীত যেন ভৈল তথা ॥ ১৭ ॥
হেন কথা মাত্তে যেবে আছন্ত অৰ্জ্জুন।
ওপৰত বেঢ়ি বেঢ়ি ৰনাবে সগুন ॥
অৰ্জ্জুনৰ মৃত্যু হেন দেখিয়া নিশ্চয়।
বিপৰীত দেখি সৰ্ব্বজনে ভৈল ভয় ॥ ১৮ ॥
জৈমুনি বদতি শুনিয়োক জন্মিজয়।
মনিপুৰ নগৰত প্ৰবেশিলা হয় ॥

বক্রবাহ বাজা আছে সিংহাসনে বসি ।
লৱবস্তে কোটোৱালে জনাইলন্ত আসি ॥ ১৯ ॥
প্রণামিয়া বোলে বক্রবাহ নবেশ্বব ।
নাজানো কাহাব ঘোবা পশিল নগব ॥
চল চল কবে ঘোবা সবে শুক্লবর্ণ ।
লাঙ্গ গাছ হালধিয়া কৃষ্ণ দুই কর্ণ ॥ ২০ ॥
সুবর্ণব পত্র খান আছে কপালত ।
ঘণ্টা ঘুগুবা বাজে সকলো গাৱত ॥
বাজা বোলে জাণ্ট কবি চল কোটোৱাল ।
বিলম্ব নকবি শীঘ্রে ঘোবা ধবি আন ॥ ২১ ॥
বীৰগণ আছে মানে সবে যাওক সাজি ।
আল জাল এবি এতিক্ষণে ধবা বাজি ॥
বাজাব বচনে সাজ ভৈলা তেতিক্ষণে ।
বাজাক উপাসি বেঢ়ি আছে প্রজাগণে ॥ ২২ ॥
এক এক বাজা দেহ বাজ সম সব ।
তেঁহে সবে বেঢ়ি আছে বাজাব ওচব ॥
সাবি সাবি জানু পাবি আছে সেৱা কবি ।
বিচিত্র বসনে গাৱে পবিধান কবি ॥ ২৩ ॥
বস্ত্র অলঙ্কাব সবে চন্দনে ভূষিত ।
হেনমতে বাজাগণ আছয় তহিত ॥
সুবর্ণব ভিত্তি গোট অতি উচ্চতব ।
থানে থানে লগাই আছে হীবা সুবর্ণব ॥ ২৪ ॥

সুবৰ্ণৰ মাৱলী দিলা ৰূপৰ কৰলী।
ৰূপৰ সৰসা দিলা সুবৰ্ণৰ শলি ॥
শুদ্ধ সুবৰ্ণৰ দিলা পটনক পাৰি।
পিত্তলৰ সাৰি সাৰি দিলা তাতে জেঠা ॥ ২৫ ॥
এহিমতে কৰিলেক গৃহৰ আৰম্ভ।
সুবৰ্ণৰ পত্ৰ তাতে অযুতেক স্তম্ভ ॥
অনেক ৰত্নৰ গৃহ কৰে আতিস্কাৰ।
সাৰি সাৰি প্ৰকাশয় সবে নগৰৰ ॥ ২৬ ॥
চিত্ৰকৰে প্ৰবন্ধে লেখিলা বহুকাম।
পৃথিবী প্ৰবন্ধে ৰাজা নাহিকে উপাম ॥
ইন্দ্ৰপ্ৰভৃতি যুক্তে দেৱগণ সমুদায়।
স্বৰ্গ মৰ্ত্ত্য পাতাল লেখিলা সবে ঠাই ॥ ২৭ ॥
জানকী দ্ৰৌপদী যুক্তে যত দিব্য নাৰী।
চিত্ৰাঙ্গদা উলুপী লেখিলা ভাল কৰি ॥
গাছ মাছ তৃণ লতা যত সংসাৰত।
সবাকে লিখিয়া আছে চৌপাশে বেৰত ॥ ২৮ ॥
হস্তি ঘোৰা গণ্ডাৰত লেখি মহিষত।
মনুষ্যৰ কান্ধে ডোলা চৰি উপৰত ॥
সিংহ বাঘ মৃগ নাগ বৰাহ ভালুক।
বিড়ালী কঁটলা ভেঁৰা বিৰালী জম্বুক ॥ ২৯ ॥
আৰ সব যত জন্তু আছে সংসাৰত।
সবাকো লেখিয়া আছে চৌপাশে বাৰত ॥

হংস পাৰ কাক বক আক কোঁচা পক্ষী ।
কৈৰা মৈঁনা কুকুৰা বটকে আছে লেখি ॥ ৩০ ॥
সাৰঙ্গ কুপেতী ভেৰা কুকুৰা দেৱমঁৰা ।
পানী কাউ বগু শুৰা মাছোৰোকা কনোৱা ॥
ভদ্র কালী কোৱা কোণ্ডা ডাউক তিতিৰী ।
শুপেচী শালিকী টুনি কনোহা মুচৰী ॥ ৩১ ॥
দেৱ চৰাই ধৰ চৰাই সগুন টোকোৰা ।
সজ্ঞ দণ্ড পুণ্ডৰীকা গোবৰ খোচৰা ॥
গঙ্গা ছিলা ফাকুছিলা ভাৰেই কপিলা ।
কোৰোঞ্চ কুকয়া পেঙ্কা কেঁকোলোকা ছিলা ॥ ৩২ ॥
ইসবক আদি কৰি লেখি আছে ভয় ।
আউৰ নকহিলো পদ বাহুল্যক ভয় ॥
হেনয় বিচিত্র থানে আছয় নৃপতি ।
ঘোৰা লৈয়া কোটোৱালে মিলিলা তহিতি ॥ ৩৩ ॥
প্রণামিয়া বোলে প্রভু দিয়োক নির্ভয় ।
তোমাৰ আদেশে আমি আনি আছোঁ হয় ॥
ৰাজা বোলে মোহোৰ আগক লাগি আন
কপালৰ নমায়ো সুবর্ণ পত্র খান ॥ ৩৪ ॥
পত্র খান দিলা দিয়া পণ্ডিতৰ হাতে ।
চাহিয়া কহিয়ো যোত যিবা আছে তাতে ॥
পণ্ডিতে বোলয় শুনিয়োক সর্ব্বজন ।
যুধিষ্ঠিৰ মহাৰাজা পাণ্ডুৰ নন্দন ॥ ৩৫ ॥

অশ্বমেধ যজ্ঞ হেতু মেলি দিলা হয়।
ঘোৰা লগে ৰক্ষা দিলা ভ্ৰাতৃ ধনঞ্জয়॥
যাহাৰ শকতি আছে ঘোৰাক ধৰোক।
সুহি সামৰাজে আনি যজ্ঞত ৰবোক॥ ৩৬॥
পত্ৰ শুনি ৰাজাৰ অশেষ মন কষ্ট।
এবেসে জানিলো সামৰাজে ভৈলো নষ্ট॥
যুধিষ্ঠিৰ ৰাজা মোৰ হন্ত জেষ্ঠ পিতৃ।
তাহান যজ্ঞত মই কৰিলো বিগুতি॥ ৩৭॥
পূৰ্ব্বাপৰ নাজানিয়া ঘোৰা ধৰি আনি।
আপোনাৰ যজ্ঞ নষ্ট কৰিলোঁ আপুনি॥
দেৱৰ পিতৃৰ আশা খণ্ডাইলো সবাৰ।
হেন কি অধৰ্ম্মী ৰাজা আছে মোত পৰ॥ ৩৮।
চিত্ৰাঙ্গদা মায়ে মোত কহিলো বুজাই।
পাণ্ডুৰ তনয় পিতৃ হন্ত ধনঞ্জয়॥
যেন মতে মোৰ পিতৃ হন্ত ধনঞ্জয়।
সি সব কথাক মোত কহিলা বুজাই॥ ৩৯॥
কন্যা কালে আছে মাতৃ পিতৃৰ ভৱনে।
নৃত্য গীত কৰি থাকে সবে কন্যাগণে॥
এক দিনা গীত গান্তে তাল ভৈল ভঙ্গ।
হেন দেখি বাপৰ মনত বৰ খঙ্গ॥ ৪০॥
যেবে স্বকপত মই তোৰ হওঁ বাপ।
আজি তোক দিওঁ নিদাৰুণ চণ্ড শাপ॥

নিৰ্জ্জান গহন বন বুলিয়া যাহাক।
গৰু হয়া পাপীষ্ঠি তহিতে পৰি থাক। ৪১ ॥
বাপৰ শুনিয়া হেন নৈৰাশ বচন।
অশেষ মিনতি কৰি কৰিলা ক্ৰন্দন ॥
স্বভাৱে চঞ্চল নাৰী আৰু শিশুমতি।
হেন কি শাপক মোক দিবাক যুগুতি। ৪২ ॥
পূৰ্ব্বকালে কত মই কৰিলোহো পাপ।
সিকাৰণে পিতৃ হই দিলা ঘোৰ শাপ ॥
এৰাইবাক শক্তি নাহি কৰিয়োক ক্ষমা।
তুহি মোক দিয়া তেবে শাপৰ যে সীমা। ৪৩ ॥
কতো বেলি শুনি পাছে মাতিলেক বাপে।
গদ গদ কৰি পাছে হৃদয় সন্তাপে ॥
খঞ্জ নামে চণ্ডালক সহিতে নাপাৰি।
জীবক শপিলো মই কিনো মন্দকৰী। ৪৪ ॥
একোকালে অন্যথা তুহিকে মোৰ ৰাক।
নিৰ্জ্জন গহন বনে গৰু হয়া থাক ॥
তীৰ্থ যাত্ৰা কালে অৰ্জ্জুনক লাগ পাইবি।
পূৰ্ব্বৰ স্বৰূপ হয়া শাপক এৰাইবি। ৪৫ ॥
সেহি অনুক্ৰমে অৰ্জ্জুনক লাগ পাইলা।
পূৰ্ব্বৰ স্বৰূপ হয়া শাপক এৰাইলা ॥
সেহি ধৰি অৰ্জ্জুনৰ তীৰ্থ ভৈল ভঙ্গ।
দৈব যোগে তথা হন্তে ভৈলেক প্ৰসঙ্গ। ৪৬ ॥

অৰ্জ্জুনৰ হস্তে ভৈলা মোহোৰ গৰ্ভত ।
কতোকালে ধনঞ্জয় আছিলা বসন্ত ॥
মোক এৰি গৈলা পাছে সেহি বনমাজে ।
যি থানত আছন্ত কেশৱ ধৰ্ম্মৰাজে ॥ ৪৭ ॥
কৃষ্ণত ভকতি বাঢ়ো ভৈলা শিশু ধৰি ।
সিকাৰণে পাইলো অকণ্টকা বসুন্ধৰী ॥
সিসব বচন মোৰ মনত আছয় ।
নাজানি ধৰিলো পিতৃ অৰ্জ্জুনৰ হয় ॥ ৪৮ ॥
সুবুদ্ধি যে সেনাপতি বুদ্ধি গুৰুতৰ ।
শোক সাগৰত মোক নায়ে পাৰ কৰ ॥
সুবুদ্ধি বোলন্ত ৰাজা এৰা অসন্তোষ ।
বাপৰ ঘোৰাক ধৰি কৰি আছা দোষ ॥ ৪৯ ॥
যেনে তেনে পুত্ৰেসে ৰাখিবে লাগে হয় ।
শুনি কোপ নকৰিব বীৰ ধনঞ্জয় ॥
গজ বাজি প্ৰজা যত, যত ধন ধান্য ।
বাপৰ চৰণে দান দিয়া কৰি মান্য ॥ ৫০ ॥
আগ বাঢ়ি দিয়োক তাহান নিজ হয় ।
দেখি কোপ নকৰিব বীৰ ধনঞ্জয় ॥
ব্ৰাহ্মণৰ প্ৰমুখে যত, যত সব নাৰী ।
বহুবিধ বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰ কাচি পাৰি ॥ ৫১ ॥
নাচন গায়নে বাদক বাদ্য ভণ্ডে সাজি ।
মান্য কৰি বাপৰ চৰণে দিয়া ৰাজী ॥

ভেবেসে সমস্ত পাপ হৈব উপসাম।
গুহোক দুর্গতি ডাকি বোলা রাম রাম ॥ ৫২ ॥

দুলরী ছন্দ।

জৈমিনী বদতি শুনা নরপতি,
পাছে যি করিলা রাজা।
সুবুদ্ধি বচনে সার করি মনে,
তেখনে সজাইলা প্রজা ॥
গজ বাজি প্রজা ভালমতে সজা,
সুবর্ণ মণ্ডিত গারে।
দণ্ড ছত্র ধরি পতাকা উচাই,
সিয়ো যাওক ভারে ভারে ॥ ৫৩ ॥
অগুরু চন্দন কস্তুরী কুঙ্কুম,
ধূপ দীপ ধরি ধরি।
কন্যাগণ যাওক সুমঙ্গল গাওক,
পিতৃক প্রশংসা করি।
শকটে শকটে সুবর্ণ লওক,
বস্ত্র লৈয়া ভারে ভারে।
হীরা মণি মুক্তা মানিক পোৱাল,
সিয়ো যাওক ভারে ভারে ॥ ৫৪ ॥

আনো ধন ধান্য সাজি সাজি যাওক,
বস্ত্র যাওক জাপে জাপে।
মোর ধন চয় আজি সে সাফল,
যজ্ঞত বিলাবে বাপে॥
ঢাক ঢোল ভেরি টুপেছি খুমুছি,
ডগরো মারোক আনি।
নানা বাদ্য ভণ্ডে সুমঙ্গল গাওক,
টোকারি মারোক ভেরি॥ ৫৫ ॥
বীনা করতাল ঝাজর ডম্বক,
আনো বাদ্য ভণ্ড যত।
পিতৃ আগে যাইবোঁ জন্ম সাফলিবোঁ,
সবেও যাওক জগত॥
সুবুদ্ধি প্রমুখে যত পাত্র মিত্র,
গজ বাজী চলি যায়।
বস্ত্র অলঙ্কারে সাজি আভিস্কারে,
উৎসবর ঠাই নাই॥ ৫৬ ॥
যিবা কিছু কিছু খুজি লুবি পাইলা,
রামে যেন লঙ্কা যাস্তে।
গজ বাজী প্রজা জান মতে সজা,
কাছতে সুগুনি মা'ত॥
সর্ব্বাঙ্গে সুন্দর মনি পুরেশ্বর,
আক অলঙ্কারাধিক।

যত গুণ চয় সকলে আছয়,
উপমা কহিবো কিক ॥ ৫৭ ॥
হেন শিশু মুখে কৃত্য বানী শুনি,
মনত মিলে উৎসুক।
নানা রসে কৃত্য মুখে লয়ে আনি,
স্বাদে মধু বুলি যাক ॥
যদি গঙ্গা পানী ঘাটে তুলি আনি,
তাকে বুলি গঙ্গাজল।
ভারতর কথা পদ নিবন্ধিলোঁ।
অম্বর হৌক সাফল। ৫৮ ॥

পদ।

সেহি মণিপুর নগরর সমীপত।
বেহুপাতি ধনঞ্জয় উঠিয়া রথত ॥
হরি সুত কামদেব সেনা অধিপতি।
যুবনাশ্ব রাজা আছে সপুত্র সহিতি ॥ ৫৯ ॥
অনুশাল্য নীলকেতু নৃপতি তহিতি।
হরি বংশী কৃত বর্ম্মা সাত্যকী সহিতি ॥
কর্ণর তনয় শুভনয় বৃষকেতু।
তেঁহো সাজি পারি আছে সমরর হেতু ॥ ৬০ ॥

আনো সব বীৰগণ আছে সেহি থানে।
ৰথে চৰি আছে অৰ্জ্জুনৰ বিদ্যমানে।
আন যত বীৰগণ আছয় তহিত।
সেহি থানে বভ্ৰুবাহ অৰ্জ্জুনৰ সুত॥ ৬১॥
হস্তি কন্ধে যান্ত চিত্ৰাঙ্গদাৰ তনয়।
বিদূৰতে আকলিলা বীৰ ধনঞ্জয়॥
হস্তি কন্ধে নামি ৰাজা ভৈলা ভূমি পায়।
কৰযোড় কৰি ৰাজা চাপিলন্ত গায়॥ ৬২॥
কতো আগ বাঢ়ি যান্ত নমস্কাৰ কৰি।
পুনৰপি যান্ত ৰাজা কৃতাঞ্জলি কৰি॥
পুনৰ্ব্বাৰ নমস্কাৰ কৰি দণ্ডৱতে।
যত ধন নিলা তাক দিলন্ত আগতে॥ ৬৩॥
সেহি থানে যত যত গৈলা কন্যা লোক।
পুষ্প ফল ধৰি বোলে জয় বাণি হোক॥
তাত পাছে বভ্ৰুবাহ কটকে সহিতে।
অৰ্জ্জুনৰ আগতে পৰিলা দণ্ডৱতে॥ ৬৪॥
পুনৰপি বভ্ৰুবাহ অৰ্জ্জুন কুমাৰ।
আপোনাৰ মুণ্ডৰ মেলিলা চুলি টাৰ॥
কেশটাৰ মেলি দুয়ো হাতে লৈলা তুলি।
অৰ্জ্জুনৰ চৰণৰ মল ছিলা ধূলি॥ ৬৫॥
পুনৰপি বভ্ৰুবাহ মণি পুৰেশ্বৰ।
কিছু কিছু কৰি পাছে চাপিলা ওচৰ॥

চৰণত ধৰি হেন বুলিলা বচন ।
ক্ষেমিয়োক মোৰ পিতৃ হয়োক প্ৰসন্ন ॥ ৬৬ ॥
তীৰ্থ যাত্ৰা কালত বৈসাৰি গৈলা বনে ।
চিত্ৰাঙ্গদা গৰ্ভত ভৈলোহো উৎপন্ন ॥
পুত্ৰব্ৰতে শিশুকালে তুলিলা উলুপী ।
তোমাৰ ঔৰসে পুত্ৰ জানিবা স্বৰূপি ॥ ৬৭ ॥
ৰাজ্য ভাৰ ভাণ্ডাৰ যতেক ধন ধান্য ।
মান্য কৰি তোমাৰ চৰণে দিলো দান ॥
আগে নাজানিয়া মই ধৰিলোঁ তুৰঙ্গ ।
হেন জানি পিতৃ মোক নকৰিবা খঙ্গ ॥ ৬৮ ॥
আন ইন্দ্ৰ সমান তাহাক নাই ভয় ।
হেন জানি পিতৃ মোত হয়োক সদয় ॥
হেন বেবে স্তুতি নতি বুলিলেক ৰাজা ।
কামদেৱ প্ৰযুম্নে বোলয় যত প্ৰজা ॥ ৬৯ ॥
সবে বোলে পাণ্ডৱৰ সুপ্ৰসন্ন বিধি ।
বিনা ৰণে জিনিলেক কাৰ্য্য ভৈল সিদ্ধি ॥
যাক লাগি মনে ভয় আছিল আমাৰ ।
সিয়ো ৰাজা সবে বশ্য ভৈল পাণ্ডৱৰ ॥ ৭০ ॥
মান্য কৰি পিতৃ বুলি দিলে ধন ধান্য ।
পুত্ৰ বুলি আক কেনে মেলে সন্নিধান ॥
সাধু সাধু ধনঞ্জয় বীৰ শিৰোমণি ।
যাহাৰ শবদ শুনে ঢাকিল ধৰণী ॥ ৭১ ॥

সৰ্ব্বাঙ্গে সুন্দৰ গুনৱন্ত মহামুনি ।
ইহেন পুত্ৰক নামাত্তয় কোৱঁ শুনি ॥
জৈমুনি বদন্তি শুনা ৰাজা জন্মিজয় ।
কালে গ্ৰাসিলেক তাক জানিবা নিশ্চয় ॥ ৭২ ॥
সি কাৰণে সদবুদ্ধি নাসে অৰ্জ্জুনৰ ।
হাহিত্তে ক্ৰন্দন যেন সেহি পটন্তৰ ॥
অৰ্জ্জুনৰ আঙ্গে ৰাজা ধৰি আছে হাতে ।
দূৰ বুলি লাঠি দিলা নৃপতিৰ মাথে ॥ ৭৩ ॥
সেই লাঠি বক্ৰবাহে থাকিলন্ত সহি ।
মাথা চাপৰাই অৰ্জ্জুনৰ পাশে ৰহি ॥
অৰ্জ্জুনে বোলয় দূৰ পাপিষ্ঠ দুৰ্জ্জন ।
কেন মতে ভৈলি তই মোহোৰ নন্দন ॥ ৭৪ ॥
কোনবা বেশ্যাৰ পুত্ৰ কোনে জানে তোক ।
মিচিনি নাজানি কেনে বাপ বোল মোক ॥
আগেসে মনুষ্যে লৱে ভয়ঙ্কৰ কৰি ।
ছাগ বুলি বাঘৰ লাঞ্জত দেই জৰি ॥ ৭৫ ॥
ভয়তে মনুষ্যে নেৰে পাচে নেৰে বাঘে ।
তোৰ মোৰ পটন্তৰ ভৈল সেহি ভাগে ॥
সমৰ ভূমিত দুৰণত ৰণ পাৰে ।
সকল কটক সাজি আসে সেহি ভাৰে ॥ ৭৬ ॥
কি কাৰণে ধন ধান্যে আনি দিলা হয় ।
মহত্ত ক্ষেত্ৰিয় জন্ম বেশ্যাৰ তনয় ॥

নাজানিসে পুনৰপি ঘোঁৰা আনি দিলোঁ ।
যেন কৰ্ম্ম কৰিলো তাহাৰ ফল পালোঁ ॥ ৮৮ ॥
হৰিষতে আসি ভৈল অনেক বিষাদ ।
হেনতো নাজানো তেন মতে অপৰাধ ॥
তোমাৰ আগতে ঘোঁৰা ধৰিল সম্প্ৰতি ।
মেলায়োক ঘোঁৰা যাৰ আছয় শকতি ॥ ৮৯ ॥
ভয় হন্তে ঘোঁৰা আনি দিলোহোঁ তোমাক ।
মোঁত দোষ নাই আৰে ৰাখা আপোনাক ॥
সুবুদ্ধিক সম্বুধিয়া মাতিলা নৃপতি ।
ইহাৰ আমাৰ আৰু নাই মিত্ৰবৃত্তি ॥ ৯০ ॥
শত্ৰু ভাৱ হৈয়া আমি কৰিবো সমৰ ।
হেন জানি আপুনি যুদ্ধক সাজকৰ ॥
কতো কতো কটকে ৰাখোক সিটো হয় ।
দেখো আজি কেন মতে নিয়ে ধনঞ্জয় ॥ ৯১ ॥
শিশু বৃদ্ধ কন্যাগণ আসি আছে মাৰে ।
দিয়োক বিদায় যাওক নিজ নিজ স্থানে ॥
বীৰগণে প্ৰবন্ধে সাজিয়ো ৰথ খান ।
যুদ্ধৰ সম্ভাৰ বস্তু থাওক থানে থানে ॥ ৯২ ॥
পদাতি কটক যত কৰিয়ো নিৰ্ম্মাণ ।
যুদ্ধৰ সম্ভাৰ সেনা থাওক থানে থান ॥
উচ্চৈশ্ৰবা সম হৰি বাহুতে সহিত ।
থাকোক সততে হেন শতকোটি শত ॥ ৯৩ ॥

শুক্ল কৃষ্ণ চামরে মণ্ডিত যার গায়।
সুবর্ণ নেপুর আরি আছে যার পায়॥
সুবর্ণ রুদ্রাক্ষ মালা যার গলে ছিলা।
উত্তম সেন্দুরে গণ্ড জলক লিপিলা॥ ৯৪॥
হেনমতে হস্তি যে অর্ব্বুদ তিনি বান।
যুদ্ধক প্রবন্ধে সবে থৈয়ো থানে থান॥
নানাবিধ বাদ্য ভণ্ড যাহার লগত।
শ্বেত পীত পেট নেট যাহার গাবত॥ ৯৫॥
বলবন্ত রণবন্ত মত্ত গজ হয়।
তাহার থাকোক পুনু অর্ব্বুদ দুত্তয়॥
চতুরঙ্গ দলে সাজিয়োক সমুদায়।
হাতে হাতে অস্ত্র শস্ত্র ধরিতে যুরায়॥ ৯৬॥
পাণ্ডবী দলক আজি দলিবো সকল।
অর্জ্জুনে দেখোক আজি মোর বাহুবল॥
রাজার শুনিয়া হেন প্রচণ্ড আদেশ।
জয় জয় শব্দে বাদ্য বজাইলা অশেষ॥ ৯৭॥
বৈসানি তৈসানি মরিবার একেবারে।
আজিসে সবারো ধার সুজিব রাজারে॥
চিরকাল বহুত করিলো প্রতিপাল।
যাহার দুখত সুখ নাই একোকাল॥ ৯৮॥
হেনয় রাজার আজি পুরো মনোরথ।
জিনিলেও যশ মরিলেও স্বর্গপথ॥

হেন অন্যোঅন্যে সেনা সব ভৈলা সাজ ।
গজবাজী পদাতি যুদ্ধক ভৈলা সাজ ॥ ৯৯ ॥
চাৰিও দিশৰ প্ৰজা বোলে আসহিস ।
শুৰা ধনঞ্জয় তুমি বোলাস মুনিৰ ॥
ৰাজাক নিন্দিলি তই কট কটা বাৰ ।
হেন জানো যম পাত মলছে তোমাৰ ॥ ১০০ ॥
মাতৃ সমে ৰাজাএন্তে আছন্ত দূতয় ।
জেঠ বহাগৰ যেন আদিত্য জ্বলয় ॥
সেহিসে মাৰন্ত পাছে পুছিলে নৃপতি ।
একৈক ঘোটক উচ্চৈশ্ৰৱা সমগতি ॥ ১০১ ॥
বহুবিধ অস্ত্ৰক থৈলন্ত ওপৰত ।
মুকুতাৰ মালা দিলা ঘোৰাৰ গলত ॥
সাজি মাজি দৰ্পণ বান্ধিলা কপালৰ ।
শিৰত কিৰীটি জ্বলে শুদ্ধ সুবৰ্ণৰ ॥ ১০২ ॥
অনেক ৰতনে বন্ধকৰে জাতিস্কাৰ ।
হেন ৰথে চড়ি চিত্ৰাঙ্গদাৰ কুমাৰ ॥
গোবিন্দৰ চৰণত কৰিলা প্ৰণাম ।
পিতৃক মাতৃক মনে কৰিলা প্ৰণাম ॥ ১০৩ ॥
সমৰত জয় হৌক হেন মনস্কাম ।
নিৰন্তৰে নৰে ডাকি বোলা ৰাম ৰাম ॥ ১০৪ ॥

ঝুনা—জয় হৰি জয় ৰাম। ঝুমুৰী।

মাজানি ঘোৰা ধৰিলো। বৰ দুখ লঘু হৈলো॥
মাৰকো যে জৰচাইলো। ৰিপুগণ হসোৱাইলো ॥১০৫॥
পিয়ো মানা যুজিবোহেঁ। বা[illegible]ল দেখাইবোহেঁ॥

পদ।

বভ্রুবাহ বদতি শুনিয়ো ধনঞ্জয়।
মান্য কৰি ধন ধান্য আনি দিলো হয়॥ ১০৬॥
তথাপি তোমাৰ নভৈলেক ৰুচিকৰ।
দেখোঁ কেনমতে আজি দিয়াহা সমৰ॥
আন কাম এৰি ডাটি ধৰিয়োক ধনু।
তুমি আমি অন্যে অন্যে বিন্ধাবিন্ধো তনু ॥ ১০৭॥
যেহি যাক পায় তাক মাৰিবা সমৰে।
তোমাৰ মৰণে বাধিবেক কোন নৰে॥
হেন জান আজি যমপুৰে দিবো ঠাই।
বিলম্ব নকৰি যুদ্ধ দিয়োক আতাই॥ ১০৮॥
জৈমুনি বদতি ৰাজা শুনা জন্মিজয়।
যুদ্ধক প্ৰবন্ধে ৰাজা বাপক মাতয়॥
হেন দেখি নৰপতি বীৰ অনুশাল।
বভ্রুবাহ ৰাজাক ধাইলেক ততকাল॥ ১০৯॥

আমি বিদ্যমানে কেনে যুঝিবে অর্জ্জুন।
লক্ষ্মনব প্রিয় অতি এহিসে কাবণ ॥
এহি বুলি অনুশাল্ব গৈলা আগ বাঢ়ি।
নব্র পাট শবটোন হস্তে লৈলা কাঢ়ি ॥ ১১০ ॥
নব্র পাটে দৃঢ়[illegible] ভেদিলা হৃদয়।
বব চোট পাইলা বীব অর্জ্জুন তনয় ॥
অনন্তবে সাত শবে অর্জ্জুন কুমাব।
অনুশাল্ব বীবক ভেদিলা দৃঢ়তব ॥ ১১১ ॥
শবহানি বাটতে কাটিলা দৈত্যবাজে।
শবহত ভৈল দেখি বভ্রুবাহ লাজে ॥
কম্পায়া শবীব পাছে মনিপুব বাজ।
কোটি এক শববাছি লৈলা মহাবাজ ॥ ১১২ ॥
অতি স্থূলন্তব কঙ্ক পাখী আছে চাই।
মেক ভেদিবাক পাবে অগনি পবাই ॥
হেন এক কোটি শব এবি দৃঢ় বাজ।
সকল শবীব চাকি তেজ ভৈলা বাজ ॥ ১১৩ ॥
দুহানো শবীব ক্ষত ভৈল শব ঘাযে।
ফুলিল পলাশ যেন অধিক সুহাবে ॥
দুয়ো বীব তকণ অধিকে সুকুমাব।
চাবি শবে চাবি ঘোবা কাটিলা তাহাব ॥ ১১৪ ॥
অনন্তবে কাটিলাহা সাবথীবো শিব।
শব হানি ধ্বজ কাটিলন্ত মহাবীব ॥

সাত আঠ বাণে কাটিলন্ত ধনুখান।
শৰাবৰ্ত্তো ভেদিলন্ত দশ পাচ বাণ ॥ ১১৫ ॥
ৰথত সাৰথীহন্ত, হত ভৈল ধনু।
শৰে জৰ্জ্জৰীত ভৈল অনুশাল্ব তনু ॥
হেন দেখি মহাকোপে বী[illegible]নুশাল্বে।
লৰৱন্তে আন ধনু ধৰিতন্ত কালে। ১১৬ ।
বভ্রুবাহ ৰাজাৰ বিচিত্র ৰথ খান।
তাক কাটি সাৰথীৰ লৈলন্ত পৰাণ ॥
হেন দেখি আন ধনু ধৰিতন্ত কালে।
অনুশাল্ব বীৰ ৰথ কাটিলা সকালে ॥ ১১৭ ॥
ভগ্নৰথ ছাড়ি মহা ক্রোধে দৈত্য নাথে।
ভয়ঙ্কৰ গদাগোট তুলি লৈলা হাতে ॥
মাৰোঁ বভ্রুবাহ আজি সেহ্মৰে নেৰাস।
গদাহানি অনুশাল্ব তেজিলা আটাশ ॥ ১১৮ ॥
সিয়োগদা কাটিলন্ত অৰ্জ্জুনৰ সুত।
এক কোটি শৰবাছি লৈলা অদভুত ॥
মহাকোপে আটোপে মাৰিলা নৰেশ্বৰ।
অনুশাল্ব বীৰক ভেদিলা দৃঢ়তৰ ॥ ১১৯ ॥
সেই কোটি এক শৰে ভৈলন্ত মূৰ্চ্ছিত।
ৰথহন্তে ফুৰি ফুৰি পৰিলা ভূমিত ॥
সবে চাহি আছন্ত মৰিল দৈত্যৰাজ।
জীম ভৈলা সবে সেনা পাণ্ডৱী সমাজ ॥ ১২০ ॥

অনুশাল্ব বীৰ পৰিবাৰ হেন দেখি ।
ধাইলা কামদেৱ বীৰ খানিকো নাপেখি ॥
প্ৰদ্যুম্ন বোলয় আৰে খানিতেকৰহ ।
এতিক্ষণে তোহোৰ ভাজিবো সবে গহ ॥ ১২১ ॥
শশাৰ আগত যেন মুষে কৰে দৰ্প ।
সিংহে লাগ পাইলে সবে ভাজিবেক দৰ্প ॥
এহি বুলি হৰি হুতে ধৰি দৃঢ়ভৰে ।
সুবৰ্ণ পুঙ্খিয়া শৰ ধৰিলে সত্বৰে ॥ ১২২ ॥
দৃঢ়ভৰে সন্ধানে ভেদিলা মহাক্ৰোধে ।
হৰিষতে বভ্ৰুবাহ লাগি গৈলা যুঝে ॥
বভ্ৰুবাহে মাৰিলেক অযুতেক শৰ ।
সকলে শৰীৰ ভেদিলেক প্ৰদ্যুম্নৰ ॥ ১২৩ ॥
অযুতেক শৰৰ প্ৰচণ্ড পায়া চোট ।
নলৰে নচৰে যেন মৰা গাছ গোট ॥
স্বৰূপ পৰাৰ মতে থাকিলেক থিৰ ।
বৰ, চোটে, ভাগে যেন মৰবিল জীৱ ॥ ১২৪ ॥
হাত ভৰি ঘুৰিলে নয়নে সমুদাই ।
নাহিকে চেতন যেন মৃতক পৰাই ॥
হেন দেখি অধৰ্ম্ম উপেক্ষি নৰেশ্বৰ ।
প্ৰদ্যুম্নক লাগি আৰ বৰষিলা শৰ ॥ ১২৫ ॥
প্ৰদ্যুম্নক এৰিয়া অন্যক দিলা ধাৰ ।
পাণ্ডৱ সেনাত লাগিল মহামাৰ ॥

যাকে লাগি বভ্ৰুবাহে মাৰে সমুখাই।
সেহি শৰে মৰে আজ তোমাকে জীয়াই ॥ ১২৬ ॥
লৱৰি পলায় সেনা নকৰে সমৰ।
দুশাসুৰ যম যেন দেখি লাগে ভয় ॥
সি বেলাত যাহাক দেখন্তে লাগে ভয়।
প্ৰলয় কালৰ যেন আদিত্য উদয় ॥ ১২৭ ॥
কতো বেলি শৰ হৈলা হৰিৰ কুমাৰ।
দেখন্ত নাহিকে প্ৰজা আৰো একেবাৰ ॥
থিক থিক যোযোৰ কুৰুশ আদি কৈল।
এহি বুলি কামদেৱে ধনু শৰ লৈল ॥ ১২৮ ॥
কৰ্ণমাৰে টানিয়া এৰিলা শৰ চয়।
সেহি শৰে বিমূৰ্চ্ছিত অৰ্জ্জুন তনয় ॥
দেখন্ত সি ঠাইত আছে সেনাগণ যত।
প্ৰদ্যুম্নৰ শৰে শৰে হৈল মৃতৱত ॥ ১২৯ ॥
প্ৰবল যাদৱ শত যত সেনাগণ।
তাত কামদেৱে হেন কৰিলেক চয় ॥
বাহুতে মাৰন্তে আছিলেক উঠি উঠি।
পাৰি পাৰি মৰে সবে কামশৰে কুটি ॥ ১৩০ ॥
সবে মহা শক্তি যদি সম নাই কেৰ।
কৰি হেন যুদ্ধ যেন বাহিলা কামদেৱ ॥
সবে জিনি যাই গৈলা হুঁকি শৰ ধৰি।
সৰাহাতে নাম গুণা জিয় জিয় কৰি ॥ ১৩১ ॥

যুবনাশ্ব রাজা জিতৌ ত্রিভুবনে সার ।
হংসধ্বজ নৃপতির সুরথ কুমার ॥
মেঘবর্ণ বীর ঘটোৎকচের তনয় ।
এসবারে রণে বাইলা কুবিপর ভয় ॥ ১০২ ॥
সবরক রণে বাইলা কুমি বাম রথে ।
বাণ হানি কুমি রথ কাটিলা বাটতে ॥
কতো বেলি চেতন লভিলা রবি সুত ।
বৃষকেতু আগতে সেনা পরিল বহুত ॥ ১০৩ ॥
আর কুমি রথ পরি আছে সেহি ঠাই ।
দেখ দেখি কামদেবে ক্রোধে গৈলা ধাই ॥
পুনরপি যনত এবেষে মহাবীর ।
সাক্ষ ভাঙি মারিতা যনত কৈলা স্থির ॥ ১০৪ ॥
বভ্রুবাহ রাজাক ধরিলা আক্রোয়ানী ।
আকাশক লাগিতা মারিলা হু বুলি ॥
পুনরপি বভ্রুবাহ রাজা মহা কোপে ।
কামদেব বীরক যে ধরিলা আটোপে ॥ ১০৫ ॥
আক্রোয়ানী ধরিয়া পেলাইলা মহীতলে ।
বরবীর ধরিয়া কাটিলা বাহুবলে ॥
চিন্তু চিন্তু করি খণ্ড কৈলা কলেবর ।
রথ কোটি লভিলা সসৈন্য যমপুর ॥ ১০৬ ॥
যার যার মুনিবীরে বাকি গৈল তথা ।
হরি সুতে ধরিলেক ভাঙ্গর গদা ॥

গদা মাৰে নিপাড়িবো তোহোৰ শৰীৰ ।
এহি বুলি গদা প্ৰহাৰিলা মহাবীৰ ॥ ১৩৭ ॥
গদা গোট আসে দেখি অৰ্জ্জুন কুমাৰে ।
বাটতে কাটিলা গদা তন্ন তিনি শৰে ॥
গদা ছন্ন কৈলন্ত দেখিয়া নৰেশ্বৰ ।
পুনৰপি কামদেৱক তেজি তিনি শৰ ॥ ১৩৮
আৰ এক শৰে বিদাৰিলা বক্ষস্থল ।
সম্যক দেখিয়া যেন হৰৰ ত্ৰিশূল ॥
হেন শৰ সৰ যদি অৰ্জ্জুন কুমাৰে ।
কামদেৱ বীৰক ভেদিলা দৃঢ়তৰে ॥ ১৩৯ ॥
দুয়ো বলে বলন্ত তৰুণ সুকুমাৰ ।
দুয়ো বলে যুদ্ধ ঘোৰ ৰণে অনিৰ্ব্বাৰ ॥
দুয়ো ৰূপৱন্ত বলৱন্ত গুণৱন্ত ।
দুইকো দুই ছিদ্ৰ চাই প্ৰবন্ধে যুঝন্ত ॥ ১৪০ ॥
দুহাতৰ অস্ত্ৰ দুই চাহন্ত প্ৰবন্ধে ।
অন্যে অন্যে ছিদ্ৰক চাহন্ত দুই ৰঙ্গে ॥
হেনমতে যুদ্ধন্ত আছন্ত দুয়ো বলী ।
অনন্তৰে দুইকো দুই ধৰি আকোৱালী ॥ ১৪১ ॥
পাৰে বল আছে যাৰে আকৰ্ষিবেক ছিন ।
শক্তি এৰি দুয়ো বীৰ ভূমিত পৰিল ॥
দুয়ো মহা জোৰে গৰ্জ্জিলন্ত একেলগে ।
বভ্রুবাহ নৃপতিৰ উঠিলন্ত আগে ॥ ১৪২ ॥

যেন বাহু পাতি যেন শিখৰ খসিল ।
সেহিমতে দুয়ো বীৰ ভূমিত পৰিল ॥
সেহি সময়তে ৰথে চৰিলা নৃপতি ।
দেখে কামদেৱ কৈল যুদ্ধক সম্প্ৰতি ॥ ১৪৩ ॥
এবে দেখে তাক মাৰো অধম পামৰ ।
এহি বুলি পাণ্ডৱী সেনাক দিলা ধাৱ ॥
ৰথি ৰথ সাৰথি নৃপতি অদভূত ।
আন বীৰগণ তথা মাৰিলা বহুত ॥ ১৪৪ ॥
হস্তি বীৰ হয় ৰথ মাৰিলা প্ৰবন্ধে ।
চাৰিদিকে ৰণস্থলী অনেক কবন্ধে ॥
কাৰ ভৰি কৰ্ণ ছেদি আছে ধাৰে ধাৰে ।
কেৱলে যে মাথা নাহি উচিত প্ৰকাৰে ॥ ১৪৫ ॥
যেনয় কবন্ধে চাৰিদিকে ৰণস্থলী ।
চলে ধাছে মাৰে সবে হাসে খল খলী ॥
কৌতুকতে দুয়ো ৰণে কৰিলা সমৰ ।
পৰক পীৰাক সমসৰ একো নয় ॥ ১৪৬ ॥
যতি সমকালে যে বৃষ্টী নষ্ট যাৱে ।
সকলে যেৱনা যেন অধিকে সুহাৰে ॥
বহুবিধ বীৰ যদি আছে পৃথিবীত ।
সবিলেক বহুল চৰ্ম্ম যেন্যা হাতত ॥ ১৪৭ ॥
কোহো পৰি আছে ধনু ধৰিয়া হাতত ।
ৰথতো পৰি আছে সেহি মতে ৰথ ।

গদা গাৰে নিপাতিবো তোহোৰ শৰীৰ ।
এহি বুলি গদা প্ৰহাৰিলা মহাবীৰ ॥ ১৩৭ ॥
গদা গোটা আসে দেখি অৰ্জ্জুন কুমাৰে ।
বাটতে কাটিলা গদা ভৈল ছিণ্ডি সবে ॥
গদা ছন্ন কৈলন্ত দেখিয়া নৰেশ্বৰ ।
পুনৰপি কামদেৱক ভেদি তিনি শৰ ॥ ১৩৮
আৰু এক শৰে বিন্ধাবিলা বক্ষস্থল ।
সমাক দেখিয়া যেন ধৰৰ ত্ৰিশূল ॥
তেন শৰ সব বিদি অৰ্জ্জুন কুমাৰে ।
কামদেৱ বীৰক ভেদিলা দৃঢ়তৰে ॥ ১৩৯ ॥
দুয়ো বলে বলন্ত তৰুণ সুকুমাৰ ।
দুয়ো বলে দুষ্ট ঘোৰ ৰণে অনিৰ্ব্বাৰ ॥
দুয়ো ৰূপবন্ত বলবন্ত গুণবন্ত ।
দুইকো দুই ছিদ্ৰ চাই প্ৰহৰে যুঝন্ত ॥ ১৪০ ॥
দুহাতৰ ছল দুই চাহন্ত প্ৰহৰে ।
অন্যো অন্যে ছিদ্ৰক চাহন্ত দুই মতে ॥
কেনমতে যুদ্ধত আছন্ত দুয়ো বলী ।
অনন্তৰে দুইকো দুই ধৰি আকোৱালী ॥ ১৪১
গাৰে বল আছে যানে আকোঁৱেক দিল ।
মুৰ্চ্ছি এৰি দুয়ো বীৰ ভূমিত পৰিল ॥
দুয়ো মহা ঘোট লগিলন্ত একেলগে ।
বভ্রুবাহ নৃপতিৰ উঠিলন্ত আগে ॥ ১৪২ ॥

যেন বাজু পাতি মেৰু শিখব খসিল ।
সেহিমতে দুয়ো বীব ভূমিত পবিল ॥
সেহি সময়তে বথে চবিলা নৃপতি ।
দেখে কামদেব তৈল মূর্ত্তক মর্ত্তি ॥ ১৪৩ ॥
এবে যেবে তাক মাবো অধম পামব ।
এহি বুলি পাণ্ডবী সেনাক দিলা ধাব ॥
বথি বথ সাবথি নৃপতি অদভুত ।
আন বীবগণ তথা মাবিলা বহুত ॥ ১৪৪ ॥
কতি বীব হয় বথ মাবিলা প্রবন্ধে ।
ঢাকিলেক বণস্থলী অনেক কবন্ধে ॥
হাত ভবি কর্ণ তেবি আছে থাবে থাবে ।
কেবলে যে মাথা নাহি উচিত প্রকাবে ॥ ১৪৫ ॥
হেনয় কবন্ধে ঢাকিলেক বণস্থলী ।
চলে বাক্ষে মাবে সবে হাসে খল খলী ॥
কৌতুহলে দুয়ো দলে কবিলা সমব ।
শবক পীবাক নসনয় একো নব ॥ ১৪৬ ॥
বক্তি সন্ধকালে যে তরুণী নথ থাবে ।
নকবে যেমনা যেন অধিকে সুহাবে ॥
বহুবিধ বীব যবি আছে পৃথিবীত ।
মবিলেও খড়্গ চর্ম্ম নেবয় হাতত ॥ ১৪৭ ॥
কোনো পবি আছে ধনু ধবিয়া হাতব ।
যবন্তেকো পবি আছে সেহি মতে নব ।

হস্তিয়ো মাহুত সবে ধবিয়া আছয় ।
দোবাবে বাহুতে মবিলেক এক ঠাই ॥ ১৪৮ ॥
পাণ্ডবী সেনাত বব মিলিল প্রমাদ ।
বণ জিনি বভ্রুবাহে কবে শঙ্খ নাদ ॥
বভ্রুবাহ বাজাব বিষম হেন শব ।
কবচ সহিতে ভেদিলেক কলেবব ॥ ১৪৯ ॥
গজ বাজি প্রজা ভেদি বিন্ধুবক চলে ।
যাইতে পবয় ভৈতে বহ্নিকুণ্ড জলে ॥
হেন বেবে কম্প কবিলেক নবপতি ।
পাণ্ডবী সেনাব মাজে একেক বিংশতি ॥ ১৫০ ॥
পাণ্ডুদলে বোলে জিনি সবে কবা শব ।
ভেবে বা সঙ্কোচ হোবে মণিপুবেশ্বব ॥
এহি আলোচন সবে কবি বীবগণ ।
অনুশাল্ব দৈত্যপতি বাহিলা ততিক্ষণ ॥ ১৫১ ॥
কামদেবো বাহিলা পাণ্ডবব সেনাপতি ।
যুবনাশ্ব বাজা বাহিলা সপুত্র সহিতি ॥
হস্তি কন্ধে প্রবন্ধে চলিলা নীলকেতু ।
হংসধ্বজো লবি দৈলা সমবক হেতু ॥ ১৫২ ॥
ঘটোৎকচ সুত মেঘবর্ণ বলিয়াব ।
সবে বেঢ়ি বোলে মব ধব মাব মাব ॥
তাসবাক দেখিলৈল সঙ্কোচিত কায় ।
একল বীবক লাগি বহুবীব ধায় ॥ ১৫৩ ॥

নৃপে বোলে উচিত করিবো এই ঠাই ।
পাক পাক শর মারি লগাইবোহো ঠাই ।
সেহি বাণে রাজাগণ মৃতকর বেশ ।
সোনকিল দশন মুকুট কারি কেশ ॥ ১৫৪ ॥
জনযুক্ত হাত দিয়া শর ধনু এরি ।
অধোমুখে রথস্ত থাকিলা জানুপারি ॥
তথাপিতো কোপ ক্ষেমা নাহিকে রাজার ।
পুনরপি শর চয় করিলা প্রহার ॥ ১৫৫ ॥
সেহি শরে বিরথী করিলা বীরগণ ।
কাটিলন্ত ধনুধ্বজ রথর ভূষণ ॥
ভয়হয়া সবাহারে কাম্পয় শরীর ।
শরছোটে সবাহারে গায় মুহি বির ॥ ১৫৬ ॥
তাক বীরগণে জিজ্ঞাসিয়া কহে পার ।
যজ্ঞ বেলা সুবর্ণক দিলা বার মার ॥
সবাহন্তে যুদ্ধ এরি পলাই বারে বারে ।
নরিবাক নাপারিলা পলাইবাকো ডরে ॥ ১৫৭ ॥
কতোহো বিপ্রতি হয়া সমরক যায় ।
কতো প্রাণ রাখি দূরে লমরক যায় ॥
পুনরপি শর বরি অর্জ্জুনর সুত ।
ডাক দিয়া বোলে অরে বীর আছ কৈত ॥ ১৫৮ ॥
তবু সেনা পলায় রণে জানিলো বহুত ।
যুদ্ধক আশায়ে পলায় আছ অরে সুত ॥

চতুৰঙ্গ দলে সাজি আসিলোহো যত।
বিষ্ণুৰ মাৰিলি সেনা মোহোৰ আগত॥ ১৫৯॥
তেলাতে সহিলা কোপ নৈভৈল তোমাৰ।
ক্ষত্ৰিয় জাতিৰ মুহি হেন ব্যৱহাৰ॥
এবে আগ বাঢি ৰণ দিয়োক আজাই।
ভাঙিলোহো আজি তুমি পলাইলে নেৰাই॥ ১৬০॥
তোমাৰ বচনে কোপ নাহি উপসম।
মাৰিলো বিষ্ণুৰ সেনা কৰি যোৰবল॥
সেই শৰে মোহ ভৈলা শত্ৰু সেনা যত।
অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ এৰি সবে পলাই ৰণত॥ ১৬১॥
হেন দেখি আদেশিলা বক্ৰুবাহ ৰাজা।
বন্দী কৰি নগৰক নিয়ো যত প্ৰজা॥
জীয়ন্তকে গজবাজি নিয়োক নগৰে।
লবিতে নাপাৰে সিটো থাকোক নগৰে॥ ১৬২॥
ৰাজাৰ আদেশ শুনি চেৰুটীয়া যত।
চলাইলন্ত প্ৰজাক যুদ্ধত পাই যত॥
জৈমুনি বদন্তি শুনিয়োক জন্মিজয়।
বাপৰ পুত্ৰৰ যুদ্ধ ভৈল কেনময়॥ ১৬৩॥
বাপক জিনিল যেন লব কুশ বীৰে।
জৈমুনি বদন্তি শুনিয়োক নৰেশ্বৰে॥
অৰ্জ্জুনৰ পুত্ৰৰ তেনয় যুদ্ধ ভৈলা।
হৰ্ষ ভৰ কথা যাকে কহিবাক লৈলা॥ ১৬৪॥

রণ জিনি বভ্রুবাহ আছে সেহি ঠাই ।
হেন দেখি রাজা হংসধ্বজ গৈলা ধাই
বভ্রুবাহ রাজার হস্তির রথ খান ।
আগে হংস রাজা কাটি করি খান খান ॥ ১৬৫
পুনরপি হংসধ্বজে মারি কোটীবাণ ।
বভ্রুবাহ রাজার কাটিলা ধনুখান ॥
পুষ্পশর করি বীরে ফেলিলা তনয় ।
লাজ কাল হৈলা বীর অর্জ্জুন তনয় ॥ ১৬৬
বভ্রুবাহ রাজা যত মারি আসে শর ।
সকল নির্ম্মূল করিলেক শরীবর ॥
যেন মধু লোভে আসি ফুরে মধুকর ।
সেইমত হংসধ্বজ নৃপতির শর ॥ ১৬৭ ॥
আকাশত পক্ষী যেন ফুরে ঝাঁকে ঝাঁক ।
প্রলয়র বহ্নি যেন দেখয় রাজাক ।
পাঞ্চ অক্ষৌহিণী সেনা মারিলা সমরে ।
সামবাজে পলাই কেহো সমরক ডরে ॥ ১৬৮ ॥
হেনয় বীরত্ব করিলেক হংস কেতু ।
রাজার সেনাক রণ দেখাইলা বীরত্ব ।
সেই সময়ত জান পরিল মনত ।
দুই পুত্র মরিলন্ত যেই সমরত ॥ ১৬৯ ॥
পুত্র শোকে কাতর দেখন্ত মহারায় ।
তলো পরো করে দেহা বিহ্বল পরাই ।

হরি হরি কি কারণে ডাকে সেনাগণ।
দুই পুত্র নষ্ট করি কি করে জীবন॥ ১৭০॥
দেখি বেলা ছিদ্র পাইলা অর্জ্জুন তনয়।
শরহানি নৃপতির ভেদিলা হৃদয়॥
শোকে দুঃখে রাজা যেন দহয়ে শরীর।
সবে চাহি আছাড় পড়িলা মহাবীর॥ ১৭১॥
চমৎকৃত নৃপতির পরিবার দেখি।
রথ দিলা শাল্ব সেনা রাখিতে না পেখি॥
সেনা ভঙ্গ দেখিলা সুবেগ মহাবীর।
নৃপতিক রাখে কোপে কম্পমান শরীর॥ ১৭২
সুধন্বাক্ষ কহয় সুবেগে বোলে বাক।
পার্থিবের পাক তোক পাঠাব যমলোক
এত বলি ধনু ধরি সুধন্বাক্ষ সুত।
উঠিল হাতে বাড়ি শর ত্রৈলোক্য কম্পিত॥ ১৭৩॥
মহাশরে বৃষকেতুর ভেদিলা হৃদয়।
বড় দুঃখ পাইলা বীর অর্জ্জুন তনয়॥
পুনরপি তিনি শর করিলা প্রহার।
এক শরে ধনু খান কাটিলা তাহার॥ ১৭৪॥
অষ্টম শরে ধনুর কাটিলা সবে সাজ।
চতুরঙ্গ কাটিলন্ত যেন গজ রাজ॥
পরম ঐশ্বর্য্য হংসধ্বজ নরপতি।
আমি শিখ্যবাণে তার দেব বিপত্তি॥ ১৭৫॥

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY

কিকিজেকো বাণ ক্ষেমা নাই সুবেগৰ।
কুৰাই মাৰিলন্ত সাত সহস্ৰেক সৰ ॥
সিয়ো শৰে ভেদিলেক অৰ্জুন পুত্ৰক।
তেবেসে সুবেগ সৈন্য পশিলা কটক ॥ ১৭৬ ॥
নৱ লক্ষ তুৰঙ্গ হস্তি দেখিতে শোভন।
যুৱনাশ্ব সুতে তাক কৰিলেক ছন্ন ॥
শুণ্ড মুণ্ড কাটি সবে দোল বান্ধি বৈলা।
মাংসে যে শোণিতে ৰণ ভূমি পঙ্ক ভৈলা ॥ ১৭৭
পদাতিৰ মুণ্ড কাটি পেলাইলা বহুত।
নিয়মে আপদে ভাগবিল যমদূত ॥
ঢাকিলেক পদাতিয়ে ধৰণী মণ্ডল।
কৌতুহলে সবে যেন পকা তালফল ॥ ১৭৮ ॥
ডাকিনী যোগিনী প্ৰেত পিশাচ ভৱই।
আজুৰি আজুৰি মনুষ্যৰ মাংস খাই ॥
সিবেলাত সুবেগৰ সয় নাহি ৰয়।
সিৰ্জ্জাৰ বনত যেন জলে দীপচয় ॥ ১৭৯ ॥
সুবেগক প্ৰশংসা কৰয় ঘোৰ ৰণে।
মাংস যে শোণিত পান কৰিয়া আনন্দে ॥
পুনৰপি সুবেগে যুঁজিলা এক শৰ।
প্ৰলয়ৰ বহ্নি যেন দেখি ভয়ঙ্কৰ ॥ ১৮০ ॥
থাক বভ্ৰুবাহ আজি লৈযোহো পৰাণ।
হংসধ্বজ নৃপতিৰ পূজিবোহো মান ॥

এহি বুলি শবপাঞ্চ প্রহাবিলা তাতী।
দেখি বক্রুবাহু বাজা পেলাইলেক কাটি ॥ ১৮১ ॥
অর্দ্ধখান পাচে শব থাকিলেক পবি।
আব আদ্ধখান শব আসিল উকবি ॥
দেখি বক্রবাহু বাজা মাবি তিনি বান।
সিয়ো আদখানক কবিলা তিনি খান ॥ ১৮২ ॥
তাব আদ্ধখান লৈয়া পবিল পাবত।
মুর্চ্ছা লৈয়া বক্রবাহু পবিলা বথত ॥
বথমাজে বক্রবাহু থাকি গৈল পবি।
কৌতুহল কবে বীব লববা লহবি ॥ ১৮৩ ॥
সি বেলাত সুবেগব সম নাহি কয়।
প্রলয় কালব যেন আদিত্য উদয় ॥
কতো বেলি যুদ্ধ কৈলা অর্জ্জুন তনয়।
কোপ কম্পমানে যেন অগ্নি অলয় ॥ ১৮৪
থাক আজি সুবেগ বিনাশ কবো তোক।
আন কোন বীবে আসি তোক বাখিয়োক ॥
এহি বুলি শব পাট ধবিলেক তাতি।
সুবেগব সিব গোট পেলাইলেক কাটি ॥ ১৮৫ ॥
চম্বুবেগে পবিল সুবেগ মহামতি।
শিব সিব খসতে লবিলা বসুমতী ॥
চন্দ্র সম মুখ গোট দেখিতে শোভন।
সুবেগব রূপ গুণ অতি বিভোপন ॥ ১৮৬ ॥

তেবেসে পশিলা ৰাজা পাণ্ডৱী সেনাত ।
সহস্ৰ অযুত-লক্ষ কৰিলা নিপাত ॥
সকলো কটক হত ভৈল ৰণ মাজে ।
কৰ্ণ সুত বৃষকেতু অৰ্জ্জুনন্ত ৰাজে ॥ ১৮৭ ॥
কতো বীৰগণ পড়ি আছে মৰি মৰি ।
কতো নগৰক লাগি নিলা বন্দী কৰি ॥
কামদেৱ আদি কৰি নিলা বন্দী যাক ।
উলপী ঔষধ দিয়া জীয়াইলা সবাক ॥ ১৮৮ ॥
হেন দেখি অৰ্জ্জুনৰ সংশয় মনত ।
মোহোৰ জিতিৰ সেনা সবে ভৈল হত ॥
হংসধ্বজ হত ভৈল ইটো ঘোৰৰণে ।
আন বীৰগণ কোনে গণিতাক গণে ॥ ১৮৯ ॥
হৰি সুত কামদেৱ বীৰ মহামতি ।
সবে মিলি বান্ধিয়া পাতিলা সেনাপতি ॥
সবাৰে আগত তাক নিলা বন্দী কৰি ।
আক কেনমতে জিনিবোহো হৰি হৰি ॥ ১৯০ ॥
যুবনাশ্ব ৰাজা যিটো পৃথিবীতে সাৰ ।
যাহাৰ ঘোটকে যজ্ঞ সিজিল ৰাজাৰ ॥
সি হেন নৃপতি সামৰাজে ভৈল হত ।
আউৰ কেনমতে জয় সাধিবো ৰণত ॥ ১৯১ ॥
যোৰ চাৰি প্ৰথমে যুজিল অনুশাল্ব ।
সিয়ো ৰাজা হত ভৈল মোহোৰ কপাল ।

একাদশ পর্ব্ব।

এহি সময়তে হত হৈল নীলকেতু ।
আউৰ কেনমতে মোৰ জীৱনৰ হেতু ॥ ১৯২ ॥
চন্দ্ৰবংশত মাত্ৰ হৈল জীৱৰ তনয় ।
পাণ্ডুবংশত বুলি যাক সৰ্ব্ব ময় ॥
ছাচাৰ তনয় মেঘবর্ণ হৈল হত ।
আউৰ কেনমতে তক্ষ সাধিবো যশত ॥ ১৯৩ ॥
সুবেগৰ পুত্ৰ আছি তোমাতে বেকত ।
যাৰ পৰে বক্ৰবাহ মৰে অনেকত ।
তুমি আমি প্ৰাণ ৰাখি আছো এহি ঠাই
তুই বাঞ্ছিবো প্ৰাণ আমি সুস্থ সমুদাই ॥ ১৯৪ ॥
যুধিষ্ঠিৰ ৰাজা তুমি পাইব বৰ দুখ ।
এহি সব বাৰ্ত্তাক পাইবেক কাৰ মুখ ॥
এহি কথা মাতে বসি আছন্ত দুই হস্তে ।
আসিল সকল লোক আকাশৰ হস্তে ॥ ১৯৫ ॥
অৰ্জ্জুনৰ কিৰীটিত পৰিলিলা বাৰ ।
দুগুণ তাৰ দেখাই পাছে কৰিলা উদ্ধাৰ ॥
আৰ কিৰণ দেখাই অৰ্জ্জুনক প্ৰতি ।
ৰথৰ ওপৰে আসি পৰিল দুপতী ॥ ১৯৬ ॥
মুণ্ড নাহি মাত্ৰা গোট আপোনাৰ টাঙা ।
তাক দেখি অৰ্জ্জুনৰ চিত নাহি কায়া ॥
সেহিবেলা অৰ্জ্জুনৰ নাহিকে বিবিধ ।
মাথা নাহি মাত্ৰা গোট দেখিতে কুবেশ ॥ ১৯৭ ॥

অৰ্জ্জুনে জানিলা আজি মৃত্যু হৈব মোৰ ।
বৃষক বোলন্ত বাপু যায়োক সত্বৰ ॥
মোহোৰ মৰণে যব হৈবেক অকাৰ্য্য ।
মন্ত্ৰ সিদ্ধ হৈব কেন মতে ধৰ্ম্মৰাজ ॥ ১৯৮ ॥
তুমি আজি মৰা যদি সমৰ ভূমিত ।
শুনি কুন্তী মাৱে শোক কৰিব বহুত ॥
তাবন্ত পয়াৰ শুনিয়োক মনকৰি ।
সকল সমাজে ডাকি বোলা হৰি হৰি ॥ ১৯৯ ॥

ছবি ।

অৰ্জ্জুনে বোলন্ত বাপু শুনিয়োক বৃষকেতু,
মোৰ জীৱনৰ নাই আশ ।
ধৰ্ম্ম ভীম দুই হস্তক মাদ্ৰীৰ তনয় যথা,
সবিবাহো আপনাৰ পাশ ।
আপনাৰ আগে গৈয়া হেন বাৰ্ত্তা কহিবাহা,
অৰ্জ্জুন হৈল পৰলোক ।
একোৱে প্ৰকাৰে প্ৰাণ ৰক্ষা নপাৱয় জানা,
তেবে দূত পঠাইদিলে মোক ॥ ২০০ ॥
সংসাৰৰ যত ভোগ মনে হৈল উপযোগ,
নাৰায়ণ চৰণ প্ৰসাদে ।

দেৱাসুৰ মনুষ্যক সবাকো জিনিলো ৰণে,
নাপাইলেক বানিকো প্ৰমাদে ।
আজি মোৰ সমৰত নিশ্চয় মৰণ হৈব,
আকলিলো বিমঙ্গল দেখি ।
হৰি হৰি দৈৱ বিধি মৰিবাৰ বেলা মই,
নেদেখিলো বাসুদেৱ সখি ॥ ২০১ ॥
যুধিষ্ঠিৰ আগে গৈয়া হেন বাৰ্ত্তা কহিবাহা,
মোক লাগি এৰা অসন্তোষ ।
চাৰি ভাই আলচিয়া বাসুদেৱ সখা কৰি,
যেন যুৱাই তাকে কৰন্তোক ।
তোমাৰ শৰীৰে যেবে যাৰ দুখ যেখা গৈল,
সৰ্ব্বিকপে বহে তেজধাৰে ।
এবে যেবে হৈল নষ্ট মোৰাৰ নিমিত্তে কষ্ট,
যজ্ঞ কেন সিজিব ৰাজাৰে ॥ ২০২ ॥
কুন্তী মাৱৰ চৰণত প্ৰণাম কৰিয়া আগে,
হেন কথা কহিবাহা বাপ ।
পাণ্ড ভূটী পুত্ৰ তাৰ [illegible] ভূমি নষ্ট হৈল,
মোক লাগি এৰন্তোক তাপ ।
গান্ধাৰীৰ শত পুত্ৰ সমৰত মাৰিলোহো
তেবে কেন থকিলন্ত চিত্ত ।
তাহান যে চাৰিপুত্ৰ ইন্দ্ৰ সম বলিয়াৰ,
মহাবীৰ জগতে বিদিত ॥ ২০৩ ॥

মোত গহে ধৰ্ম্মৰাজ আলচিলে যত কাজ,
এবে সিদ্ধ হৈল সমুদায় ।
শত্ৰুৰ বীৰৰ কথা মিত্ৰৰ অৱস্থা যথা,
তোমাতেসে কহিতে যুৰাই ।
আগে মোৰ হেন চিত্ত যত পাওঁ ধন বিত্ত,
বিপ্ৰক কৰিবো সবে দান ।
যজ্ঞ সমাপতি হৈলে যুধিষ্ঠিৰ নৃপতিক,
অৱভৃথে কৰাবেক স্নান ॥ ২০৪ ॥
বহুবিধ নৃত্যগীত কৰি ৰাজা মনোনিত,
বাদ্য ভণ্ড বজাইব সকল ।
হাতে ফল ফুল ধৰি অনেক সধবা নাৰী,
আগে পাছে কৰাইব মঙ্গল ॥
ছত্ৰ শুক্ল বুলি,ৰাক কনকে ৰচিব তাক,
সুবৰ্ণে ৰচিব আৰ তেনে ।
ব্ৰহ্মচাৰী দণ্ডধাৰী দুখী ভিক্ষী দেশান্তৰী,
সবাকে তুষিব ধন দানে ॥ ২০৫ ॥
তীৰ্থ যে সেনত গৈয়া হেন বাৰ্ত্তা কহিবাহা,
এবেসে তাহাৰ যুৰিবাই ।
ইহিনাত ধৰ্ম্মৰাজ কৰিলেক যত কাৰ্য্য,
সি কাৰণে আছিও সহাই ॥
ইহিনাৰ বাদে আৰ নকৰিবা একো কাৰ্য্য,
যদি হোক দুগুণে আমাৰ ।

হস্তিৰো পিচলে পাৱ তুৰঙ্গৰো বুৰে নাও
আহ তুমি জানিবা সবাৰ ॥ ২০৬ ॥
দ্ৰৌপদীৰ প্ৰবন্ধে যে হেন বাৰ্ত্তা কহিবাহা,
মোক লাগি আনো চিন্তা কৰে।
ব্ৰাহ্মণৰ বিধৱা যে পৃথিবীত নিৰাশিতী,
তেহো কেনমতে চিত্ত ধৰে ॥
তাহাৰ যে চাৰি পতি যেন বিতী সুৰপিত,
অৱশ্যো কৰিব প্ৰতিপাল।
তাতেসে অধিক দুখ নেদেখিলো প্ৰিয়া মুখ,
অন্তকালে কি মোৰ কপাল ॥ ২০৭ ॥
দেৱাসুৰ মনুষ্যক সবাকো জিনিলোঁ ৰণে,
তোমাসে বোলাইলো সব্য সাচি।
হৰি গুৰি সাখী কৈলো গো যোজকে তৃণ গৈলো,
কচুতে জাজিলো যেন কাছি ॥
ভীষ্ম কৰ্ণ জয়দ্ৰথ বৃহৎ সেন গুৰু দ্ৰোণ,
লীলাতে পেলিলো যম পথ।
কোনোবা পাপৰ ফলে বভ্ৰুবাহ নৃপতিৰ,
সবে চুৰ কৈল গৰ্ব্ব মত ॥ ২০৮ ॥
জয় জয় নৃপবৰ দুৰ্লভ নাৰায়ণ ৰাজা,
কামাখ্যা গোসাঁনী দেন্ত বৰ।
সপুত্ৰ ৰাজাৰে নিতে সবাজনে ঘৰোৱালীতে,
জীৱন্তোক সহস্ৰ বৎসৰ ॥

তাহান বাক্যতে সন্ত   সর্ব্বজন মনোপ্রীত,
অশ্বমেধ পর্ব মধ্যে সার ।
বিপ্র হরি হর কবি   হরির চরণ সেবি,
পদ বন্ধে করিলো প্রচার । ২০৯ ।

পদ ।

বৃষকেতু বোলে খুড়া কেনে হৈলা ভয় ।
ত্রিভুবনে খ্যাতি মহা বীর ধনঞ্জয় ।
যাহাক নাটিলে কর্ণ ভীষ্ম গুরু দ্রোণে ।
তাহান কি রণ ভঙ্গ পতিজ্ঞার কোনে । ২১০ ।
ময়ো সমরত যদি মরো এহি ঠাই ।
তথাপি তোমাক এরি যাইতে নুযুরাই ।
মরণক ভয়ে পলাই যাইবো কোন ভবে ।
নৃপতির কথা তুমি কহিয়ো আপোনে । ২১১ ।
জগত প্রসিদ্ধ সূর্য্য প্রচণ্ড প্রতাপ ।
তাহার তনয় কর্ণ যোদ্ধ মোর বাপ ।
বিশেষে ভজিলা মই পাক পাণ্ডব ।
মোর রণ ভঙ্গে লাজ আসির বংশর । ২১২ ।
এক গুটী ভার্য্যা মোর সর্ব্বাঙ্গে সুন্দরী ।
যাত্রা কালে আমাক বুলিলা হেন করি ।

ক্ষেত্রিয় জাতিৰ ৰণ ৰণে সে শোভন।
ৰণ ভঙ্গে পলাইলে নিন্দিবে সর্ব্বজন॥ ২১৩॥
সত্যভ্রামা ৰুক্মিণী উত্তৰা মোৰ লক্ষী।
সবে মোক হাসিবেক ৰণ ভঙ্গ দেখি॥
যেনে তেনে ৰণ মাজে সাধিয়োক জয়।
বিশেষত তোমাৰ সহায় ধনঞ্জয়॥ ২১৪॥
এবে যে তোমাক একেশ্বৰে যাওঁ এৰি।
কোন সত্তে মোৰ মুখ চাহিব সুন্দৰী॥
খনিত্তেক খুড়া মোক থাকিয়োক চায়।
সমৰত মোহোৰ দেখিয়ো মুনিবাই॥ ২১৫॥
সাম্বাকে সাজি আছে মণিপুৰেশ্বৰ।
থাকিয়োক খুড়া তুমি যুজো একেশ্বৰ॥
মিত্রৰ নিমিত্তে যদি এৰাই পৰাণ।
তাসম্বাৰ শুনি আছো স্বর্গলোকে স্থান॥ ২১৬॥
স্বামীদেৱ শুকজন মিত্রৰ নিমিত্তে।
যিবা জনে উচিত কার্য্যত প্রাণ এৰে॥
তাসম্বাৰ স্থান শুনো সমস্ত স্বর্গত।
ইসব জানিয়া কেনে পলাইবো ৰণত॥ ২১৭॥
যাৱদেকে খুড়া তুমি থাকিবা কুশলে।
যুধিষ্ঠিৰ কার্য্য মই সাধিবো একলে॥
অশেষ মধুৰ বাণী অর্জ্জুনক বুলি।
নমস্কাৰ কৰি লৈলা চৰণৰ ধুলি॥ ২১৮॥

বিচিত্ৰ পতাকা ধ্বজ গোট সুবৰ্ণৰ ।
যাত্ৰা কৰি লৰিগৈলা কৰ্ণৰ কুমৰ ॥
সুবৰ্ণ কৱচ গায়ে পিন্ধিলা সন্নাহ ।
ডাক দিয়া বোলে অৰে শুন বভ্ৰুবাহ ॥ ২১৯ ॥
পাণ্ডৱৰ বীৰগণ আছিলেক মানে ।
মাৰি মাৰি নিলা সবে যমৰ কাৰণে ॥
কতো বন্দী কৰি নিলা আপোনাৰ পুৰী ।
তোক মাৰি তাসম্বাক আনিবো উদ্ধাৰি ॥ ২২০ ॥
হেন শুনি বভ্ৰুবাহ গৈলা আগবাঢ়ি ।
বাহু পাট শৰ টোন হস্তে লৈলা কাচি ॥
কৰ্ণ মানে টানিয়া মাৰিলা বীৰবৰ ।
বৃষকেতু বীৰৰ ভেদিলা কলেৱৰ ॥ ২২১ ॥
হৃদয়ত পৰিশৰ পিঠিত বজাইল ।
মূৰ্চ্ছা গৈয়া বৃষকেতু ভূমিত পৰিল ॥
বাণ হুয়া সৰ্পগণ পাতালক গৈলা ।
নৃপতিৰ শৰ আসি সেই মত ভৈলা ॥ ২২২ ॥
কতো বেলি স্বস্থ ভৈলা কৰ্ণৰ নন্দন ।
অৰ্জ্জুনৰ পুত্ৰক দেখিলা ততিক্ষণ ॥
ততিক্ষণে বৃষকেতু কৰ্ণৰ তনয় ।
ছয় শৰে নৃপতিৰ ভেদিলা হৃদয় ॥ ২২৩ ॥
হৃদয়ত বিন্ধি শৰ মহীত পড়িল ।
ৰথত সুবৰ্ণ বাণা যেহেন বাতুল ॥

কাটা দেখি সজ্জ হৈলা মণিপুরেশ্বর।
তিন শর করি রথ কাটিলা বীরবর ॥ ২২৪ ॥
সারথীরো শির কাটিলন্ত তৎক্ষণ।
জয় জয় শব্দে বাদ্য বজাইলা সঘন ॥
পুনরপি সজ্জ হৈলা মণিপুরেশ্বর।
তিন শর করি রথ কাটিলা বীরবর ॥ ২২৫ ॥
রথ ক্ষয় হৈলা দেখি মনে হৈল দুঃখ।
পাছে বল আছে মনে শঙ্খে দিলা ফুক ॥
কতো দেখি শুনি বোলে কর্ণের নন্দন।
চারি করি হৈব বিধি হেন সে লিখন ॥ ২২৬ ॥
শুন বভ্রুবাহ আজি তোর খণ্ডো মান।
এত বলি ধরিলন্ত দিব্য ধনু বাণ ॥
বভ্রুবাহ রাজার কাটিলা রথ খান।
আর শরে সারথির লৈলন্ত পরাণ ॥ ২২৭ ॥
চারি শরে চারি ঘোড়া মারে বৃষকেতু।
সহস্রেক শর মারি গোলাই বীরত্ব ॥
দেখি নৃপতির কোপে জ্বলয়ে পরাণ।
তৎক্ষণে মারিলন্ত অগণিত বাণ ॥ ২২৮ ॥
বৃষকেতু দেখে অগ্নি আসে ঝাঁকে ঝাঁকে।
বরুণের বাণ হানি নিভাইলন্ত তাকে ॥
বভ্রুবাহে দেখে দেখে বরষয় পানী।
তৎক্ষণে উড়াইলা বায়ুবাণ হানি ॥ ২২৯ ॥

কৰ্ণ সুতে দেখে বায়ু বহয়ে আন্দোলে।
চালিল পৰ্ব্বত বান নলক্ষয় কোলে ॥
ইন্দ্ৰৰ যমৰ শঙ্কৰৰ কুবেৰৰ।
সুতাৰ অস্ত্ৰক দুই হানিলা বিন্দুৰ ॥ ২৩০ ॥
দেৱ মনুষ্যৰ গন্ধৰ্ব্বৰ শৰ আনি।
প্ৰলয়ৰ বহ্নি যেন হৈল জ্বলো প্ৰাণী ॥
সেহিবেলা অধিক হৈলন্ত কৰ্ণ সুত।
গজ বাজি প্ৰজা যত মাৰিলা বহুত ॥ ২৩১ ॥
যুগান্ত কালৰ যেন ৰুদ্ৰৰূপ ধৰি।
প্ৰজা সংহাৰিবে যেন চূৰ্ণাকৃত কৰি ॥
আক আমি সাত শৰ মাৰিলন্ত তাল।
বৃষকেতু শৰে ৰাজা হৈল লাল কাল ॥ ২৩২ ॥
পৰম মহন্ত বভ্ৰুবাহ মহাবল।
হৰি স্মৰণে পীড়া এৰাইলা সকল ॥
কষ্টে পেলি বস্ত্ৰ হৈলা মণিপুৰ নাথে
বাহুত অগ্নিৰ শৰ তুলি লৈলা হাতে ॥ ২৩৩ ॥
শৰ পাচ তুলি পাছে অৰ্জ্জুন তনয়।
কৰ্ণৰ পুত্ৰক প্ৰতি ডাকিয়া বোলয় ॥
সহজে সন্তৰ হোৱা কৰ্ণৰ কুমাৰ।
পাণ্ডৱ সেনাৰ মাজে তোক পাইলো সাৰ ॥ ২৩৪ ॥
তইসে মাৰিলি মোৰ কুটুম্ব বহুত।
হেন জানি তোক বেড়ি আছে যমদূত ॥

বৃত্রক বধিল যেন মত্তে পুবন্দব ।
থাক থাক তোক আজি মাবো সেহি শব । ২৩৫ ।
এহি বুলি প্রহাবিলা মণিপুবনাথ ।
বৃষকেতু বীবব যে পড়িল হিয়াত ।
হৃদয়ত পড়ি তুলি ধবি সেহি শবে ।
আকাশত ফুবাইলন্ত পর্ব্বত শিখবে । ২৩৬ ।
কদাচিতো বৃষকেতু নপড়ে ভূমিত ।
অস্ত্রব প্রভাব কেনে দেখা বিপবীত ।
শবে যেহি ভিতি বৃষকেতু লৈয়া যায় ।
তলে তলে অর্জ্জুনে ফুবন্ত তাক চাই । ২৩৭ ।
দশো দিশে ফুবাইলন্ত চয় দণ্ড মান ।
পুনবপি বৃষক লৈলন্ত সেহি বান ।
কোপ অপমানে লাজে ভয়ে কর্ণ সুত ।
পাক পাক শব আনি বুবিলা ত্বণত । ২৩৮
বথি বথ সাবথি নৃপতি ধনু থার্ব্বা ।
আকাশক লাগি উকবাইলা সবে সাজ ।
শবজালে বাজাকো মিলন্ত স্বর্গ পথ ।
সূর্য্য বশ্মি লাগিয়া দগধ ভৈলা বথ । ২৩৯ ।
বিষ্ণু সেবা নিমিত্তেসে এবাইলা নৃপতি ।
পর্ব্বতে পবিল যেন পক্ষী কিবিয়ন্তি ।
বভ্রুবাহ পবে বৃষকেতু আছে দেখি ।
মাবিলন্ত তিনি শব বানিকো বাপেখি । ২৪০ ।

সেই শরে বিন্ধিলেক আলগতে পাই ।
সুগ্যর পাশক লাগি নিলে উকরাই ॥
হেন দেখি হাসি বোলে কর্ণর দায়াদ ।
এবেসে মরণ তোর খণ্ডিল বিবাদ ॥ ২৪১ ॥
বিস্তর কটক মোর মারিলি সমরে ।
তার প্রতিকার করোঁ এহি তিনি শরে ॥
হংসধ্বজ নৃপতিক মারিলিহি কোপে ।
সম্প্রতিকে সুখ পাওঁ তোর আজি তাপে ॥ ২৪২ ॥
নরলোকে পাপ পুণ্য করয় যতেক ।
অবিলম্বে তার ফল পাবে অন্নতেক ॥
এতেকে বোলন্ত রাজা পাইলন্ত চেতন ।
দেখন্ত আগতে আছে কর্ণর নন্দন ॥ ২৪৩ ॥
শরীরর তিনি শর মুচরি পেলাইলা ।
ক্রোধ দৃষ্টি করিয়া তলক লাগিয়া চাইলা ॥
বিচুর আকাশে যেন আছিলেক সেন ।
মাটীর কুপন্তী লাগি জাম্প দিল যেন ॥ ২৪৪ ॥
তথা হন্তে বভ্রুবাহ উঠিয়া আসিলা ।
বৃষকেতু বীরর যে মুণ্ডত পরিলা ॥
গুরুতর তার ভার সহিতে নাপারি ।
ভূমিত পরিলা বৃষকেতু তাসু পারি ॥ ২৪৫ ॥
উপরত পরি রাজা দুয়ো হাতে আটে ।
বলবন্ত নারী যেন বেলারক বাটে ॥

পানীৰ যাচক যেন হাতে আছে ধৰি।
এৰাইবাক লাগি কৰে আকোৰা আজুৰি ॥ ২৪৬
এ'ক মতে উককাল হৈ গল অন্তৰ।
আপোনাৰ কটকক গৈলা নৃপবৰ ॥
তাত পাছে খণ্ড কৈলা কৰ্ণৰ তনয়।
পাক শৰে নৃপতিৰ ভেদিলা হৃদয় ॥ ২৪৭ ॥
সেই পাক শৰ পুনৰপি লাগ পাই।
আকাশক লাগি পুনু দিলে উকৰাই ॥
আকাশত ৰাজাক ফুৰাইলন্ত সাত পাক।
কৌতুহলে বৃষকেতু হাসি মাতে তাক ॥ ২৪৮ ॥
হাসি হাসি বৃষকেতু বোলে অৰ্জ্জুনক।
বভ্রুবাহ ৰাজাক যে খুড়া চাহিয়োক।
মোহোৰ প্ৰহাৰ সহিবাক পাৰে কোন।
ধন্য ধন্য তুয়ো বীৰ বোলন্ত অৰ্জ্জুন ॥ ২৪৯ ॥
সাধু সাধু বৃষকেতু বভ্রুবাহো সাৰ।
অদ্যাপিয়ো পলাইবাৰ মতি নাহি যাৰ ॥
দেৱাসুৰ যুদ্ধ যথা কৈল আতিশয়।
সি কালতো দেখিলো হৰিৰ আছে ভয় ॥ ২৫০ ॥
আমাৰ সহিতে যুদ্ধ কৈল বভ্রুবাহে।
ৰথ চক্ৰ পৃথিবী সিলিল ভৰি লাগে।
তথাপি ৰণক লাগি নাহি ভয় ভীত।
যেন সব বীৰ নাই ক্ষেত্রি পৃথিবীত ॥ ২৫১ ॥

হেন সব বাণী শুনিলেক রাজা কানে ।
ন সহে শরীর অতি কোপ অপমানে ॥
আকাশের পরা দেব দিলেক ছুনাই ।
পরিলেক বৃষকেতু মুণ্ড মাটী খাই ॥ ২৫২ ॥
পৃথিবীত রহিলা দুই ভিতি করি ভরি ।
দুয়ো বাহু মেলিয়া জাপ্টিয়া আছা ধরি ।
আস্ফলা আস্ফলি করে এরাইতে নপারে ।
সাপে যেন হরিনাক জাপ্টিয়া যে মারে ॥ ২৫৩ ॥
খনো কাতি হন্ত খনো হোরন্ত উবুরাঁ ।
খনো বেলি চিত্ত হোরে হাতে হাতে ধরি ।
এরাইতে নাপারি করে আজোরা আজুরি ।
হিয়াত তারিল মুণ্ড অতি দৃঢ় করি ॥ ২৫৪ ॥
কতো বেলি বভ্রুবাহু হৈহে গৈলা অস্থির ।
ধূলি মাটী জকারি উঠিলা নৃপবর ॥
দুয়ো বীর সথত উথিলা তেতিক্ষণ ।
অদভুত শর বৃষ্টি করিলন্ত রন ॥ ২৫৫ ॥
দুয়ো বীর দারুণ তরুণ সুকুমার ।
দুয়ো মহাবীর কর্ণ অর্জ্জুন কুমার ॥
দুয়ো বলবন্ত রূপবন্ত তেজবন্ত ।
দুয়ো গুণবন্ত বীর বিক্রম রবন্ত ॥ ১৫৬ ॥
খনো খনো আকাশে যুজন্ত একেতারে ।
খনো পৃথিবীত দুয়ো যুজে একে ঠারে ॥

খনো খনো দুয়ো বীর যাই ধনু ধরি।
শর ছোটে শরীরের মাংস যাই চিরি ॥ ২৫৭ ॥
শৃগাল শকুন কাক কঙ্ক সেন পক্ষী।
ঝাম্প দিয়া মাংস খাই পরিবার দেখি ॥
হেনমতে দুয়ো বীর যুঝে একে থার।
রাত্রি দিনে সর্ব্বক্ষণে পাক দিন যান ॥ ২৫৮
পাক দিন অবসানে অর্জ্জুন তনয়।
অসংখ্যাত করি বরিষিলা শরচয় ॥
শরমারি বভ্রুবাহ মাতে কৌতুহল।
তোমার সমান বীর নাই রবি তল ॥ ২৫৯ ॥
ধন্য ধন্য বৃষকেতু কর্ণের তনয়।
অদ্যাপিহো মোহোর রণক নাই ভয় ॥
এবে কহিয়োক বাপু আমার বচন।
স্মরিয়ো মাধব কেশব জনার্দ্দন ॥ ২৬০ ॥
মোর বাণে তোর আজি নৈবোহো পরাণ।
অন্তকালে তোর হৈব স্বর্গ লোকে স্থান ॥
এহি বুলি ধনু বাণ ধরি নৃপবর।
প্রবন্ধে মারিলা বুলি অর্দ্ধচন্দ্র শর ॥ ২৬১ ॥
বৃষকেতু দেখে আসে অর্দ্ধ চন্দ্র বাণ।
দুই বাণ মারি করিলন্ত তিনি খান ॥
শরভঙ্গ দেখিয়া খজিলা নৃপবর।
সুবর্ণ রচিত আনি যুরিলন্ত শর ॥ ২৬২ ॥

সুবর্ণর পখা সবে সুবর্ণর কান।
হেন শর যুড়ি রাজা করিলা সন্ধান ॥
শর দেখি বৃষকেতু হৈলা মহাভয়।
এবেসে জানিলো মৃত্যু হৈবেক নিশ্চয় ॥ ২৬৩ ॥
মাধব গোবিন্দ জনার্দ্দন বাসুদেব।
তুমি বিনে আমার যে গতি নাহি কের ॥
এতেকে বোলন্তে শর আসি পাইলা বান।
তেতিক্ষণে গাণ্ডি মুণ্ড করিলা দুখান ॥ ২৬৪ ॥
শরচোটে মুণ্ড গোট আকাশে উঠিলা।
বভ্রুবাহ রাজার যে হিয়াত পরিলা ॥
চোট পাই নৃপতি পরিলা রথ মাঝে।
বুবিল বুবিল বুলি চেঁকারে সমাজে ॥ ২৬৫ ॥
দুই হাতে মুণ্ড গোট পেলাইলা বাজাই।
অর্জ্জুনর পারত পরিলা সমুদাই ॥
কৃষ্ণ কৃষ্ণ বুলি মুণ্ডে কাঢ়ে দীর্ঘরাব।
দেখি অর্জ্জুনর সবে সিহরিলা গায় ॥ ২৬৬ ॥
হাহা বৃষকেতু বাপ হেন সে বিলাই।
কান্দন্ত অর্জ্জুনে হাতে মুণ্ড গোট লই ॥
এতিক্ষণে হাসি থাকি আছিলিহি বাপ।
এবে কেনে দিয়া গৈলি হৃদয়ত তাপ ॥ ২৬৭ ॥
জলন্ত অগনি শুহি হৈলি জল ধার।
হেন জানি কিম্ব প্রাণ নাথাই আমার ॥

কিৰিটী কুণ্ডল মুণ্ড দেখিতে শোভন ।
বভ্ৰুবাহ শৰে কেন মতে কৈলি চৰ ॥ ২৬৮ ॥
হিয়াত লাৰটি মুণ্ড গোট ধৰি আছে ।
মুণ্ড বাহি গাণ্ডি গোট হাত মেলি নাচে ॥
কেনমতে সন্তাপ হৰিত দিবো ঠাই ।
যুধিষ্ঠিৰ নৃপতিৰ আৰ কুন্তী আই ॥ ২৬৯ ॥
হাতে হাতে সমৰ্পি বুলিলা হেনমতে ।
চেৰগুীয়া চন্দ্ৰালক ৰাখিবা সন্ততে ॥
নকুল সহদেৱ নাৰায়ণ ভীমসেন ।
হাতে হাতে সমৰ্পিয়া বুলিলা বচন ॥ ২৭০ ॥
বাপ মৰা চন্দ্ৰা দিলো তোমাৰ হাতত ।
পুত্ৰৰত্নে পালিবাহা সমৰ ভূমিত ॥
আৰে কেন কথা কহিবোহো তাপবাত ।
বৈৰব মুণ্ডত যেন পৰিল নিৰ্ঘাত ॥ ২৭১ ॥
আগে কত বধ কৈল যৰৰ কাৰণ ।
তোৰ মুখ দেখিয়া কৈলোহো পৌঞ্জৰণ ॥
গনিতাত সাৰ যুবনাশ্ব নৰপতি ।
তাহাৰ বিৰুদ্ধে পাৰে কাহাৰ শকতি ॥ ২৭২ ॥
তাক জিনি ঘোঁৰাক আনিলি ভই বাপ ।
আজি কেনে হৰিত লগালি মোৰ তাপ ॥
মহা ৰাজা কৰ্ণ তোৰ আছিলে জনক ।
শৰীৰৰ মাংস কাটি দিলন্ত ইন্দ্ৰক ॥ ২৭৩ ॥

মোহোৰ শিৰিস্তে তোৰ গাৰুৰ মাংসক ।
কৰিলিহি দান যে শৃগাল শগুণক ॥
তোহোৰ মৰণে মোৰ অসুখ মনত ।
আজিসে জানিলো অভিমন্যু কৈল হত ॥ ২৭৪ ॥
অসংখ্যাত ৰিপু শিৰ কাটিলা উছাই ।
স্বভাৱত সুকুমাৰ অধিকে সুকাই ॥
নাল কটা পদ্ম যেন সৰোবৰে ভাসে ।
তোৰ যশে দিবাকৰ আজিয়ো প্ৰকাশে ॥ ২৭৫ ॥
আজি সে জানিলো সেনা পৰিল সকলে ।
এহি বুলি ধনঞ্জয়ে কান্দন্ত বিকলে ॥
আপদৰ ওপৰন্তে শোকে পাইল মোক ।
হৰি এৰিলন্ত মই হৰুৱাইলো তোক ॥ ২৭৬ ॥
দুয়ো অবিহনে কোনে কৰে উপকাৰ ।
সূৰ্য্য অবিহনে যেন দিনেন্তে আন্ধাৰ ॥
দীপ নাহি গৃহ যেন দেখি তমোময় ।
দেৱ নাহি দৌল যেন কিছু নোশোভয় ॥ ২৭৭ ॥
পূজা নাহি ভেটি যেন নকৰে শোভন ।
তই অবিহনে মোৰ কি কৰে জীৱন ॥
কেথা বা গৈলেক হৰি প্ৰভু জনাৰ্দ্দন ।
আপদত মোহোক নকৰা সাৰৰণ ॥ ২৭৮ ॥
সুমৰণে নাসা যেবে জানিলোহো হৰি ।
ইটো দুখ সন্তাপ সহিবো কেন কৰি ॥

কি কৰি বোৱাইলোঁ মৰাইলোহোঁ কৰ্ণসুত ।
মোক লাগি কৈক গৈলা যম যমদূত ॥ ২৭৯ ॥
দুই হাতে মুণ্ড গোট কুমৰৰ লই ।
নিচালে অৰ্জ্জুন পৰিলন্ত মূৰ্চ্ছা গই ॥
অৰ্জ্জুন পৰিলা যেবে অচেতন ভাৱে ।
বভ্ৰুবাহ ৰাজা চাপিলেক সেইঠাৱে ॥ ২৮০ ॥
আথে বেথে বভ্ৰুবাহ চাপিলন্ত পাশ ।
হৰিষ বিষাদে ৰাজা তেজিলা নিশ্বাস ॥
ধনুৰে যোকোটা মাৰি জগাইলা নৃপতি ।
হাসি হাসি অৰ্জ্জুনক কৰন্ত বিনুতী ॥ ২৮১ ॥
কৌৰৱত যতেক আছিল ভাৰি ভূৰি ।
মোহোৰ হাতত আজি সবে হৈল চুৰি ॥
কোন গুণ বুলি তুমি আছাহা আতাই ।
সদ্ বুদ্ধি বোলো শুনা কল্যাণ উপাই ॥ ২৮২ ॥
যেহ্যাৰ তনয় মোক প্ৰথমে বুলিলা ।
যখনত মই কোন এবেসে জানিলা ॥
যেহ্যাৰ তনয়ে বধ হৈল পৃথিবীত ।
ক্ষেত্ৰিয়ৰ অৱস্থা দেখিয়ো বিপৰীত ॥ ২৮৩ ॥
অনেক প্ৰকাৰ কৰি নিন্দিলা আতাই ।
এবে কেন পৰি আছা বাপ নিকটাই ॥
উঠিয়োক সত্বৰে কপট পৰিহৰি ।
বৃষকেতু মুণ্ড গোট থৈয়ো ৰাখ কৰি ॥ ২৮৪ ॥

এই মাথা গোট দিয়া পূজিবো শঙ্কৰ ।
তুষ্ট হয়া তোমাক দিবেক ইষ্টবৰ ।
পাশুপত অস্ত্র শঙ্কৰত লয় মাগি ।
তেবে জানো কিছু শম মোৰ শোক লাগি ॥ ২৮৫ ॥
মৃত্যু বেশ এৰি আবে উঠি ধৰ শৰ ।
জন্ম সাফলিয়া যে সম্মুখ ৰণে মৰ ।
এতেকতে চেতন লভিলা ধনঞ্জয় ।
শুনন্ত নৃপতি নিন্দা কৰন্তে আছয় ॥ ২৮৬ ॥
বৃষকেতু মুণ্ড গোট এক পাশে থৈলা ।
যুজিবাক লাগি পাছে শৰ ধনু লৈলা ।
অর্জ্জুনে বোলয় অৰে শেহুৰে নেবাস ।
শৰ হানি তোক আজি পেথো যম পাশ ॥ ২৮৭ ॥
আগেসে মাৰিলি মিত্র কুটুম্ব বান্ধব ।
তাৰ প্রতিকাৰ কৰো পাইবি পৰাভব ।
কতো বন্দী কৰি নিলি আপোনাৰ পুৰী ।
তোক মাৰি তাসবাক আনিবো উদ্ধাৰি ॥ ২৮৮ ॥
নীচক আশ্রয় দিয়া পাইলো তাৰ ফল ।
বৃষকেতু মাৰিলিহি জীৱন নিষ্ফল ।
যেনে তেনে বীৰ মাৰি তোৰ ভৈল গৰ্ব ।
মোৰ শৰক আজি খণ্ডিবেক সব ॥ ২৮৯ ॥
পৰ্ব্বতক ভেদিবাক পাৰে মোৰ শৰে ।
যই ধনু তক ধৰো জিনিবাক তবে ।

এহি বুলি শৰ চয় কৰিলা প্ৰহাৰ।
বাৰিষাৰ মেঘ যেন বৰিষয় ধাৰ॥ ২৯০ ॥
সেহি শৰে ফুটি সেনা মৰিলা বহুত।
কৌতুহলে শঙ্খনাদ কৰে কুন্তী সুত॥
বভ্ৰুবাহ ৰাজাকো মাৰিলা বহু শৰে।
শৰ ছোটে নৰনাথে চেতন নকৰে॥ ২৯১ ॥
তেন দেখি পুনৰপি কৰি শঙ্খনাদ।
দহো দিশে পুৰিলেক মেঘৰ সম্বাদ॥
হস্তি ঘোৰা অশেষ সাৰথি ৰথী ৰথ।
শৰ হানি অৰ্জ্জুনে পেথিলা যম পথ॥ ২৯২ ॥
অৰ্জ্জুনৰ শৰ চয় কতোগাৰে পৰি।
পলাই কতো সেনাগণ পশিলা নগৰী॥
তাসম্বাক দেখি চিত্ৰাঙ্গদা ভৈল ভ্ৰান্ত।
উলুপী ঔষধ দিয়া সবাকে জীয়ান্ত॥ ২৯৩ ॥
চাহে নগৰীয়া লোক দেখি শৰময়।
গৃহৰ নোলাই কেহো মৰণক ভয়॥
শুকান তৃণক যেন পচোৱা বতাসে।
অনেক দূৰক নিয়া ফুৰাৱে আকাশে॥ ২৯৪ ॥
বভ্ৰুবাহ ৰাজাৰ সেনাৰ সেই ঠানে।
আকাশত ফুৰাৱই অৰ্জ্জুনৰ বাণে॥
অৰ্জ্জুনৰ শৰৰ পথাৰ বায়ু লাগি।
যুদ্ধ এৰি পলাই সেনা দহো দিশে ভাগি॥ ২৯৫ ॥

প্ৰলয়ৰ বহ্নি যেন দহয় প্ৰজাক ।
শৰ হানি অৰ্জ্জুনেয়ো দহয় সেনাক ॥
যি দিশৰ পৰা আসে অৰ্জ্জুনৰ শৰ ।
সেই মুণ্ডে পলাই প্ৰজা মৰিবাক ডৰ ॥ ২৯৬ ॥
যুগান্তৰ যম যেন দেখি অৰ্জ্জুনক ।
মহাভয়ে পলাই সবে ৰাজাৰ কটক ॥
পুনৰপি ধনঞ্জয়ে দিব্য ধনু ধৰি ।
বভ্ৰুবাহু ৰাজাক ভাবিলা দৃঢ় কৰি ॥ ২৯৭ ॥
সিংহনাদ কৰিলা যেখন্তে ভয়ঙ্কৰ ।
ৰণ ভঙ্গ কৰিলা যেখন্তে লাগে ডৰ ॥
টোন হন্তে আনন্তে যে যোৰন্তে টাৰন্তে ।
আকলিৰ নোৱাৰন্ত পাৱন্ত পৰন্তে ॥ ২৯৮ ॥
সি বেলাত অৰ্জ্জুনক দেখি লাগে ভয় ।
দশো দিশ আকাশ দেখন্ত তমোময় ॥
মণিপুৰ নগৰৰ যত নৰ নাৰী ।
গৃহৰ সোমাই কেহো মৰিবাক ডৰি ॥ ২৯৯
যিবা জনে নাজানি গৃহৰ বাজহই ।
শৰ পৰি গাত্ৰৰ কাপোৰে লাগে জুই ॥
চক্ষু মুদি বাজ লই কতো পলাই যাই ।
অধিকে অনল বহ্নি কিছু জুমুনাই ॥ ৩০০ ॥
আজোৰা প্ৰাবৃষি কৰি পেলাৱে কাপোৰ ।
উলঙ্গে কতো ধনী পশে অভ্যন্তৰ ।

হেন দেখি মহাকোপে ৰজা বভ্রুবাহ ।
যুদ্ধক প্ৰবন্ধে ৰাজা পিন্ধিলা সন্নাহ ॥ ৩০১ ॥
চাৰি শৰে চাৰি ঘোৰা মাৰি অৰ্জুনৰ ।
সাৰথিক ছুৱাই ভেদিলা নিৰন্তৰ ।
পুনৰপি এক শৰ মাৰি সেহি বাণ ।
তেখনে কাটিলা অৰ্জ্জুনৰ ধনু খান ॥ ৩০২ ॥
সাত শৰে অৰ্জুনক ভেদি সমুদাই ।
উপহাস অৰ্জুনক বুলিলা ৰাজাই ॥
শুনা ধনঞ্জয় তুমি মোৰ বোলকৰ ।
আপদ বেলাত গুৰু দ্ৰোণক সুঁৱৰ ॥ ৩০৩ ॥
গুৰুক স্মৰণে কিছু সদ্ বুদ্ধি হোক ।
পাসৰিবা অস্ত্ৰ সব মনত পৰোক ॥
সুঁৱৰিয়ো ইন্দ্ৰক তোমাৰ হন্ত বাপ ।
উপকাৰ কৰন্তোক হৰন্তোক তাপ ॥ ৩০৪ ॥
যিবা অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ সব শিখিলা স্বৰ্গত ।
সিয়ো অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ আসি পৰোক মনত ।
আৰু একো কথা মোৰ পৰিল মনত ।
আজি কেনে বাসুদেৱে ৰাখিবে জগত ॥ ৩০৫ ॥
যি থাকন্ত তুমি স্মৰণ কৰা হৰি ।
সি থাকক আসে হৰি অতি শীঘ্ৰ কৰি ॥
কৃষ্ণ আসিবাৰ কথা কহন্তে প্ৰত্যুত ।
অকস্মাৎ মাধৱ মিলিলা কুন্তী সুত ॥ ৩০৬ ॥

সি কাৰণে পাতকী অধৰ্ম্মী তুমি ভৈলা।
প্ৰিয় সখী বাসুদেৱে তোমাক এৰিলা॥
মহা শান্তী পতিব্ৰতা চিত্ৰাঙ্গদা আই।
মোহোৰ আগত তাক নিন্দিলা আতাই॥ ৩০৭॥
ধৰ্ম্মপথ ছাৰিলাহা মৰিলা আপুনি।
ভালবেসে ভাল মন্দবেসে মন্দ বাণী॥
সুবুদ্ধি নাপালি তই এবে মুণ্ড খালি।
কৃষ্ণ হেন দেৱক স্মৰিবে পাসৰিলি॥ ৩০৮॥
জীৱন্তাৰ মৰন্তাৰ গতি নাৰায়ণ।
উপাসিয়ো কণেক সুমৰ জনাৰ্দ্দন॥
এবে যেন আপদ মৰিয়ো এৰো শৰ।
থাকিবেক যশ তোৰ চন্দ্ৰ দিবাকৰ॥ ৩০৯॥
ধনু এৰি থনিতেক থাকো বাট চাই।
দেখায়োক তোহোৰ যতেক মুনিষাই॥
থনিতেক থিৰ আজি হয়োক ৰণত।
মই হেন দোষ এবে দেৱতা সৰত॥ ৩১০॥
হেনয় বিস্তৰ নিন্দা শুনি ধনঞ্জয়।
কোপ অপমানে গাৱ সকল কাম্পায়॥
সুবৰ্ণ ৰচিত শৰ যুৰিলা তুৰন্ত।
হাসি হাসি প্ৰহাৰিলা ৰাজাৰ গাৱত॥ ৩১১॥
তথাপিতো বিমুখ নকৰে বভ্ৰুবাহ।
আতি যত্নে যুদ্ধ কৰে পৰম উৎসাহ॥

রণতে আছন্ত বভ্রুবাহ নরেশ্বর ।
অর্জ্জুনর শরে পীড়া করয় বিস্তর ॥ ৩১২ ॥
দশো দিশে নৃপতি ঢাকিলা সমুদাই ।
বিস্ময়ে অর্জ্জুন ভৈলা বিহ্বল পড়াই ॥
ধনু ধরি মহাকোপে মনিপুরেশ্বর ।
গরুড় মুখিয়া শর হানিলা বিস্তর ॥ ৩১৩ ॥
যত যত শরমানে অর্জ্জুনে মারন্ত ।
শর হানি বভ্রুবাহ বাটতে কাটন্ত ॥
কতো শর মারে কতো বাটতে কাটন্ত ।
মারন্তে যুবন্তে ধনঞ্জয় ভৈলা শ্রান্ত ॥ ৩১৪ ॥
কেনমতে কোন শর মারিতে যুরাই ।
সি সব অর্জ্জুনে পাসরিলা সমুদাই ॥
গঙ্গা গোসানীয়ে সাপ দিলন্ত পূর্ব্বত ।
অর্জ্জুনর মৃত্যু হৌক পুত্রর হাতত ॥ ৩১৫ ॥
সেই গঙ্গা সাপর সময় আসি ভৈলা ।
বভ্রুবাহ রাজা অর্দ্ধ চন্দ্র শর লৈলা ॥
জাজ্বল্য সমান যাচু বহ্নি যেন সম ।
প্রজা সংহারিতে যেন আসি ভৈলা যম ॥ ৩১৬ ॥
ইন্দ্র প্রতি মুকে দেবগণ সমুদাই ।
শর দেখি কাম্পে সবে শিব দুহি কায় ॥
পিতৃ লোক কাম্পয়ে যতেক গ্রহগণ ।
স্বর্গলোকো কাম্পে দেখি অর্জ্জুন মরণ ॥ ৩১৭ ॥

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY

বভ্ৰুবাহ পৰ্ব্ব ।

সকলো পৰ্ব্বত কাম্পে শিখৰ নগৰে ।
খৰ বায়ু বহে ঘনে ঘনে বজ্ৰ পড়ে ॥
মেঘ সবে বৰিষে ৰুধিৰ অসংখ্যাত ।
ভয় হুয়া বসুমতী মেলি দিলা ফাট ॥ ৩১৮ ॥
নদী নদ সাগৰ পৰ্ব্বত জল স্থল ।
অৰ্জ্জুনৰ মৃত্যু দেখি কৰে টল বল ॥
গঙ্গাৰ সাপক কেহো বাধিবে নাপাৰি ।
ইৰধে ৰহিলা সিটো পোস মোস কৰি ॥ ৩১৯ ।
অৰ্জ্জুনে দেখন্ত যুৰি আসে বাজ শৰ ।
প্ৰলয়ৰ বহ্নি যেন দেখি ভয়ঙ্কৰ ॥
খুৰতো অধিক তীক্ষ্ণ অৰ্দ্ধ চন্দ্ৰ বাণ ।
তাক দেখি অৰ্জ্জুনৰ অন্তৰীক্ষ প্ৰাণ ॥ ৩২০ ॥
অনেক প্ৰকাৰে শৰ বন্ধন নগৈলা ।
অৰ্জ্জুনৰ মৃত্যুৰ সময় আসি ভৈলা ॥
হেন দেখি অৰ্জ্জুনেও গুণয় মনত ।
নেদেখিলো বাসুদেৱ আপদ কালত ॥ ৩২১ ॥
শয়নে ভোজনে স্নানে সপোনে প্ৰসঙ্গে ।
শিশু ধৰি তুমি আমি বেঢ়ি একে সঙ্গে ॥
কোনবা অধৰ্ম্ম কলে তাক হকৰালো ।
অন্ত নাহি যত ভোগ একে লগে কৈলো ॥ ৩২২ ॥
এক চিত্ত মনে মই হৰিক ধিয়াওঁ ।
জানো কোনোমতে অপৰাধক এৰাওঁ ॥

কতেক জন্মৰ মোৰ আছিলে অভাগ্য ।
মৰন্তে নাপাইলো বন্ধু মাধৱক লাগ ॥ ৩২৩ ॥
মাধৱ গোবিন্দ বুলি ঢেকাৰু অৰ্জ্জুনে ।
অৰ্দ্ধ চন্দ্ৰ বান বাজা যুৰিলন্ত গুণে ॥
কৰ্ণ মানে ধনু টানি মাৰিলন্ত ভাটী ।
অৰ্জ্জুনৰ শিৰ গোট পেলাইলেক কাটি ॥ ৩২৪ ॥
কমল নয়ন চাৰু দশনৰ পান্তি ।
দেখিতে শোভয় যেন চন্দ্ৰমাৰ কান্তি ॥
নীল আকুঞ্চিত কেশ কিৰীটি সহিত ।
যেন মুণ্ড অৰ্জ্জুনৰ লোটয় ভূমিত ॥ ৩২৫ ॥
যেন মেৰু শৃঙ্গ খসি লোটয় ভূমিত ।
আকাশৰ চন্দ্ৰ যেন খসে পৃথিবীত ॥
অনেক ৰত্নৰ মালা মুকুত আছয় ।
যেন মুণ্ড অৰ্জ্জুনৰ ভূমিত লোটয় ॥ ৩২৬ ॥
ফাল্গুন মাসৰ তিথি শুক্লাত্ৰয়োদশী ।
দিবা ভাগ থাকন্তে উদয় হোৱে আসি ॥
উত্তৰ ফাল্গুনী নক্ষত্ৰ মঙ্গল বাৰে ।
অৰ্জ্জুনক কাটিলন্ত মণিপুৰেশ্বৰে ॥ ৩২৭ ॥
পাছেসে পড়িল গাণ্ডি শিথিলিত কৰি ।
শিৰ শিৰ শবদে নড়িলা বসুন্ধৰী ॥
বৃষকেতু অৰ্জ্জুন পড়িল একেলগে ।
জল স্থল পৃথিবী নড়িলা সাতো স্বৰ্গ ॥ ৩২৮ ॥

ভূমিত পড়িলা বৃষকেতু ধনঞ্জয়।
হেন দেখি প্ৰজা ভৈল আকুল হৃদয়॥
হাহাকাৰ শবদ শুনিলা চতুৰ্ভিতি।
দুগোটা ভাস্কৰ যেন লোটয় ভূমিত॥ ৩২৯॥
ৰণ জিনি বক্রবাহ নৃপতি প্ৰচণ্ড।
থানে থানে আসে সবে বায়া বাদ্য ভণ্ড॥
নৃত্য গীত বাদ্য ভণ্ড বজাইলা বহুত।
নগৰক লাগি পাঠি দিলা চাৰি দূত॥ ৩৩০॥
বিলম্ব নকৰিবি চলিয়োক দূত চয়।
নগৰত কহিবি মোহোৰ ৰণ জয়॥
মোহোৰ ৰাজ্যত আছে যত নৰ নাৰী।
ৰঙ্গ ঢঙ্গ কৰন্তোক এদিনাতো কৰি॥ ৩৩১॥
বক্রবাহ ৰাজাৰ কটক আছে যত।
সবে বোলে উপজিলো সমৰ ভূমিত॥
আমাসাৰ নৃপতি বিজয় ভৈলা বুলি।
থানে থানে নাচে প্ৰজা দণ্ড ছত্ৰ তুলি॥ ৩৩২॥
নটে ভাটে স্তুতি বানী ৰটয় অশেষ।
সন্ত সাধু বক্রবাহ নৃপতি বিশেষ॥
অৰ্জ্জুনৰ সম ধনুৰ্দ্ধৰ নাহি কেৰ।
তাহাকো সমৰে কাটিলন্ত নৰদেৱ॥ ৩৩৩॥
ৰঙ্গ ঢঙ্গ ৰাজা যত কৰাইলা অপাৰ।
সমদলে আনন্দে নগৰে পয়োসাৰ॥

ৰাজা আসিবাৰ শুনি নগৰীয়া জন ।
পদূলি পদূলি সবে লিপিলা চন্দন ॥ ৩৩৪ ॥
ফল ফুল জল যত্নে ঘটে থৈলা থাপি ।
থানে থানে থৈলা তৈলতে তৈলে ভৰি বাতি
থানে থানে কলা কইলা পদূলি পদূলি ।
থানে থানে কন্যাগণে পাৰয় উৰুলি ॥ ৩৩৫ ॥
কেঁহো কেঁহো নাচে কেহো কেহো গীত গাই ।
যুবতী তৰুণীগণ আছে ঠাই ঠাই ॥
কেহো কন্যাগণে আগবাঢ়িবাক যায় ।
ক্ষীণ মধ্য দেহা যেন বতাসে হালয় ॥ ৩৩৬ ॥
কতো জনী ধৰি যায় কুঙ্কুমক হাতে ।
কতো জনী দধি ঘৃত ধৰি যায় মাথে ॥
অনেক সুন্দৰী মত্ত গজৰ গমনী ।
স্বৰ্গ অপেশ্বৰী সব আসিল যে হেনী ॥ ৩৩৭ ॥
অভিনয় ৰূপ গুণ যৌবন সম্পূৰ্ণ ।
দৰশনে কামাতুৰ হোৱে মুনিগণ ॥
অৰ্জ্জুন পুৰত হেন শুনি সমাচাৰ ।
মনিপুৰ মাথে আসি কৈল ৰণ জয় ॥ ৩৩৮ ॥
চিত্ৰাঙ্গদা উলূপীও নাথাকিলা ৰই ।
আগবঢ়াইবাক গৈলা কন্যাগণ লই ॥
নগৰৰ কন্যাগণ লাগ পাইলা আসি ।
চিত্ৰাঙ্গদা চাই পাছে তুলিলেক হাসি ॥ ৩৩৯ ॥

সাফল মনুষ্য তুমি উপজিলা আই ।
যার সম ভাগ্যবন্তী ত্রিভুবনে নাই ॥
কোন থানে আসি হর গৌরী আরাধিলা ।
কোন কর্ম্মফলে বভ্রুবাহ পুত্র পাইলা ॥ ৩৪০ ॥
এতেক প্রশংসা করে জগতর নরে ।
যেন কৃষ্ণ অবতার দৈবকীর ঘরে ॥
যুধিষ্ঠির রাজার কনিষ্ঠ ধনঞ্জয় ।
কুন্তীর উদরে জন্ম পাণ্ডুর তনয় ॥ ৩৪১ ॥
সুরা সুর নাগে রণে নোরারিলে যাক ।
তযু পুত্র বভ্রুবাহে কাটিলেক তাক ॥
তাসম্বার বচন শুনিয়া রাজমায় ।
হাঁ হাঁ প্রভু বুলিয়া কান্দয় দীর্ঘরায় ॥ ৩৪২ ॥
মোক এরি কোন থানে প্রাণনাথ গৈলা ।
এহি বুলি দুয়ো নারী ভূমিত পরিলা ॥
হরি হরি কেনমতে মিলিল বিষাদ ।
ধরা ধরে কন্যাগণে করয় বিষাদ ॥ ৩৪৩ ॥
কেহো জনী মুখে কেহো মাথে দেই পানী ।
আদা লোন কেহো জনী মুখে দেই আনি ॥
কতো জনী শীতল চামর ঘলে গায়ে ।
ধীর ধীর করি বিচে বিহনির বায়ে ॥ ৩৪৪ ॥
কেহো জনী মুখে কেহো জনী পায়ে ধরি ।
কান্দে কন্যাগণে সবে আর্ত্তনাদ করি ॥

উলুপীয়ো কান্দয় হৃদয়ে মুষ্টী হানি ।
প্ৰভুক স্মৰণে মোৰ যাওক প্ৰাণ খানি ॥ ৩৪৫ ॥
মৰণ কালত প্ৰভু আমাক এৰিলা ।
হৃদয়ত মুষ্টি হানি ভূমিত পড়িলা ॥
উলুপীয়ো চিত্ৰাঙ্গদা থাকিলেক পড়ি ।
ৰাজাৰ আগক শীঘ্ৰে দাসী গৈলা লড়ি ॥ ৩৪৬ ॥
কৰযোৰ কৰি দাসী নমিলেক মাথ ।
শুনিয়োক বাৰ্ত্তা কহো মণিপুৰ নাথ ॥
তুমি ৰণ জিনিবাৰ আসিলোহো শুনি ।
আগবাঢ়িবাক আসে অনেক তৰুণী ॥ ৩৪৭ ॥
দুই মায় তোমাৰ আসিল একে সঙ্গে ।
পুত্ৰ ৰণ জয় শুনি কৰি মহা ৰঙ্গে ॥
হাহি মাতি পথত আসিলা দুয়ো আই ।
শৰীৰত দেখো একো ব্যাধি পীড়া নাই ॥ ৩৪৮ ॥
অৰ্জ্জুনক মাৰি ৰণ জিনিবাৰ শুনি ।
মূৰ্চ্ছা গৈয়া ভূমিত পড়িলা দুয়ো প্ৰাণী ।
দাসীৰ মুখৰ হেন শুনিলন্ত বাণী ।
ৰথ এৰি নৃপতি লৰৰ দিলা টানি ॥ ৩৪৯ ॥
কান্দন্ত নৃপতি গই মলচিয়া লুই ।
দেখন্ত ভূমিতে পৰি আছে মায় দুই ॥
কৰ্ণৰ কুণ্ডল ছিণ্ডি আছে ঠাই ঠাই ।
চিণ্ডিলেক সাত সৰি দেখিলে ৰাজাই ॥ ৩৫০ ॥

আথে বেথে আকোৱালী ধবিলন্ত গই ।
আখি মুখ মচিলন্ত হাতে পানী লই ॥
উঠা উঠা আই বুলি মলচিলা লো ।
বণ জিনি আইলো মই এক গুটী পো । ৩৫১ ॥
বিনয় কোমল বাণী মাতিলা বাজাই ।
হবিষ কালত বিবাদক সুমুবাই ।
শুনা তুই মাব হবিষব কেব হেতু ।
যুধিষ্ঠিবে কবিলেক অশ্বমেধ কেতু । ৩৫২ ॥
সেই ঘোবা বক্ষক অর্জ্জুন ধনুর্দ্ধব ।
সামবাজে পশিলেক আমাব নগব ॥
কামদেব আছিলা সেনাব অধিপতি ।
কর্ণ সুত বৃষকেতু আদিত্যব নাতি । ৩৫৩ ।
ঘোবাক ধবিলো অর্জ্জুনক বণ দিলো ।
সম্মুখ সমবে মাব সবাকো জিনিলো ॥
বৃষকেতু বোলে যাক কর্ণব তনয় ।
তাহাব যুদ্ধত বড় মিলিল সংশয় । ৩৫৪ ॥
বৃষকেতু বীবব দারুণ শব ঘাবে ।
অদ্যাপিয়ো বেদনা নসহে মোব গায়ে ॥
তিনে বাতি পাক্ষ দিন কবিলো সমব ।
যেনে তেনে তাক পেলিলোহো ধবধব । ৩৫৫ ॥
একেশবে তাহাক পেলিলোঁ বণ মাঝে ।
হেন জানি বিষাদ কবাহা কোন কাজে ।

উঠা উঠা আই তুমি পিন্ধা অলঙ্কাৰ।
তোমাৰ বিষাদে দুখ নখণ্ডে আমাৰ ॥ ৩৫৬ ॥
চিত্ৰাঙ্গদা বোলন্ত পাপীষ্ঠ দুৰাচাৰ।
নিলাজ মুখেৰে বোল পিন্ধা অলঙ্কাৰ ॥
অৰ্জ্জুনক মাৰিলি মোহোৰ হোৱে স্বামী।
অলঙ্কাৰে কি কৰে বিধৱা ভৈলো আমি ॥ ৩৫৭ ॥
কুন্তীৰ তনয় ধৰ্ম্মৰাজাৰ কনিষ্ঠ।
নাৰায়ণ দেৱৰ পৰম প্ৰিয় ইষ্ট ॥
আমা সাৰ স্বামী যে তোহোৰ হন্ত বাপ।
হেন অৰ্জ্জুনক মাৰি কৰিলিহি পাপ ॥ ৩৫৮ ॥
এহি বুলি নিন্দিলে পুত্ৰক চিত্ৰাঙ্গদা।
আন অলঙ্কাৰ চিণ্ডি পেলাইলেক তদা ॥
অৰ্জ্জুন পাশক লাগি কৰিলা গমন।
হেন দেখি উলুপীয়ে বুলিলা বচন ॥ ৩৫৯ ॥
পাসৰিলা বাই তুমি পূৰ্ব্বৰ কাহিনী।
স্বামী এহি বাহন্তে বুলিলা হেন বাণী ॥
আমি সবে বুলিলো স্বামীৰ পাৱে ধৰি।
ভাল মন্দ তোমাৰ জানিবো কেন কৰি ॥ ৩৬০ ॥
পুনৰপি স্বামী হেন বুলিলা উত্তৰ।
তেবেসে জানিবা মৃত্যু হৈবেক আমাৰ ॥
ডালিম্বৰ পাক পুষ্প থৈবা একে থান।
যদি পুষ্প ভস্ম হোৱে বিনা অগ্নি দান ॥ ৩৬১ ॥

আসিয়োক যাই যে বাড়ীক লাগি যাওঁ।
জীৱন মৰণ স্বামী জিজ্ঞাসিয়া চাওঁ॥
উলুপীৰ বচনে দুই হানো গৈলা বাড়ী।
চাহিলা মঙ্গল পুষ্প পাক গোটা পাৰি॥ ৩৬২॥
বিনা অগ্নি দানে পাক পুষ্প ভৈলা ছাই।
মোৰ বাৰে কান্দে দুই দুই হাস্তক চাই॥
এবেসে জানিলো যে প্ৰভুৰ মৃত্যু ভৈলা।
এহি বুলি হাতে সূতা আমদালি লৈলা॥ ৩৬৩॥
চুলি মেলি কান্দি কান্দি দুয়ো নাৰী যায়।
পাচত নৃপতি যান্ত উলটি নাচায়॥
আন নব নাৰী কান্দি কান্দি যান্ত পাছে।
অৰ্জ্জুনৰ শব যি থানত পড়ি আছে॥ ৩৬৪॥
অৰ্জ্জুনৰ গাণ্ডি মুণ্ড দেখে আছে পড়ি।
প্ৰাণনাথ বুলিয়া কান্দয় লুটী পাড়ি॥
কোন দোষ দেখি প্ৰভু নামাতা আমাক।
জগতে আমাকো নিয়া বুলি পাবে ডাক॥ ৩৬৫॥
তোমাৰ চৰণে প্ৰভু বৰ মাগো আমি।
জন্মে জন্মে আমাৰ তুমিসে হৈবা স্বামী॥
ভাৰ্য্যা নোবোলাহা প্ৰভু পুত্ৰৰ কাৰণে।
দাসী হয়া থাকিবোহোঁ তোমাৰ চৰণে॥ ৩৬৬॥
এৰিয়া কপট প্ৰভু উঠিয়ো সত্বৰে।
ককণে নক নেই বিৰাট নগৰে॥

চাপ শৰ ধৰি গক পালটায়া হাতে।
তেবেসে তোমাক মান্ত কৰিল বিৰাটে ॥ ৩৬৭ ॥
দ্ৰোণৰ নিমিত্তে দ্ৰুপদক দিলা ধাৰ।
তেবেসে বিপুল যশ ৰহিল তোমাৰ ॥
আৰ যৌবনপক সবাকে পাছ কৰা।
গুৰুৰ নিমিত্তে দ্ৰুপদক বেঢ়ি ধৰা ॥ ৩৬৮ ॥
দ্ৰৌপদী নিমিত্তে ধাইলা অনেক নৃপতি।
মৎস্য চক্ৰ ভেদিবাক নভৈল শকতি ॥
চক্ৰ ভেদি দ্ৰৌপদীক আনিলাহা তুমি।
সপত্নী বিৰোধ কিছু নকৰিলো আমি ॥ ৩৬৯ ॥
খাণ্ডৱক দহিবাক আনিলন্ত অগ্নি।
আমাক টকিয়া তাক সাবাতাহা কেলি ॥
অগ্নিৰ সহায় প্ৰভু হয়োক সৰৰ।
খাণ্ডৱৰ উপৰে শৰৰ সাজা ঘৰ ॥ ৩৭০ ॥
বাৰাহ আসন্ন কোপে পৃথিবীক ভেদি।
কিৰাত ৰূপে তোমাসাক চাত্ত বেঢ়ি ॥
বাৰাহ নিমিত্তে তুমি তুষি শঙ্কৰক।
তুষ্ট হয়া পাশুপত্ৰ দিলেক তোমাক ॥ ৩৭১ ॥
এবে যদি দুষ্টা প্ৰভু আনিলো এৰিলা।
পাপীষ্ঠিক পাসি কিনো নিদাৰুণ ভৈলা ॥
তোমাৰ সদৃশ বীৰ আৰ নাহি জানি।
পুত্ৰক বাণতে তুমি মৰিলা আপুনি ॥ ৩৭২ ॥

এহি বুলি চিত্ৰাঙ্গদা থাকিলন্ত বই।
অৰ্জ্জুনৰ মুণ্ড গোট হাতে তুলি লই।
হিয়াত সাবটি মুণ্ড কান্দে হুম হুমি।
এহি মুখে চুম্বন কৰিয়া আছা তুমি। ৩৭৩।
কৰ্ণৰ পুত্ৰৰ মুণ্ড সেই থানে আছে।
তাক চিত্ৰাঙ্গদা তুলি লইলন্ত পাছে।
পিতৃ বধ কৈল বাপু নকৈল সজ্ঞান।
কিসক আসিয়া বাপু হৰুয়াইলি প্ৰাণ। ৩৭৪।
তোক দেখি অধিকে দহয় মোৰ গাৱ।
কেনে প্ৰাণ ধৰিবন্ত তোৰ নিজ মাৱ।
কতেক অধৰ্ম্ম বাপু কৰিলি পূৰ্ব্বত।
সিংহ হয়া মৃত্যু কৈলি মৃগৰ হাতত। ৩৭৫।
পুত্ৰক সম্বোধি পাছে বুলিলা বচন।
শুনা বাপু বভ্ৰুবাহ মোৰ নিবেদন।
উলুপীৰ মোহোৰ সহৰে মাথা কাটি।
তেবেসে তোহোক লোকে সুবুলিব নাটি। ৩৭৬।
হেন শুনি পৰ্শুৰামে বাপৰ বচন।
ৰেণুকাৰ মাথা কাটিলন্ত কম্পমান।
তুমি পুত্ৰ বাপৰ মাৱৰ মাথা কাটি।
ৰামতো অধিক কৰি পৃথিবীক বাণ্টি। ৩৭৭।
যেবে লাগে নাকাটিহ শুন মোৰ বোল।
দাক একঠাই কৰি অগ্নিকুণ্ড জ্বাল।

স্বামীৰ মৰণ শোক তাহাৰ উপৰে।
স্বামী সঙে পড়ি মৰো বহ্নি জালি পোৰ ॥ ৩৭৮ ॥
বৃষকেতু মৰণে অৰ্দ্ধ হৈল শুক।
মাগন্ত জনৰ যেন সেই কল্পতৰু ॥
তাক মাৰি আপা তন কৰিলি কেহেন।
এহি কথা লোকে মোকে শুনি চাহো মনে ॥৩৭৯॥
আক হেন আশা মোৰ আছিল মনত।
হস্তিনা পুৰক যাইবো বল সঙ্গত ॥
স্বামী সঙ্গে ৰঙ্গে থকিবোহো সেহি ঠাই।
চিৰকাল প্ৰবন্ধে সেৱিবো শাশু আই ॥ ৩৮০ ॥
দেখিবোহো কৃষ্ণক আমাৰ দুই সখি।
জন্ম সাফলিবো ধৰ্ম্ম নৃপতিক দেখি ॥
পাঞ্চালি নাৰী দ্ৰৌপদীক দেখিবো ভৰিত।
সত্যভামা দেখিবোহো ৰুক্মিণী সহিত ॥ ৩৮১ ॥
উষা উত্তৰাক সৈন্ধৱ ভগিনীক দেখিবোঁ।
নানা বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰ সাৰে সাৰে দিবোঁ ॥
সি সব সহিতে চাই ভুঞ্জিবোহো ৰঙ্গে।
তোহোৰ কাৰণে সবে আশা হৈল ভঙ্গ ॥ ৩৮২ ॥
শুনিয়ো কাকৰী বড় শোকে দুখী চাৰ।
তাৰ বাপ জীৱকে কেৱলে খাই যায় ॥
তই বাপু হুই হানো মাৰক আথা খালি।
কাকৰীত কৰিবা অধিক বল পাইলি ॥ ৩৮৩ ॥

পদ ।

ভূমিত পৰিয়া ৰাজা কান্দি কান্দি আছে ।
মাৰক সম্বোধি হেন মাতিলন্ত পাছে ॥
যতেক বুলিলা মাতে দুহিকৰ বোল ।
পিতৃ বধী বুলি কেহো নাচাপিব কোল ॥ ৩৮৪ ॥
মোৰ বাক্যে খোৰা আসি পশিল তাহান ।
নাজানি বুলিলো মই খোৰা ধৰি আন ॥
খোৰাৰ কপালে পত্ৰ চাইলোহোঁ আপুনি ।
সুবুদ্ধিক সুধিলোহো সংশয় কাহিনি ॥ ৩৮৫ ॥
সুবুদ্ধিয়ে ভালমন্দ বুলিলা জানিয়া ।
মান্য কৰি বাপৰ চৰণে দিলো নিয়া ॥
হেন জানি ধন ধান্যে খোৰা আনি দিলো ।
অশেষ বিনতি বাণী বাপক বুলিলো ॥ ৩৮৬ ॥
বাপৰ চৰণ মই ধৰি আছো হাতে ।
গালি পাৰি লাঠি মোৰ মাৰিলেক মাথে ॥
বাপৰ নিন্দাত মোৰ প্ৰাণ গৈল লাজে ।
অশেষ নিন্দিল মোক নৃপতি সমাজে ॥ ৩৮৭ ॥
তোমাক যতেক নিন্দা বুলিলে তহিতে ।
মোৰ মুখে ভাল নুহি তাহাক কহিতে ॥
নিন্দা বিকৰ্ণনা তেবে সহিতে নাপাৰোঁ ।
তেবে বোলো আক আজি যুদ্ধ কৰি মাৰো ॥৩৮৮॥

কাহার শতেক ফণা কার দুই শত ।
কারো তিনি কারো চারি কারো পাঁচশত ॥
কারো ছয় কারো সাত শতেকর লেখা ।
কারো আঠ কারো নয় শতেকর লেখা ॥ ৪০০ ॥
সসাগরা পৃথিবী সকলো চরাচর ।
অপ্রয়াসে ধরি আছে ফণার উপর ॥
শেষ সর্প রাজা মণি রাখয় আপুনি ।
তাহার নিকটে মণি আনিবেক কেনি ॥ ৪০১ ॥
যাহার শরীরে হরি শয়ন করন্ত ।
হেন শেষ রাজা মণি আপুনি রাখন্ত ॥
কেনেবো উপায় মণি আনিবার যান ।
হা হা প্রাণনাথ হেরাইলা আরে প্রাণ ॥ ৪০২ ॥
উলূপী রোদন্ত বাপ শুনা নরপতি ।
এক বোল বোলো মই দিয়া অনুমতি ॥
যাবে জীবে কুন্তী পাণ্ডু সেবেশ্বর মোক ।
বেশ্যা নারী যাবী সঙ্গে যাস্তে পুরিলোক ॥ ৪০৩ ॥
চিত্রাঙ্গদা যাইবো পুড়িয়ো রাণ্ডী করি ।
পাণ্ডু মুখ আমি দেখিবোহো কেন করি ॥
পুত্র ভার্য্যা হৈতে কেহো ভুঞ্জে সুখ ভোগ ।
নারীসে মইতলে আমা মরণর যোগ ॥ ৪০৪ ॥
তক্ষক সর্পর বিরোধ কোন কাল ।
গরুড়ক ভয়ে সর্প পশয় পাতাল ॥

অনেক প্ৰকাৰে সাগৰত বৰ মাগি।
মণি গোট পাইলা মৰা জীয়াবাক লাগি ॥ ৪০৫ ॥
সেই মণি গোটক প্ৰবন্ধে ৰাখে সৰ্পে।
কোন প্ৰাণী আছে মণি আনিবেক দৰ্পে ॥
বুদ্ধি এক পাইলো মই সপোনৰ ইচ্ছা।
মৰণৰ সাৰ জীৱনৰ সৰে মিছা ॥ ৪০৬ ॥
বভ্ৰুবাহে বোলে মাত্ৰ এৰিয়ো সন্তাপ।
যদি মণি পাইলে জীয়য় মোৰ বাপ ॥
জিনিবো পাতাল পুৰ আনিবোহো মণি।
বাপৰ মৰক জোৰা ৰাখিয়ো আপুনি ॥ ৪০৭ ॥
যদিবা মণিক নিদি দিয়ে মোৰ ৰণ।
মোহোৰ শৰক সহিবাক পাৰে কোন ॥
কৰ্ণৰ পুত্ৰক কৰি মুহিকয় চাৰ।
মোক জিনিবেক সৰ্পৰ বা কোন ধৰ ॥ ৪০৮ ॥
যিটো বাপে হৰক জিনিল মোৰ বলে।
যাক ৰণ হাৰিলন্ত সুৰা সুৰগণে ॥
ৰণ কৰি মাৰিবো যত বড় সাপ।
মণি আনি পাছে সে জীয়াইবো মোৰ বাপ ॥ ৪০৯ ॥
বৃষকেতু বীৰক জীয়াবো তাত পৰে।
সবাকো জীয়াবো সমৰত যত মৰে ॥
আন বীৰগণে আত ৰাখি থাকা সব।
বেগিয়ো সমৰ আজি কৰো পৰাজয় ॥ ৪১০ ॥

বিষাদতো উলুপীয়ে তুলিলেক হাস ।
বাতুলৰ বোলে সবে কৰেক লপস ॥
এক এক বীৰ আছে বিপুল শকতি ।
তাকো জিনিবাক চাস কিনো মন্দমতি ॥ ৪১১ ॥
পৰম মহন্ত শেষ ৰাজা মহা সর্প
নেদেখি শুনি বেটা তাক কৰ দর্প ॥
ভাল মন্দ নুবুজিলা পূৰ্ব্বাপৰ কাজ ।
এহিমতে বাপেৰক মাৰিলি নিলাজ ॥ ৪১২ ॥
বভ্রুবাহে বোলে মাতৃ স্থিৰ কৰা মন ।
মিছা কেন দুবুলিলা মোহোৰ বচন ॥
যদি হৰি হৰে ৰক্ষা কৰয় আপুনি ।
তথাপি নাগক জিনি আনিবোহো মণি ॥ ৪১৩ ॥
ইন্দ্ৰ যম কুবেৰ বৰুণ সুৰ নৰ ।
নাগক ৰাখিবা যদি কৰত সমৰ ॥
তাসবাৰ যুদ্ধক মোহোৰ নাহি ভয় ।
নাগক জিনিয়া মণি আনিবো নিশ্চয় ॥ ৪১৪ ॥
উলুপী বোলয় বেটা কৰেক লপস ।
কুঠাৰে আকাশে যবে বিদাৰিবে চাস ॥
উপাই কিছু মই নকৰিবি ক্লেশ ।
তথা যদি আনিবাৰ কিছু উপদেশ ॥ ৪১৫ ॥
হৈব নাবি পিতৃয়ে অৰ্জ্জুনক দিলা দান ।
নথা কৰি পুণ্ডৰীক দিলে বিদ্যমান ॥

তেহো পুণ্ডৰীকা বুদ্ধিমন্ত অদ্ভুত ।
তাহাক সুধিবে লাগি পঠাই দিয়া দূত ॥ ৪১৬ ॥
এহি বুলি পুণ্ডৰীকা মাতিলা মাধৱি ।
তুমি সে মোহোৰ সখি তুমি প্ৰিয়কাৰী ॥
তোমাকে সহায় কৰি প্ৰভু দিলা মোক ।
তুষ্ট হয়া পিতৃ পাশে আন্তে চলিয়োক ॥ ৪১৭ ॥
কহিবা সময় বুজি হৰিষৰ বেলা ।
তেবেসে সিদ্ধিব কাৰ্য্য নকৰিবা হেলা ॥
যেনমতে বভ্ৰুবাহে মাৰিলে স্বামীক ।
সকলো জানাহা তুমি কি কহিবো ধিক ॥ ৪১৮ ॥
যেন মতে বাণে যে তোমাক দেই মণি ।
সেহি কথা পুণ্ডৰীক কহিবা আপুনি ॥
কৰ্ণৰ কুণ্ডল গলে হাৰ সাত সৰি ।
বাপৰ আগত দিবা কৃতাঞ্জলি কৰি ॥ ৪১৯ ॥
যেবে বাপে মণি দেই তেবে পাওঁ স্বামী ।
নুহি তেবে অলঙ্কাৰে কি কৰিবো আমি ॥
কল্যাণে পৰত যাহা পুণ্ডৰীকা বাপ ।
অৰ্জ্জুনৰ জীলেসে গুচে দাৰুণ সন্তাপ ॥ ৪২০ ॥
পুণ্ডৰীকে বোলে মাই তোমাতে মেলাওঁ ।
পাতাল পুৰক মণি আনিবাক যাওঁ ॥
সৰ্পে বোলে তালে জানো মণিক মেলয় ।
অৰ্জ্জুনৰ শৰ দিবা সেদি পাছি যায় ॥ ৪২১ ॥

অৰ্জ্জুনৰ শৰীৰত যাওঁ খোট হানি ।
মোৰ বিষ লাগি শৰ সুচিবে পেলাসি ॥
দেখা মই কৰিবোঁ তোমাৰ প্ৰিয় সখা ।
তুমি সবে প্ৰবন্ধে ইয়াত শৰ ৰাখা ॥ ৪২২ ॥
বভ্রুবাহে বোলে সৰ্প শুনা মোৰ বাণী ।
বৃষকেতু শৰীৰতো যাহো খোট হানি ॥
এহিদেশে লগাইল মোক সমস্ত ভয় ।
মোক মাৰে কৈল বৃষকেতু ধনঞ্জয় ॥ ৪২৩ ॥
ৰাজাৰ বচনে সৰ্পে দুইকো লগাই বিষ ।
পশিলা পাতাল পুৰ পৰম হৰিষ ॥
দেখিলা পাতাল পুৰ পৰম বঢ়িত ।
অযুতেক যোজন দেখন্তে বিপৰীত ॥ ৪২৪ ॥
সাত থাক পাতাল দেখিলা থাকে থাকে ।
থাকে থাকে নানা কন্যাসবে গীত গাৱে ॥
নানাবিধ পুষ্প ফল দেখিয়া সাক্ষাৎ ।
যেই মনোনীত খোজে সেই পাই তাত ॥ ৪২৫ ॥
ভোগৱতী জলে পুষ্প শুনা মন কৰি ।
দেখিলা অদ্ভুত মণি মুকুত আছে ভৰি ॥
শেষ নাগ মন্দিৰত প্ৰবেশিলা পাছে ।
যেখত সহস্ৰ ফণা দীঘি কৰি আছে ॥ ৪২৬ ॥
সিংহাসনে বসি শেষ নাগা মহাসুখে ।
বাসুকিৰ নাম জপে সহস্ৰেক মুখে ॥

তক্ষক সাক্ষক কর্কটক আদি করি ।
যত বড় সর্পগণে আছে সেবা করি ॥ ৪২৭ ॥
সেই বেলা আগ বাড়ি করিলা প্রণাম ।
তোমার সেবক এই পুণ্ডরীক নাম ॥
দূত করি পাঠাই দিছে দুহিতা তোমার ।
তুই দুই চাহিলোক পূর্ব্ব অলঙ্কার ॥ ৪২৮ ॥
নিয়োক অদ্ভুত কথা কহো সমুদায় ।
পাণ্ডু পুত্র ধনঞ্জয় তোমার জামাই ॥
সমরেত হত হৈল উলূপীর স্বামী ।
এতেকে তোমার পাশে আসি আছো আমি ।৪২৯॥
অনন্ত বোলয় কি কহিলি অরে অরে ।
মোর জামাই অর্জ্জুনক মারিব সমরে ॥
হরি যে সহায় তার সমর ভূমিত ।
কোনে কেনমতে মারে সবে বিপরীত ॥ ৪৩০ ॥
তেঁহে কহো যুদ্ধ করি তুষিলে শঙ্কর ।
কৃপা করি শঙ্করে দিলেক ইষ্টবর ॥
অদ্ভুত পুরুষ তেঁহো বৈসে মোর ঘরে ।
সিদ্ধো বর দিলা হৈল জনাইব মরণে ॥ ৪৩১ ॥
সেহি বেলা বাসুকেরে নাহিকে সমত ।
সি কারণে ধনঞ্জয় পরিল রণত ॥
তাহান সমান বীর নাহিকয় রাজ্যে ।
কোনে মারিবেক হরি অর্জ্জুনক বাজে ॥ ৪৩২ ॥

কোন কাৰ্য্যে পঠাইল তোমাক মোৰ জী।
শুনক সংশয় মোৰ আগে কৈয়ো তয়॥
পৃথিবীকে বোলে প্ৰভু শুনিয়ো সকলে।
কুৰু পাণ্ডৱৰ যুদ্ধ ভৈল মহীতলে॥ ৪৩৩॥
ভীষ্ম গুৰু দ্ৰোণ সিন্ধুৰথ আদি কৰি।
সবাকে পাণ্ডৱে মাৰিলন্ত ৰণ কৰি॥
গোত্ৰহত্যা পাণ্ডৱৰ পাতকক ভয়।
অশ্বমেধ যজ্ঞ হেতু এবে দিলা হয়॥ ৪৩৪॥
সেই ঘোৰা ৰক্ষক অৰ্জ্জুন ধনুৰ্দ্ধৰ।
ঘোৰা পাই ধৰিলন্ত মণিপুৰেশ্বৰ।
যি কালত অৰ্জ্জুনে নীলক গৈলা থাই।
জনা নামে পাটেশ্বৰী তাহাতে আছই॥ ৪৩৫॥
নীলে বোলে পাণ্ডৱক দৈবাহো শৰণ।
জনা বোলে আমি সমদলে কৰো ৰণ।
জনাৰ বচনে ৰাজা পাঠাইল কটক।
সাজি পাৰি পঠাইলন্ত অশেষ পুত্ৰক॥ ৪৩৬॥
সবাকো অৰ্জ্জুনে মাৰিলন্ত ঘোৰ ৰণে।
পাছে আসি যুদ্ধে নীলে পশিলে শৰণে॥
ক্ৰোধ কৰি জনা গৈল জাহ্নবীৰ ঠাই।
নীলকেতু বোলে কিয় আসিলিহি আই॥ ৪৩৭॥
পুত্ৰ মাৰি মোহোৰ স্বামীক দিলে ধৰি।
তুমি অৰ্জ্জুনক মাৰা মোৰ বল কৰি॥

উলুপীকে বোলয় তুমি থাকা এতিক্ষণ।
বিনা চলে অৰ্জ্জুনক কোনে কৰ ৰণ ॥ ৪৩৮ ॥
হেন শুনি জনা দেৱী নাথাকিল ৰই।
ৰোষ কৰি চলি গৈলা মুখক নাচাই ॥
গঙ্গাৰ তীৰত গৈয়া উপসন্ন হৈলা।
পাৰ হৈবে মনে গৈয়া নাৱত উঠিলা ॥ ৪৩৯ ॥
নাৱে পানী লাগি কিছু তিতিলেক তৰি।
ডেৱ দিয়া উঠি গৈলা অতি শীঘ্ৰ কৰি ॥
বাম পাৱে চুইলেক গঙ্গাৰ মাত্ৰ পানী।
কত্তেক অধৰ্ম্ম হৈল নিৰ্ণয় নাজানি ॥ ৪৪০ ॥
সৰ্ব্বলোকে বোলে এই কেনেনো অজ্ঞান।
দেখিল মাত্ৰকে জল হৰে এতমান ॥
হেন শুনি গঙ্গা ৰাজ হৈলা তেতিক্ষণী।
কন্যাৰূপ ধৰি সৰ্ব্বক্ষণী সুলক্ষণী ॥ ৪৪১ ॥
কোন কাৰ্য্যে আমাক নিন্দিলা নৱ বালা।
এবেসে, সিজিল কাৰ্য্য হাসিলেক জলা ॥
সান্তনুৰ হস্তে যে তোমাৰ সুৰেশ্বৰী।
সাত পুত্ৰ হয়া বেবে আগে গৈল মৰি ॥ ৪৪২ ॥
ভীষ্ম নামে পুত্ৰ তুমি পাইলা সাধি পাৰি।
নাতি হয়া তাহাক অৰ্জ্জুনে দৈলা মাৰি ॥
অপুত্ৰক হৈলা তুমি জগতৰ আই।
এতেকে তোমাক নিন্দা কৰিতে যুৱাই ॥ ৪৪৩ ॥

এতেক বচন শুনি জগতৰ মায়ে ।
আৰক্ত আখি মুখ বিহ্বল স্বভাৱ ॥
নাতি পিতামহৰ নাহিকে ভেদা ভেদ ।
তেনয়ো অৰ্জ্জুনে কৰিলেক বংশচ্ছেদ ॥ ৪৮৪ ॥
ছয় মাস অন্তৰত মোহোৰ শাপত ।
অৰ্জ্জুনৰো মৃত্যু হোক পুত্ৰৰ হাতত ।
অৰ্জ্জুনৰ মৃত্যু হৈব মই হৈবো বান ।
এহি শুনি বসুকি কান্দি ভৈলা এৰে প্ৰাণ ॥ ৪৮৫ ॥
বভ্রুবাহ ৰাজাৰ যে পশিলা টোনত ।
সেই বাণে অৰ্জ্জুন পৰিল সমৰত ॥
মোৰাৰ 'সঁধিতে বাণে পোৰে হৈল যুক্ত ।
গঙ্গাৰ শাপত পুত্ৰে হেলিলেক স্কন্ধ ॥ ৪৮৬ ॥
তেহে আৱে অৰ্জ্জুনক জীয়াইবাক লাগি ।
মৃত্যু সঞ্জীৱনী মণি পঠাইছিল মাগি ।
বিশেষত জমাই আৰু প্ৰাণদাতা ধৰ্ম্ম ।
বিপ্ৰৰ লোকত তেহে ভুজিবেক ধৰ্ম্ম ॥ ৪৮৭ ॥
অৰ্জ্জুনক জীয়াইলে কৃষ্ণৰ হৈব বন্ধু ।
উলুপায়ো বিধবা লক্ষণ হৈব ভঙ্গ ॥
বভ্রুবাহ ৰাজাৰ সিদ্ধিৰ মনোৰথ ।
মৰা জীয়াইবাৰ যশ হৈব পৃথিবীত ॥ ৪৮৮ ॥
সজ্জন জনৰ ধৰ্ম্ম পৰ উপকাৰ ।
হেন জানি পঠাইলন্ত শাপক তোমাৰ ॥

হেন শুনি সৰ্প ৰাজা মাতিলন্ত শুনি ।
মৰ্ম্ম কৰি মাতিলা জোৰাইৰ মৃত্যু শুনি ॥ ৪৪৯ ॥
দিবো সঞ্জীৱনী মণি শুনা পুণ্ডৰীক ।
জোৰাইৰ মৰণে মোৰ জীৱে লাগে কিক ॥
শুনা সৰ্প লোক সব বচন আমাৰ ।
কি কৰিবে মণি কি কৰিবে ৰাজ্য তাৰ ॥ ৪৫০ ॥
মোৰ সঞ্জীৱনী মণি থাকি কৰে কিক ।
জমাই নিজিলে বিধৱা হোৱে জীক ॥
জগতৰ হিতাৰ্থে স্ৰজিল ইটো মণি ।
বৈকুণ্ঠ জনক লাগি পঠাইবো আপুনি ॥ ৪৫১ ॥
শুনি বাসুদেৱে মোক বুলিলন্ত কি ।
তোমা লোকে কি বোলো পঠাও মণি দি ॥
অনন্তৰ বচন শুনিয়া সৰ্পগণ ।
হেট মাথা কৰিয়া নিশ্বাস কাঢ়ে ঘন ॥ ৪৫২ ॥
তাসম্বাৰ মাজে আছে ধৃতৰাষ্ট্ৰ নাগ ।
উঠি মাতিলন্ত অনন্তৰ হৈয়া আগ ॥
শুনা সৰ্প ৰাজা প্ৰভু বচন আমাৰ ।
ৰাজা প্ৰাণী বৈলেকে দিবাক নাই ধাৰ ॥ ৪৫৩ ॥
এবে মনুষ্যক লাগি নিদিবাহা মণি ।
বিশেষত পিতৃ বধি অধৰ্ম্মক জানি ॥
তোমাৰেসে হিত পক্ষে বোলো সবে বুজি ।
অধৰ্ম্মী জনৰ একো নফলে ঔষধি ॥ ৪৫৪ ॥

ইটো মণি ৰহিবেক মনুষ্যত যাই ।
পাতালক লাগি ইটো নাশিব হুনাই ॥
মাৰ্কণ্ডেয় শাপত গৰুড় পক্ষীবৰ ।
একো কালে নপসন্ত পাতাল ভিতৰ ॥ ৪৫৫ ॥
সি কাৰণে মণি ৰাখি আছয় পাতালে ।
মনুষাত মণি পাইলে নিবে সেই তালে ॥
মণি পাইলে মনুষ্যৰ নাহি মৃত্যু ভয় ।
অমৃতকে হৰি নিব জানিলো নিশ্চয় ॥ ৪৫৬ ॥
সুধা মণি নিহনে আমাক কোনে গণে ।
নাৰী সবে স্বামী বুলি নামানিব মনে ॥
আনো নানা নিষেধ বুলিলা ধৃতৰাষ্ট্ৰে ।
শুনি শেষ ৰাজা মাতিলন্ত মন কষ্টে ॥ ৪৫৭ ॥
মূৰ্খৰ সহিতে আশা সুহিকে সম্পদ ।
দিনে দিনে ধৰ্ম্ম হানি বঢ়াৱে আপদ ॥
শুনি চাণ্ডঁ কেনে মোৰ হৈব যশ ৰাশি ।
পৃথিবীৰ পৰা মোক মণি মাগে আসি ॥ ৪৫৮ ॥
হেনতো সবাৰে কথা শুনা সৰ্পলোকে ।
কৃষ্ণৰ আগত কুন্তীয়ে কি পাৰে শোক ॥
অমৃতৰ হন্ত যদি দেন্ত কৃপাময় ।
হেন হৰি আছন্তে মৰিব ধনঞ্জয় ॥ ৪৫৯ ॥
এতেকেসে মণি গোট দিবাক উচিত ।
পৰ উপকাৰ কৰিবন্ত সমুচিত ॥

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY

দধিঞ্চি মুনিৰ আমি কথা আছো শুনি ।
প্ৰাণ এৰি অস্থি চয় দিলন্ত আপুনি ॥ ৪৬০ ॥
পুনৰপি ধৃতৰাষ্ট্ৰে দিলন্ত সিধান্তে ।
আমাৰ এৰিলা আশা জোৰাইক চাহন্তে ॥
অনন্তে বোলয় শুনিয়োক পুণ্ডৰীক ।
হৰি পদ এৰি মোত মণি মাগে কিক ॥ ৪৬১ ॥
সেহি মণি দেন্তে মোক বাধে জ্ঞাতিলোক ।
নাস্তিত জনাইবা যেন যুৱাই কৰন্তোক ॥
ৰাজাৰ বচনে পুণ্ডৰীক গৈলা লৰি ।
যি থানত অৰ্জ্জুনৰ শৱ আছে পৰি ॥ ৪৬২ ॥
বভ্ৰুবাহ ৰাজা আছে কটক সহিতে ।
দুয়ো নাৰী শৱ ৰাখি আছয় তহিতে ॥
আশা বন্ধ কৰি মনে আছয় মণিত ।
পুণ্ডৰীকে কৈলা মণি নিদিয়ে নিশ্চিত ॥ ৪৬৩ ॥
হাঁ হাঁ প্ৰাণনাথ বুলি কান্দে দুয়ো নাৰী ।
এবেসে জানিলো প্ৰভু জীয়াইতে নাপাৰি ॥
পুণ্ডৰীকে বোলে প্ৰভু শুনা মোৰ বাক ।
শেষ ৰাজা মণি দিবে চাহিল আমাক ॥ ৪৬৪ ॥
সবে জ্ঞাতিগণে নিষেধিলে বহু ভাৱে ।
নপাইলো মণিক তুমি কৰা যেই ভাৱে ॥
সৰ্পৰ বচন শুনি বভ্ৰুবাহ ৰাজ ।
তেতিক্ষণে আদেশ কৰিলা বহু প্ৰজা ॥ ৪৬৫ ॥

কতো সেনাগণে বান্ধি থাকোক শত্ৰুক ।
কতো সেনাগণ লই যাওঁ পাতালক ॥
কোপ অপমানত চকুৰ পৰে লুই ।
ঝাকে ঝাকে নিকলয় অগ্নি বাণ হই ॥ ৪৬৬ ॥
মহাকোপে মৰনাথে সবাতো সোধন্ত ।
কোন থানে আছে সৰ্প কৰিবোহো অন্ত ।
কুলিশ বাসুকী সৰ্প মাৰিবো তহিত ।
মণিক আনিবো আৰু আনিবো অমৃত ॥ ৪৬৭ ॥
মোৰ বাপ ধনঞ্জয় আছয় মৰিয়া ।
সাপেকি থাকিব তালে মণিক নিদিয়া ॥
কৃষ্ণৰ সেৱক ধৰ্ম্ম ৰাজাৰ অনুজ ।
তাহাক জীয়াতে মোৰ পৰাক্ৰম বুজ ॥ ৪৬৮ ॥
সূতা হেন কৰিবোহো ২ৰ বৰ সাপ ।
মণি আনি তেবেসে জীয়াবো মোৰ বাপ ॥
সবাহাকে জীয়াবো যতেক আছে মৰি ।
ত্ৰৈলোক্যৰ যত সাপ তাক পৈবো মাৰি ॥ ৪৬৯ ॥
অনন্তক লাগি যদি যুজন্ত শঙ্কৰ ।
ইষ্ট দেৱ যুজি তাক কৰিবো কাতৰ ॥
তথাপিতো শিৱে যদি মচাবয় বুজ ।
তাহাকো জিনিবো মোৰ পৰাক্ৰম বুজ ॥ ৪৭০ ॥
এহি বুলি বাণৰ শত্ৰুক বন্ধা বই ।
পাতাল পুৰৰ বাট তেতিক্ষণে গই ॥

ঢাক ঢোল মৃদঙ্গ কৰয় কোলাহল।
উসমিস লাগি সৈন্য সকলে পাতাল ॥ ৪৭১ ॥
অনন্ত ৰাজাৰ বাট ভেটিলেক পাছে।
ধৃতৰাষ্ট্ৰ মন্ত্ৰীক মাতিলা ৰাজা পাছে ॥
তোহোৰ নিমিত্তে দুষ্ট প্ৰাণক হকৰাইলো।
মাস্ত কৰি মণি মই দিবাক চাহিলো ॥ ৪৭২ ॥
ধৃতৰাষ্ট্ৰ অন্ধ হয় মনুষ্য লোকত।
কুবুদ্ধিৰ ফলে তাৰ শত পুত্ৰ হত ॥
তোহোৰ বুদ্ধিৰ ফলে ভৈলো সৰ্ব্বনাশ।
এবে কেনে দুষ্ট তই যুদ্ধক নাযাস্ ॥ ৪৭৩ ॥
পৰম বৈষ্ণৱ বক্ৰবাহ নৰপতি।
তাক যুঝিবাক চাহি দিলো মন্মতি ॥
সঞ্জীৱনী মণি দিছে তই দিলি তাক।
সবে সৈন্য লই তই চল যুঝিবাক ॥ ৪৭৪ ॥
অনন্তৰ আদেশ শুনিয়া সৰ্পগণ।
যুদ্ধক প্ৰবাহে চলি গৈলা সেতিক্ষণ ॥
তক্ষক প্ৰভৃতি সৰ্পগণ ভৈলা বাৰ।
চতুৰঙ্গ দলে পাতালৰ ভৈলা বাৰ ॥ ৪৭৫ ॥
দীৰ্ঘ কণ ধৰিলা সকলে সেনাগণ।
নানাবিধ অলঙ্কাৰ কৰি আভৰণ ॥
হস্তি ঘোৰা অশেষ পদাতি ভৈলা আগ।
কতোক্ষণে নৃপতিক আসি পাইলা লাগ ॥ ৪৭৬ ॥

মনুষ্যব কটক দেখিয়া সর্পবাজ ।
পঞ্চ প্রহবব পথ বেঢ়ি ভৈলা বাজ ॥
দুখান সাগব যেন ভৈল এক ঠাই ।
সর্প মনুষ্যব তাব্র ভবধ পবাই ॥ ৪৭৭ ॥
সর্পব মুখব বিষ বহে জাকে জাকে ।
বিষ জালে পুবিমাবে সমস্ত সেনাকে ॥
গদা মুদগব জাঠি অশেষ তোমব ।
হাতে হাতে কবে বণ যাইবাক নপাবে ॥ ৪৭৮ ॥
ব্রহ্মা আদি কবিয়া যতেক দেবগণ ।
কৌতুহলে আহিলা যুদ্ধ চাহিবাক মন ॥
বভ্রুবাহে জিনন্তোক বোলে কতো ভাগে ।
কেহো কেহো বোলে বণ জিনিবেক নাগে ॥৪৭৯॥
হেন বেবে ঘোব যুদ্ধ ভৈল দুয়ো দলে ।
ধৃতবাষ্ট্র নাগে পাচে মাতে কৌতুহলে ॥
সর্পক বোলন্ত তোবা থাকি কব কিস ।
খোট মাবি মনুষ্যক লগায়োক বিষ ॥ ৪৮০ ॥
মন্ত্রীব বচনে সবে মাথাকিল বই ।
বাজাব সেনাত বিষ লগাইলেক গই ॥
ধৃকবাষ্ট্র নাগে খোট মাবিলা বিস্তব ।
সবে মাবি নষ্ট কৈলা একৈক হাজাব ॥ ৪৮১ ॥
দেখি বভ্রুবাহ জ্বলি গৈলা অতিবেক ।
সব হানি সর্প সেনা মাবিলা অনেক ॥

পুনৰপি নৃপবৰে হানি তিনি বাণ ।
ধৃতৰাষ্ট্ৰ মন্ত্ৰীৰ কাটিলা ৰথ খান ॥ ৪৮২ ॥
পাছে বক্ৰুবাহে মন্ত্ৰ পঢ়ি ধুনা জাৰি ।
ডোঙ্গা তুঙ্গি কৰে সৰ্প যাইবাক নাপাৰি ॥
শৰ হানি ফণা মণি কাটিলা বিস্তৰ ।
যেন তৰাগণ খসি পড়িল স্বৰ্গৰ ॥ ৪৮৩ ॥
সবে সাজ হুয়া সৰ্প সেনা যুজ দিলা ।
মণিপুৰ নৃপতিৰ চৌপাশে বেঢ়িলা ॥
ফোকাৰন্তে বিষ বহ্নি এৰে সৰ্প প্ৰজা ।
বিষ লাগি প্ৰজা মৰে দেখিলন্ত ৰাজা ॥ ৪৮৪ ॥
হেন দেখি পাছে ৰাজা নসহে পৰাণ ।
তেতিক্ষণে মাৰিলন্ত ময়ুৰৰ বাণ ॥
সেই শৰে সৰ্প সেনা ধৰি ধৰি খাই ।
কতোসে ধৰিতে পাৰে বিস্তৰ পলাই ॥ ৪৮৫ ॥
ৰাজা দেখে পলাই যায় বৰ বৰ সাপ ।
দেখয় ময়ূৰে তাক নপাৱয় লাগ ॥
মন্ত্ৰ পঢ়ি শৰ ধৰি ধনুত যুড়িলা ।
সৰ্পৰ উপৰে মধু বাণ বৰষিলা ॥ ৪৮৬ ॥
গাৱে মধু লাগি সৰ্প যাবাক নপাৰে ।
তেবেসে ময়ূৰে তাক খোট মাৰি ধৰে ॥
বহুতৰ সৰ্প সেনা ময়ূৰ তাকৰ ।
তেতিক্ষণে মাৰিলেক পিম্পৰাৰ শৰ । ৪৮৭ ॥

ময়ূৰে খোটয় পিম্পৰাই লাগ পাই ।
ছাল থই মাংস খাই ভিতৰ সোমাই ॥
ভিতৰে ভিতৰে খুলি নেই কতো দূৰ ।
সাহ কড়া ফাক যেন ভেভেলী টেকাৰ । ৪৮৮ ॥
দেখয় পিম্পৰা সবে খাইবাক নপাৰে ।
আধা মৰা সৰ্প সবে লোটালুটী পাৰে ॥
নকুলৰ বালক হানিলা সেই তালে ।
দেখি ৰণ ভঙ্গে সৰ্প পশিলা পাতালে ॥ ৪৮৯ ॥
ৰণ ভঙ্গে পলাইল সকলে সৰ্পগণ ।
অনন্ত ৰাজাত গৈয়া পশিলা শৰণ ॥
মাংস যে শোণিত নাই আছে মাত্ৰ ছাল ।
অনন্তে বোলয় প্ৰজা ভৈল লাল কাল ॥ ৪৯০ ॥
হাসি হাসি উপহাস্য বোলয় অনন্তে ।
এবে কেন পলাইলেক ৰণ ভূমি হন্তে ॥
মই যদি দিবে চাইলোঁ সবে দিলি হাক ।
বিনা ৰণ জিনি মুষুৰাই পলাইবাক ॥ ৪৯১ ॥
পূৰ্ব্বিতে বুলিলো তাক বুজিতে নাপাৰি ।
তথাপিতো তুমি সবে গৈলা কাচি পাৰি ॥
এবে কেনে পলাই যাস ৰৰ ৰৰ সাপ ।
আনো মনুষ্যকো লাগি ভাজিলেক কাপ ॥ ৪৯২ ॥
যাবে নতু বক্ৰবাহে হেন বুদ্ধি কৰে ।
বাট ভেটী অগ্নি জালি ধোঁৱা দিয়া মাৰে ॥

যাৰে নতু পাতাল পুৰক লৰে কাঢ়ি ।
তাৰে গৈয়া শৰণে পশিয়ো আগ বাঢ়ি ॥ ৪৯৩ ।
এহি বুলি অনন্তে পাঠিলা সেনাগণ ।
মৃত্যু সঞ্জীৱনী মণি লৈলা তেতিক্ষণ ॥
দণ্ড ছত্ৰ লৈয়োক শতেক ৰাজ কালা ।
নৃপতিক লাগিয়া লৈয়োক বস্ত্ৰমালা ॥ ৪৯৪ ॥
অনেক বাখৰে খচি দুগোটা কুণ্ডল ।
হেন বা নৃপতি দেখি হৰে কৌতুহল ॥
আনোসব দুৰ্ল্লভ যতেক মনুষ্যৰ ।
নিয়ো সব বাছি লোৰা ৰাজ মন্দিৰৰ ॥ ৪৯৫ ॥
কল্পতৰু কামধেনু সঞ্জীৱনী মণি ।
হৰি লাগ পাইলে ইহাক কোনে গণি ॥
হৰিৰ আগত ইহা ক'বা কোনে গণে ।
বিস্তৰ অন্তৰ ছাগলৰ দুগ্ধ যেনে ॥ ৪৯৬ ॥
আজিসে সাফল মোৰ হৈবেক জীৱন ।
গৰুড়ৰ স্কন্ধত হৰি পাইবো দৰিশন ॥
অৱশ্যেকে আসিবন্ত অৰ্জ্জুন নিদানে ।
বভ্রুবাহ ৰাজাকো দেখিবো সেই স্থানে ॥ ৪৯৭ ॥
এহি বুলি মণি লৈয়া গৈলা সৰ্পৰাজ ।
বহু ধন লৈয়া পাতালৰ ভৈলা বাজ ॥
বভ্রুবাহ ৰাজাকো যে পাইলা দৰিশন ।
নাতি বুলি স্নেহত দিলন্ত বহুধন ॥ ৪৯৮ ॥

পূৰ্ব্বতে মণিক মই দিবাক চাহিলোঁ।
জ্ঞাতিৰ বাধাত মণি দিবে নাপাৰিলোঁ॥
যতেক বাধিল মানে তাৰ ফল পাইল।
কতো কতো জীলে কতো প্ৰাণ হেৰুৱাইল॥ ৪৯৯॥
অনন্তে বোলয় দোষ ক্ষেমা কৰা নাতি।
বিশেষত চঞ্চল আমাৰ সৰ্প জাতি॥
দুই থান জিহ্বা আক বহুতৰ শিৰ।
কোনো কালে আমাৰ বচন নুহি স্থিৰ॥ ৫০০॥
হেন শুনি ৰাজাৰ হৰিষ ভৈল মন।
অনন্তক আশ্বাসিলা মধুৰ বচন॥
আসা তুমি আমি মনুষ্যক লাগি যাওঁ।
সঞ্জীৱনী মণি লৈয়া বাপক জীৱাওঁ॥ ৫০১॥
এহি বুলি অনন্তে সহিতে গৈলা লৰি।
অৰ্জ্জুনৰ শৰ্ৰ যি থানত আছে পৰি॥
এহিমতে কথা মাতে পথে যান্ত দুই।
সৰ্প মনুষ্যৰ সেনা একঠাই হুই॥ ৫০২॥
পাতালৰ ধৃতৰাষ্ট্ৰ কুবুদ্ধি নাগৰ।
অধোমুখে চিন্তা কৰি আছয় বিস্তৰ॥
দুৰ্ম্মুহ কুবুদ্ধি তাৰ দুই পুত্ৰ আছে।
অসন্তোষে ধৃতৰাষ্ট্ৰে মাতিলন্ত পাছে॥ ৫০৩॥
শুনা দুই পুত্ৰ যি কাৰণে কৰো চিন্তা।
মনুষ্য লোকত মোৰ ধৃতৰাষ্ট্ৰ মিতা॥

তাৰ শত পুত্ৰক মাৰিলে কুন্তী-সুত ।
সি কাৰণে পাণ্ডৱ বিৰোধ অদভূত ॥ ৫০৪ ॥
শত পুত্ৰ মাৰিলেক অন্ধক মিতাৰ ।
মিত্ৰৱতী গুণ কিছু নভৈল আমাৰ ॥
কতো কালে বিধি আসি ভৈলেক প্ৰসন্ন ।
বাপে পোৱে যুদ্ধ কৰি মৰিলে অৰ্জ্জুন ॥ ৫০৫ ॥
সিটো অৰ্জ্জুনক আৰে জীৱাইবে প্ৰবন্ধে ।
সঞ্জীৱনী মণিক নিলেক ঘোৰ যুদ্ধে ॥
একো মতে নাপাৰিলোঁ মণি ৰাখিবাক ।
এবেলে জানিলো অৰ্জ্জুনক জীৱাইবেক ॥ ৫০৬ ।
অৰ্জ্জুন জীলেসে জয় হৈব ধৰ্ম্মৰাজ ।
নপাৰিলো কৰিবে মিত্ৰৰ কিছু কাজ ॥
হত বুদ্ধি ভৈলো কাৰ্য্য সাধিবে নোৱাৰি ।
তুমি সবে চাহা কাৰ্য্য কি কৰিতে পাৰি ॥ ৫০৭ ॥
আজি যদি ভাগ্যতেসে অৰ্জ্জুন জীৱন্ত ।
যুধিষ্ঠিৰ ৰাজা ৰাজসূয় কৰিবন্ত ॥
পৃথিবীত যশ ৰাশি হৈব পাণ্ডৱৰ ।
বৈৰ পক্ষ বাঢ়ে দেখি সন্তাপ মনৰ ॥ ৫০৮ ॥
কুবুদ্ধি বোলন্ত বাপ এৰিয়োক মৰ্ম্ম ।
আমি তালে থাকন্তে কি নিসিজিবে কৰ্ম্ম ।
অৰ্জ্জুনক জীৱাইবাক নপাৰিব জানি ।
দেখিয়োক কেনমত পাতোহো বিধিনি ॥ ৫০৯ ॥

বাহার পৃষ্ঠে খনিত্তেক থাকো আমি ।
নাহিকে কল্যাণ লিটো কৈল অধোগামী ॥
হেন মই থাকন্তে কিসক অসন্তোষ ।
বায়োক অনন্ত পাপে হুয়োক সন্তোষ ॥ ৫১০ ॥
গাণ্ডি মুণ্ড পাইলেসে জীয়াইবে পারে মণি ।
মায়া করি মুণ্ড চুর করিবোঁ আপুনি ॥
কেনমতে জীয়াইবে আমার চায়ো রঙ্গ ।
আজি পাণ্ডবর যে আশাক করো ভঙ্গ ॥ ৫১১ ॥
তেখনে কুবুদ্ধি চলি গৈলা জ্রাতৃ এবে ।
মুণ্ড পরি আছে যি থানত অর্জ্জুনরে ॥
সবে চাহি থাকন্তে মুণ্ডক হরি নিলা ।
বক দণ্ড ঋষির আশ্রমে নিয়া থৈলা ॥ ৫১২ ॥
চিত্রাঙ্গদা উলুপী নেদেখি নারী নাথ ।
হা স্বামী বুলি শোকে থাকুরয় মাথ ॥
কোনেনো নিলেক চন্দ্র সমান বদন ।
এহি বুলি দুয়ো নারী করন্ত ক্রন্দন ॥ ৫১৩ ॥
খনে উঠে খনে পড়ি পৃথিবীত কান্দে ।
খনে অর্জ্জুনক যে গলত ধরি বান্ধে ॥
খনে দীর্ঘবার বান্ধি কান্দে দুয়ো নারী ।
চার ধার কৈলন্ত মাটিত লুটী পারি ॥ ৫১৪ ॥
দুয়ো জন মারুর যে যত সেবকিনী ।
আর্ত্ত করি কান্দে আকাশত লাগে চারি ।

অনন্ত সহিতে সঞ্জীবনী মণি লই ।
ৰণ স্থলী সমীপ নৃপতি পাইলা গই ॥ ৫১৫ ॥
কোলাহল শুনি ৰজা মন নুহি স্থিৰ ।
কোনেনো নিলেক বাপ অৰ্জ্জুনৰ শিৰ ॥
থানে থানে খুজি লুৰি ফুৰে সবে প্ৰজা ।
মণি লৈয়া আসি পাছে দেখিলেক ৰজা ॥ ৫১৬ ॥
কোনেনো নিলেক বুলি কান্দে ঠায় ঠায় ।
দেখন্ত ভূমিত পড়ি আছে ছুয়ো মায় ॥
গাশু আছে মুণ্ড গোট নাহিকে ভহিত ।
চাহিয়া থাকিলা সবে অসন্তোষ চিত্ত ॥ ৫১৭ ॥
শোকানলে কাহাৰো মুখত নাহি মাত ।
হেন নাহি কেহো কাক দিবেক সিদ্ধান্ত ॥
জৈমুণি বদন্তি শুনিয়োক জন্মিজয় ।
যেহি দিনা সমৰে পড়িল ধনঞ্জয় ॥ ৫১৮ ॥
সেহি দিনা কুন্তী দেবী দেখিলা সপোন ।
চমকি উঠিয়া হেন বুলিলা বচন ॥
শুনা বাপু ধৰ্ম্মৰাজা শুনা জনাৰ্দ্দন ।
এখনে অদ্ভুত মই দেখিলো সপোন ॥ ৫১৯ ॥
অৰ্জ্জুনৰ সমৰ দেখিলো হেন থান ।
শৰপত জানো পুত্ৰ নিজীৱৰ প্ৰাণ ॥
গাৱে মুণ্ডে তৈল ঘলি ওৰ ফুল পিন্ধি ।
গোবৰে লিপিত দেহা চন্দনক মিন্দি ॥ ৫২০ ॥

মহিষ পিঠিত উঠি দক্ষিণক যায়।
অনুমানে জানো ভালে নিজীয়ে পুতাই॥
দিন হন্তে হিয়া পোৰে আৰু স্বপ্ন দেখি।
জানিবা মাধৱ নাশে, তোৰ প্ৰাণ সখি॥ ৫২১॥
সুভদ্ৰাৰ অলঙ্কাৰ নিজে খসি পড়ে।
নিজীয়ে অৰ্জ্জুন বাপু হেন মনে ধৰে॥
কুন্তীৰ বচন হেন শুনি নাৰায়ণ।
গৰুড়ক তেতিক্ষণে কৰিলা স্মৰণ॥ ৫২২॥
সুমৰণে গৰুড়ৰ হৃদি কম্পি গৈলা।
কৃষ্ণৰ আগত আসি উপস্থিত ভৈলা॥
মাধৱে বোলন্ত পক্ষীৰাজ বেগৱন্ত।
মোৰ সখি ধনঞ্জয় যি ঠাইত আছন্ত॥ ৫২৩॥
তাহিকে লাগিয়া ঝাণ্টে নিয়োক আমাক।
নকুল সহদেৱ দুয়ো ৰাখিয়ো ৰাজাক॥
মোৰ দুই মায় আৰু কুন্তী বৃকোদৰ।
সবাকো পিঠিত তুলি লৈয়োক সত্বৰ॥ ৫২৪॥
মাধৱৰ বাণী শুনি বিনতা-নন্দন।
সবাকো পিঠিত কৰি লৰিলা তেখন॥
মহা বেগে পক্ষীৰাজ কৰিলা উৰাৰ।
নিমিষেক পাইলা গৈয়া অৰ্জ্জুনৰ ঠাৱ॥ ৫২৫॥
মাধৱে দেখিল মনিপুৰৰ প্ৰাৱন্ত।
এক গৃহ সুবৰ্ণৰ অযুতেক স্তম্ভ।

ৰূপে গুণে বিদ্যাধৰী অনেক সুন্দৰী ।
অন্ধকাৰ নিশাত প্ৰদীপ আছে ধৰি ॥ ৫২৬ ॥
স্বভাৱে সুন্দৰা নাৰী কুণ্ডল শোভন ।
পূৰ্ণিমাৰ চন্দ্ৰ যেন প্ৰকাশে বদন ॥
অংগৰ সুৰভি গন্ধ গাৱে আছে পিন্ধি ।
লৱণু পুতলী দেহা মৃণালক নিন্দি ॥ ৫২৭ ॥
সবাৰো গাৱত সুবৰ্ণৰ অলঙ্কাৰ ।
তাক দেখি মনত গুণন্ত দামোদৰ ॥
অৰ্জ্জুনৰ মুখ পদ্ম নাহি সিটো স্থান ।
কিবা নাৰী মুখ দেখি গৈল কোন স্থান ॥ ৫২৮ ॥
এতেকতে ভীমসেন মাধৱে সহিতে ।
গৰুড়ৰ নামি চাহি ফুৰন্ত তহিতে ॥
ভীমে বোলে অৰ্জ্জুন আছন্ত পৃথিবীত ।
তাক দেখি মাধৱৰ চমকিল চিত্ত ॥ ৫২৯ ॥
মাধৱে বোলন্ত উঠ: উঠা প্ৰাণ সখি ।
আমি আসি ভৈলো হেৰা তোমাক নেদেখি ॥
তোমাৰ জননী কুন্তী আৰু ভীমসেন ।
উঠি কেনে নামাতা আছস মৰা যেন ॥ ৫৩০ ॥
পাপ চাপি দেখিলন্ত অৰ্জ্জুনৰ মৃত্যুৰ ।
কোলে কৰিলেক হেন সখি অৰ্জ্জুনক ॥
হেন শুনি ভীমসেনে মাতিলা দুনাই ।
তোমাৰ কি ভৈল পুছিবাৰে ঠাই নাই ॥ ৫৩১ ॥

ভীমসেন বচন শুনিয়া মনে শোক ।
কোনে কৰিলেক হেন দৰশিয়ো মোক ॥
তোমাৰ প্ৰসাদে অৰ্জ্জুনৰ পাইলা হেতু ।
এহি হয় নয় কৰ্ণ-সুত বৃষকেতু ॥ ৫৩২ ॥
তোমাৰ সন্তাপে কুন্তী আছয় অহিত ।
কোনে মাৰিলেক হেন সমৰ-ভূমিত ॥
সুৰা সুৰ নৰে তাক সুহিবেক সম ।
আজি তোক কেনমতে ধৰিলেক যম ॥ ৫৩৩ ॥
এতেকতে বব্ৰুবাহে লভিল চেতন ।
দেখন্ত পুৰুষ দুই অতি বিতোপন ॥
বন্দী ৰূপে কামদেৱ সেহি থানে আছে ।
ৰাজাক বিশেষ কৰি চিনালন্ত পাছে ॥ ৫৩৪ ॥
চিত্ৰাঙ্গদা উলূপীয়ো চেতনা লভিলা ।
সচকিত ভাৱে দুয়ো কুন্তীক দেখিলা ॥
তাসবাকো কামদেৱে চিনাইলা দুনাই ।
সমস্ত ৰাক যিবা বুলিতে বুজাই ॥ ৫৩৫ ॥
বব্ৰুবাহে বোলন্ত শুনিয়ো জেষ্ঠ তাত ।
দুষ্ট পুত্ৰ বাপৰ চিন্তিলো অনিষ্ট ॥
মই সে পাপীষ্ঠে সেনা মাৰিলো বহুত ।
মই নিদাৰুণ মাৰিলোহো কৰ্ণ-সুত ॥ ৫৩৬ ॥
মইসে পাপীষ্ঠে সেনা মাৰিলোহো ৰণে ।
সি কাৰণে হিয়া মোৰ ভাঙ্গিয়ো চৰণে ॥

মোহোৰ অভাগ্য কেনে চাহিয়ো আপুনি ।
বাপক জীয়াব মনে আনিলোহো মণি ॥ ৫৩৭ ॥
অনন্ত সহিতে আসে জীয়াবাক ৰঙ্গ ।
কোনে হৰি নিলে মুণ্ড ভৈলো আশাভঙ্গ ॥
মাধৱক দেখি পাছে কৰিলা প্ৰণাম ।
পিতৃ বধি পাপী বভ্রুবাহ মোৰ নাম ॥ ৫৩৮ ॥
তোমাৰ চৰণে মোক কৰিয়োক দয়া ।
চক্র হানি কাটা মোক স্বস্থ হৌক কায়া ।
ৰাহুৰ শিৰক প্ৰভু কাটীলা যি মত ।
মোহোৰ গলকো কাটীয়োক সেহিমত ॥ ৫৩৯ ॥
তোমাৰ চক্রেৰে প্ৰভু ছেদা মোৰ গল ।
তেবেসে পাতক ৰাশি হৈবেক সফল ॥
ইষ্ট বন্ধু জন যাৰ নাই মাৰ বাপ ।
সিয়ো যদি কৰয় দুৰ্ঘোৰ হেন পাপ ॥ ৫৪০ ॥
তোমাক স্মৰণে পাপ সকলো এৰাই ।
মই পুনু প্ৰভোকে তোমাক আছো পায় ॥
ইহাত অধিক মই সন্তাপতে মৰো ।
প্ৰিয় সখি তোমাৰ বৈষ্ণৱ জন মাৰো । ৫৪১ ॥
তাহাকে মাৰিলো মই স্বৰূপে সকল ।
অসুৰত ক্ষেপি যেন হৰৰ ত্রিশুল ॥
ইহাত অধিক মোৰ কিবা আছে শোক ।
পিতামহী কুন্তী আসি নামাতয় মোক ॥ ৫৪২ ॥

দুই মায়ে নমস্কাৰ কৰিলা চৰণে ।
মৰা জীৱ শুবুলিলা মোহোৰ কাৰণে ॥
অনন্তৰে পুনু নাগ ৰাজাৰ জীয়াৰী ।
শাশু বুলি কুন্তীক নামিলা জাপুপাৰি ॥ ৫৪৩ ॥
বিষ মুখী মোহোক চাহিবে লাগে কিক ।
শাপি ভস্ম কৰা তেবে এৰাও স্বামাশোক ॥
উলুপীৰ বচন শুনিয়া সবে নাৰী ।
অর্জ্জুনক লাগিয়া কান্দয় লুটী পাৰি ॥ ৫৪৪ ॥
কুন্তীয়ো ভূমিত পড়ি কান্দিলা বহুত
মোক এৰি কৈক লাগি গৈলা প্ৰাণ পুত্ৰ ॥
এতেকতে শেষ ৰাজা পাতালৰ নাথ ।
আগবাঢ়ি মাধৱৰ পাৱে থৈলা মাথ ॥ ৫৪৫ ॥
ত্রিজগত নাথ তুমি অর্জ্জুনৰ সখি ।
ইটো দুখ সন্তাপ কি মতে আছা দেখি ॥
ধর্ম্ম নৃপতিৰ আশা আছিলেক যাত ।
সবে আশা বন্ধ হৈল অর্জ্জুন বধত ॥ ৫৪৬ ॥
শুচায়োক সবাহাৰে শোকৰ যে শাল ।
মণি ধৰি অর্জ্জুনক জীয়ায়ো সকাল ॥
যত যত ধর্ম্মৰ ডাঙ্গৰ বুলি লেখি ।
এতিক্ষণে বিনাশ তোমাৰ প্ৰাণ সখি ॥ ৫৪৭ ॥
ইটো কোন বিস্ময় জীয়াইবো অর্জ্জুনক ।
মই জানো মনে তুমি চাহিছা কৌতুক ॥

আনিলো অমৃত মৃত্যু সঞ্জীবনী মণি।
আজি অর্জ্জুনক নিজীয়াৱো কোনগুণি ॥ ৫৪৮ ॥
তোমাৰ আগত ইসবক সোধে কুনি।
সর্ব্বভাৱে পাণ্ডৱক ৰাখিছা আপুনি ॥
অর্জ্জুনক লাগি কুন্তী কান্দন্ত ব্যাকুলে।
সবাৰো নেত্ৰক চাকিলেক শোকজালে ॥ ৫৪৯ ॥
হেন বেলা অর্জ্জুনৰ মুণ্ড ভৈল চুৰি।
একো স্থানে বিচাৰি নেপাই খুজি লুৰি ॥
হেন জানি যেন যুৱাই কৰিয়ো মাধৱ।
তোমাৰেসে প্ৰতিপাল সকল পাণ্ডৱ ॥ ৫৫০ ॥
তোমাতেসে গহে যজ্ঞ আৰম্ভিলা ৰাজা।
সমাপতি নভৈলে হাসিবে সবে প্ৰজা ॥
তুমিসে স্ৰজন্তা প্ৰভু তুমিসে পালন্তা।
তুমিসে বিধাতা জগতকে সংহাৰন্তা ॥ ৫৫১ ॥
স্ৰজন্তা পালন্তা তুমি বিনে নাই আন।
হেন জানি অর্জ্জুনক দিয়া প্ৰাণ দান ॥
শেষৰ বচনে তুষ্ট ভৈলা নাৰায়ণ।
সবাকো বুলিলা হাস্যে স্বৰূপ বচন ॥ ৫৫২ ॥
যেবে ব্ৰহ্মচার্য্য ব্ৰত ধৰি আছো যেনে।
অর্জ্জুন সখিৰ মুণ্ড আসোক এখনে ॥
যি জন পাপীষ্ঠে মুণ্ড নিলে চুৰি কৰি।
মোৰ শাপে সিয়ো এতিক্ষণে যাওক মৰি ॥ ৫৫৩ ॥

হৃদয় সন্তাপে শাপ দিলন্ত শ্ৰীহৰি।
দুষ্মহ কুবুদ্ধি তেতিক্ষণে গৈল মৰি॥
অৰ্জ্জুনৰ মুণ্ড আসি ভৈল সেহিক্ষণে।
আছে মুণ্ড বুলিয়া চেঞ্চাৰে সৰ্ব্বজনে। ৫৫৪ ॥
ৰবাইবাৰ মুণ্ড গোট তেতিক্ষণে দেখি।
মাধৱে বোলন্ত আৰে পাইলো প্ৰাণ সখি॥
শেষৰ হাতৰ সঞ্জীৱনী মণি লই।
অৰ্জ্জুনৰ পাশ কৃষ্ণে চাপিলন্ত গই। ৫৫৫ ॥
হৰিৰ প্ৰসাদ সঞ্জীৱনী মণি লই।
ধনঞ্জয় সখিক যে জীয়ায়োক গই।
অনন্তে বোলন্তে শুনা জীয়াবাৰ হেতু।
প্ৰথমে জীয়াবা কৰ্ণ-সুত বৃষকেতু। ৫৫৬ ॥
পাছে অৰ্জ্জুনক জীয়াইবাহা মণি ধৰি।
হৃদয়ত মণি গোট দিলন্ত শ্ৰীহৰি॥
মণি পাইয়া উঠিয়া বসিলা কৰ্ণ-সুত।
কৃষ্ণ কৃষ্ণ বুলি মুণ্ডে চেঞ্চাৰে বহুত। ৫৫৭ ॥
পাক বক্ৰবাহ আজি কৈক লাগি যাস।
হেন শুনি মাধৱে যে ফুলিলন্ত হাস॥
মাধৱক দেখি পাছে নমিলেক মাথে।
দোষ ক্ষেমি তুষ্ট হোৱা জগতৰ নাথে। ৫৫৮ ॥
কৰ্ণ-সুত বৃষকেতু উঠিলন্ত বেবে।
অৰ্জ্জুনৰো হিয়ে হৰি মণি দিলা তেবে॥

মণি পাই ধনঞ্জয় উঠিলন্ত বসি ।
দেখি সৰ্ব্বজনৰ যে মনত হৰিষি ॥ ৫৫৯ ॥
শেষৰাজা ভীমসেন আৰু বনমালী ।
সবেয়ো ধৰিলা অৰ্জ্জুনক আকোৱালী ॥
তিনিজনে আশ্বাসিলা মধুৰ বচনে ।
সবাৰো কল্পনা সিদ্ধ তোমাৰ জীৱনে ॥ ৫৬০ ॥
অৰ্জ্জুনক জীলেক যেবে হৰিৰ প্ৰসাদে ।
দেৱলোকে আকাশে কৰিলা শঙ্খনাদে ॥
দেৱলোক আকাশত মনে মহা তুষ্টি ।
অৰ্জ্জুনৰ শিৰত কৰিলা পুষ্প বৃষ্টি ॥ ৫৬১ ॥
অৰ্জ্জুনৰ সেনা যত আছিলেক মৰি ।
মণি ধৰি সবাহাকো জীয়ালা শ্ৰীহৰি ॥
চেতন লভিলা সবে পাণ্ডুৰ কটক ।
প্ৰাণদাতা পিতৃ বুলি নমিলা কৃষ্ণক ॥ ৫৬২ ॥
স্বস্থ হুয়া ধনঞ্জয় মাধৱক দেখি ।
প্ৰণামি বোলয় বাৰ্ত্তা কুশল কি সখি ॥
কুন্তীক দেখিলা দৈৱকী যে যশোদাক ।
প্ৰণামিয়া লাজে সোৱাৰিলা মাতিবাক ॥ ৫৬৩ ॥
কৰ্ণ সুতে নমস্কাৰ কৰিলা কুন্তীক ।
কৃষ্ণক ভীমক দৈৱকীক যশোদাক ॥
অৰ্জ্জুনক প্ৰণামিলা কৰ্ণৰ দায়াদ ।
হৰিৰ প্ৰসাদে সবে এৰাইলা আপদ ॥ ৫৬৪ ॥

বভ্রুবাহে সবাকো সাদৰে মান্য কৰি।
নিজ বাসৰক লাগি দিলাহা সাদৰি ॥
পাদ্য অৰ্ঘ্যে মান্য কৰি হৰিৰ চৰণে।
দিব্য-সিংহাসন আনি দিলা তেতিক্ষণে ॥ ৫৬৫ ॥
ভীম ধনঞ্জয় শেষ প্ৰদ্যুম্ন সহিতে।
আনো ৰাজাগণ মানে বসিলা তহিতে ॥
সুবৰ্ণ-আসন আনি দিলা ভিন্নে ভিন্নে।
বসিলেক ৰাজাগণ আনন্দিত মনে ॥ ৫৬৬ ॥
পাণ্ডৱৰ শেষৰ কৃষ্ণৰ সেনা যত।
দ্বাৰ মেলি দিলা সবে বসিলা ৰাজ্যত ॥
বভ্রুবাহু ৰাজাৰ হেনয় ৰাজ্য খান।
কেন কেন মত তাক নপাইল প্ৰমান ॥ ৫৬৭ ॥
সমাগত যত লোক আছিলেক মানে।
সবাকো ভুষিলা ৰাজা পুষ্প-গুৱা-পানে ॥
চন্দন বসন মালা দিলা নৰনাথ।
তথাপি অৰ্জ্জুনে লাজে নোতোলয় মাথ ॥ ৫৬৮ ॥
হেন দেখি ৰাজাগণ কেশৱ প্ৰভৃতি।
অৰ্জ্জুনৰ সাধুৰ্ব্বাদ কৰিলা হৰিষি ॥
ধন্য ধনঞ্জয় ধন্য তোমাৰ তনয়।
পুত্ৰৰ বৈভব হেন হৈল অতিশয় ॥ ৫৬৯ ॥
পুত্ৰে জিনিলেক ৰণ কেন কৰা লাজ।
গঙ্গাৰ শাপান্ত মিলিলেক হেন কাজ ॥

শাস্ত্ৰৰ বিচাৰ হেন ঋষিৰো বচন।
সমৰত জয় হৌক তোমাৰ নন্দন ॥ ৫৭০ ॥
আক জানো মন কষ্ট নকৰিবা নাথ।
তুমি অবিহনে যত কুটুম্ব অনাথ ॥
চিত্ৰাঙ্গদা উলুপীয়ো মাতিলা সাদৰে।
লজ্জা এৰি তযু পুত্ৰ মাতিয়ো সাদৰে ॥ ৫৭১ ॥
অনন্তে কৃষ্ণক চাই মাতিলা তুনাই।
পাণ্ডৱক প্ৰবুদ্ধিতে তোমাৰ যুৱাই ॥
ভীমসেনে মাতিলেক মাধৱক চাই।
লজ্জায়ে নামাতি আছে বাপ পোৱ তুই ॥ ৫৭২ ॥
বিশেষত বভ্ৰুবাহে পিতৃ বধ কৰি।
লাজে মাথা নোতোলয় অধোমুখ কৰি ॥
পিতৃ বধ পাতকক মনে বৰ দেখি।
প্ৰাণত্যাগ কৰিবাৰ অভিপ্ৰায় দেখি ॥ ৫৭৩ ॥
এতেকতে আগবাঢ়ি মনিপুৰ নাথে।
কৃষ্ণ অৰ্জ্জুনৰ পাৱে নমিলন্ত মাথে ॥
কৃতাঞ্জলি কৰি পাছে বুলিলা বচন।
হেমৱন্ত পৰ্ব্বত যাইবাৰ কৰো মন ॥ ৫৭৪ ॥
হেমৱন্ত পৰ্ব্বতত যেৱ সন্নিধানে।
কায় কষ্ট কৰি প্ৰাণ এৰে সেহি থানে ॥
তেবেনে পাতক মোৰ চাৰিবেক মোৰ গায়।
নাহি সুখ শান্তি মোৰ প্ৰাণ থাকে যায় ॥ ৫৭৫ ॥

বিশেষত গুৰু পিতৃ কৃষ্ণত ভকত ।
আৰু অধৰ্ম্মৰ কাৰ্য্য ভৈল উপগত ॥
হেন পিতৃ বধি পাপ কৰিলোঁহো ঘোৰ ।
মৰণত পৰে আৰু আন নাই মোৰ ॥ ৫৭৬ ॥
ভীমসেনে বোলে শুনা বভ্ৰুবাহ বাপ ।
বাপক মাৰিলো বুলি নকৰা সন্তাপ ॥
তেবেসে পাণ্ডকে লাগি কৰিবৰ ভয় ।
যবে লগে নথাকন্ত দৈৱকী তনয় ॥ ৫৭৭ ॥
ভীষ্ম পিতামহ গুৰু দ্ৰোণ কৰ্ণ ভাই ।
আমিয়ো মাৰিলো গুৰু গৌৰৱ-আচাই ॥
ভাই ভাতিজাক আমি মাৰিলো বিপুল ।
আছিলেক ইষ্ট-মিত্ৰ-বান্ধব-মাতুল ॥ ৫৭৮ ॥
সবাকো মাৰিলো পাপ ভৈল গুৰুতৰ ।
হৰিপদ স্মৰণে শুদ্ধ কলেৱৰ ॥
তুমি পুনু বাপক দিলাহি প্ৰাণ-দান ।
নাহি কিছু পাপ ভয় হৰি স্মৰণ ॥ ৫৭৯ ॥
পিতৃ বধ কৰি নকৰিবা মনে শোক ।
এবে ধৰ্ম্ম নৃপতিৰ ঘোৰা মেলিয়োক ॥
সবে ৰাখিয়োক ধৰ্ম্ম ৰাজাৰ ঘোৰাক ।
যেন অপ্ৰয়াসে পাৰে যজ্ঞ কৰিবাক ॥ ৫৮০ ॥
তুমি কোন পাপ কৰিলাহা অদ্ভূত ।
যেহি পুনু বাকে প্ৰাণী পাপত যুক্ত ॥

সিয়ো যদি হৰিক স্মৰয় শুদ্ধ-মনে ।
সকলো পাতক হৰে তাৰ দৰশনে ॥ ৫৮১ ॥
হৰি হেন বাণী যাৰ জিহ্বাত বহয় ।
কি কৰিতে পাৰে তাক মহা পাপ চয় ॥
তুমি পুনু বৈষ্ণৱ কৃষ্ণক আছা দেখি ।
তোমাৰেসে পাপ কোনে গণিতাত লেখি ॥৫৮২॥
জৈমুনি বদন্তি শুনিয়োক জন্মিজয় ।
আশ্বাসি মধুৰ বোলে দৈৱকী-তনয় ॥
প্ৰিয় বাণী সবাৰো খণ্ডিলা মন-দুখ ।
হৰিষ বদনে অন্যে অন্যে চাহে মুখ ॥ ৫৮৩ ॥
অনেক দেশৰ বাদ্য ভণ্ড যত মান ।
নৃত্য-গীত যত মান কৰে থানে থান ॥
মান্য বশ যত মান ভৈল সবে প্ৰজা ।
বোলে সবে ধন্য ধন্য মণিপুৰ ৰাজা ॥ ৫৮৪ ॥
কুন্তীয়ো আছিলা তৈতে দিল পাঞ্চচয় ।
অব্যাহতে পুত্ৰ নাতি ৰহাবীক চায় ॥
কুন্তীয়ে বোলন্ত কিনো নাতি অদভূত ।
ধন্য বক্ৰবাহ ধন্য ধন্য মোৰ পুত্ৰ ॥ ৫৮৫ ॥
পুত্ৰ সমন্বিতে বাসে আছিলেক বসি ।
অৰ্জ্জুনক চাহি কৃষ্ণে বুলিলন্ত হাসি ॥
দেখিয়ো বিজয় কেনে পুত্ৰৰ তোমাৰ ।
পাঞ্চ দিন আয়ু ভৈল সকলে প্ৰজাৰ ॥ ৫৮৬ ॥

আউৰ যত দিন আছে আছিলে ৰাজ্যত।
অপ্ৰয়াসে আয়ু ৰৈল অচিন্ত্য মহত॥
আমি সবো আছো ভালো সুখ-ভোগ খাই।
সি ঠাইত বিপৰীত চিন্তা কৰে ধৰ্ম্মৰাই॥ ৫৮৭॥
যজ্ঞৰ কাৰ্যাত ভৈল ঠাৱৰৰ আউল॥
ৰাজাৰ পালক ভীম যায়োক সকাল।
মাৱ দুই যাওক কুন্তীৰ সঙ্গী হই।
চিত্ৰাঙ্গদা উলূপীয়ো চলি যাওক দুই॥ ৫৮৮॥
ইঠাইত লোকৰ থাকিবাৰ নাহি কাৰ্য্য।
তথা গৈয়া সাজোক যজ্ঞৰ যত সাজ॥
আমি সবো ইঠাইত থাকিবে নাহি কাৰ্য্য।
ঘোঁৰা মেলি দিয়োক ভ্ৰমোক ৰাজ্যে ৰাজ্যে॥ ৫৮৯॥
তুমি আমি বভ্ৰুবাহ কাম বৃষকেতু।
সবেয়ো! ফুৰিবো ঘোঁৰা ৰাখিবাৰ হেতু॥
হংসধ্বজ নৃপতি যতেক ৰাজাগণ।
আমাৰ লগত সবে কৰোক গমন॥ ৫৯০॥
কেশৱৰ বাণী শুনি অৰ্জ্জুনৰ সুত।
কুন্তীক সাদৰে দান দিলন্ত বহুত॥
পিতামহী বুলি মাথে নমিলন্ত পাৱে।
দুখ যেন নাপাৱন্ত মোৰ দুই মাৱে॥ ৫৯১॥
ৰাজাৰ সম্মানে তুষ্ট ভৈলা কুন্তী-সতী।
নাতিক সম্বুধি হেন বুলিলন্ত মাতি॥

হাতে ধৰি বোলে বাপু উঠি হোৱা থিৰ ।
মোৰ আশীৰ্ব্বাদে তোৰ হৌক চিৰঞ্জীৱ ॥ ৫৯২ ॥
ভীমকো সাদৰে দান দিলা নৰনাথে ।
প্ৰণমিয়া ধূলি লৈলা চৰণৰ মাথে ॥
অশেষ মধুৰ বাণী বুলিলা ৰাজাই ।
শিশু বুলি যত দোষ ক্ষেমিয়ো জেঠাই ॥ ৫৯৩ ॥
ভীমসেন বদন্তি শুনিয়ো ভাতৃ সুত ।
তোমাৰ বচন মোৰ কৰিবে যুগুত ॥
কিন্তু মোৰ মনে খেদ কিঞ্চিতেকো নাই ।
যজ্ঞ কৰিবাৰ কাৰ্য্য চিন্তিয়ো উপাই ॥ ৫৯৪ ॥
এহি বুলি ভীমসেন থাকিলা তহিত ।
যশোদায়ে গৈলা কুন্তী দৈৱকী সহিত ॥
পুত্ৰক অনেক শিক্ষা দিলা ভালমতে ।
উলুপী চিত্ৰাঙ্গদা গৈল কুন্তীৰ লগতে ॥ ৫৯৫ ॥
তাৰাক সম্বৰি পাছে পঠাইলা নৃপতি ।
মাতামহ শেষ গৈয়া নমিলা সম্প্ৰতি ॥
তোমাৰ প্ৰসাদে পাপ এৰালোহো ঘোৰ ।
তোমাৰ সমান কুটুম্বিতা নাই মোৰ ॥ ৫৯৬ ॥
মণি সমে ধন বস্ত্ৰ শেষক দিলা আনি ।
অশেষ বুলিলা তাক সুমধুৰ-বাণী ॥
তোমাৰেসে দয়া মোত আছে সৰ্ব্বকাল ।
দিলন্ত মেলানি চলি যায়োক সকাল ॥ ৫৯৭ ॥

কৃষ্ণক প্ৰণামি হেন বুলিলন্ত বাণী।
চলিলো পাতাল পুৰ তোমাক মেলানি॥
অনন্তে বোলয় পাৰ্থ থাকিয়ো আপুনি।
পৃথিবীত থাকিবোহো আমি কোন গুনি॥৫৯৮॥
এহি বুলি অনন্তে পাতালে গৈলা লৰি।
সৰ্প সবো পাতালে পশিলা ডৰ ডৰি॥
শ্ৰীকৃষ্ণ বদন্তি বিলম্বত নাহি কাৰ্য্য।
ঘোৰাক উপেক্ষি ছাহি আছে ধৰ্ম্মৰাজ॥ ৫৯৯॥
চলিয়োক বীৰগণ মেলিয়োক হয়।
ঘোৰাৰ ৰক্ষক মই আৰু ধনঞ্জয়॥
কেশৱ প্ৰভৃতি যত বীৰগণ আছে।
চপ কৰে লৰিলন্ত বীৰ পাছে পাছে॥ ৬০০॥
বভ্ৰুবাহ ৰাজাক লগত লৈলা সাজি।
ভাল ভাল কটক অসংখ্য গজ বাজি॥
মনিপুৰ হন্তে সেনাগণ বাজ ভৈলা।
শ্ৰাৱণৰ মেঘে যেন গৰ্জ্জিবাক লৈলা॥ ৬০১॥
অনেক কটক সেনা লগে সাজি যাই।
নসহে পৃথিবী কম্পি কম্পি লৰি যাই॥
জৈমুনি বদন্তি শুনিয়োক নৃপবৰ।
কহিলো সমৰ বভ্ৰুবাহ-অৰ্জ্জুনৰ॥ ৬০২॥
পিতা-পুত্ৰে-যুদ্ধে মৃত্যু জিনিলা যি মতে।
প্ৰস্তুতে কহিলো মই তোমাৰ আগতে॥

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY

ই সব কথাক একচিত্তে শুনে যেই।
সকলো পাতক গুছি শুদ্ধ হোৱে সেই ॥ ৬০৩ ॥
ধন পুত্ৰ জয় হোৱে যাৱে জীৱে মানে।
মৰিলেও স্বৰ্গ পাৱে দেৱৰ বিমানে ॥
অৰ্জ্জুন পুত্ৰৰ যুদ্ধ যিমতে মিলিলা।
জন্মিজয় নৃপতিক সাৰ শেষে কৈলা ॥ ৬০৪ ॥
তাক পদ বন্ধে যেবে হৰি হৰি ভণে।
শুনন্তাৰ মনোৰথ পুৰন্ত সকলে ॥
জগন্নাথ মোহ লীলা মুকুতি কাৰণ।
তাক এৰাইবাক পাৱে ভাগো কোন জন ॥৬০৫॥
সংসাৰ সাগৰে তৰিবাৰ কৰা কাম।
নিৰন্তৰে নৰে ডাকি বোলা ৰাম ৰাম ॥

অন্ত।

DISTRICT LIBRARY
(HEM BARUA COLLECTION)
TEZPUR.